MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

VADYBOS INSTITUTAS

SONATA GRAKAUSKAITĖ

GYVENTOJŲ POREIKIŲ ANALIZĖ IR CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS SUBJEKTŲ VEIKSMAI NEPAPRASTŲJŲ SITUACIJŲ VALDYMO ATSAKO FAZĖJE: RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

doc. dr. A. Survila

VILNIUS

2016

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

VADYBOS INSTITUTAS

GYVENTOJŲ POREIKIŲ ANALIZĖ IR CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS SUBJEKTŲ VEIKSMAI NEPAPRASTŲJŲ SITUACIJŲ VALDYMO ATSAKO FAZĖJE: RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Nepaprastųjų situacijų valdymo magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621N20023

Recenzentas

(parašas)

2016. .

Vadovas

(parašas) doc. dr. A. Survila

2016.11.24

Atliko

NSVmns5-01 gr. stud.

(parašas) S. Grakauskaitė

2016.11.24

VILNIUS

2016

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

FACULTY OF POLITICS AND MANAGEMENT

INSTITUTE OF MANAGEMENT

SONATA GRAKAUSKAITĖ

POPULATION NEEDS ANALYSIS AND ACTIONS OF THE CIVIL PROTECTION SYSTEM INSTITUTIONS IN EMERGENCY MANAGEMENT DURING RESPONSE: THE MUNICIPALITY OF RADVILIŠKIS CASE

Master Thesis

Supervisor

doc. dr. A. Survila

VILNIUS

2016

TURINYS

ĮVADAS 10
1. NEPAPRASTŲJŲ SITUACIJŲ VALDYMO IR GYVENTOJŲ POREIKIŲ SANTYKIO TURINYS 15
1.1 Nepaprastųjų situacijų valdymo samprata 16
1.2 Nepaprastųjų situacijų valdymo ciklas 17
1.2.1 Atsako (reagavimo) fazė ir jos samprata 19
1.2.2 Viešųjų valdymo institucijų atsako veiksmai 20
1.3 Nepaprastųjų situacijų grėsmės ir poveikis 24
1.3.1 Grėsmių klasifikacija 24
1.3.2 Nepaprastųjų situacijų poveikis 26
1.4 Gyventojų poreikių samprata 27
1.4.1 Visuomenės poreikiai atsako fazėje 28
2. RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖ NEPAPRASTŲJŲ SITUACIJŲ VALDYME 35
2.1 Radviliškio rajono geografiniai, demografiniai ir socialiniai rodikliai 35
2.2 Radviliškio rajono savivaldybės struktūra 38
2.3 Radviliškio rajono savivaldybės veiklos pasiskirstymas remiantis Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planu 41
3. GYVENTOJŲ POREIKIAI IR CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS SUBJEKTŲ VEIKSMAI EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS METU RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO METODIKA 45
4. GYVENTOJŲ POREIKIAI IR CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS SUBJEKTŲ VEIKSMAI EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS METU RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO REZULTATAI 55
4.1 Pusiau standartizuoto interviu atsakymų lyginamoji turinio analizė 55
4.2 Daugiakriterinės analizės rezultatai ir jų vertinimas 63
IŠVADOS 70
REKOMENDACIJOS 72
BIBLIOGRAFIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS 73
ANOTACIJA 79
ANNOTATION 80
SANTRAUKA 81
SUMMARY 81

PRIEDAI

PRIEDAI 84
1 priedas. Radviliškio rajono savivaldybės prašymas dėl Lietuvos kariuomenės pajėgų patelkimo 83
2 priedas. Radviliškio rajono savivaldybės prašymas dėl kompetentingos pagalbos teikimo 84
3 priedas. Pusiau standartizuoto interviu klausimai Radviliškio rajono civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams 86
4 priedas. Pusiau standartizuoto interviu klausimai valstybės lygio civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams 87
5 priedas. Daugiakriterinės analizės klausimas Radviliškio rajono civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams 88
6 priedas. GMP1 atsakymai 89
7 priedas. ESSC1 atsakymai 90
8 priedas. ESSC2 atsakymai 92
9 priedas. PGT1 atsakymai 94
10 priedas. RPK1 atsakymai 95
11 priedas. VRM1 atsakymai 97
12 priedas. PGT2 atsakymai 99
13 priedas. SUA atsakymai 101
14 priedas. Ekspertinio vertinimo rezultatų lentelė 103
15 priedas. Daugiakriterinių duomenų lentelė 105

LENTELĖS

1 lentelė. Vandens poreikiai.....30

2 lentelė. Nepaprastųjų situacijų metu žmogui reikalingas energijos kiekis besivystančiose šalyse.....31

3 lentelė. Galimų laikinųjų būstų skirtingais nepaprastosios situacijos laikotarpiais pavyzdžiai.....32

4 lentelė. Stovyklavietės planavimo normos.....34

5 lentelė. Radviliškio rajono savivaldybės nuolatinių gyventojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes 2016 metų pradžioje.....36

6 lentelė. Gyventojai pagal išsilavinimą ir amžiaus grupes Radviliškio rajono savivaldybėje.....37

7 lentelė. Gyventojų pasiskirstymas pagal pragyvenimo šaltinį Radviliškio rajono savivaldybėje.....38

8 lentelė. Gyventojų poreikiai ir jų žymėjimas.....51

9 lentelė. Pasirinktų kriterijų aprašas.....51

10 lentelė. Kiekybinis kriterijų (rodiklių) vertinimas.....52

11 lentelė. Kokybinių kriterijų (rodiklių) vertinimas.....52

12 lentelė. Pusiau standartizuoto interviu respondentų apklausimo eiliškumas, lytis, institucija, darbo stažas ir kodinis numeris.....54

13 lentelė. 2016 m. spalio mėn. Radviliškio ekstremaliosios situacijos vertinimas.....56

14 lentelė. Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pirmieji veiksmai ir priemonės.....57

15 lentelė. Radviliškio gyventojų informavimas apie susiklosčiusią ekstremalią situaciją ir jiems teikiamos rekomendacijos.....58

16 lentelė. Radviliškio gyventojų poreikiai ekstremaliosios situacijos metu.....59

17 lentelė. Radviliškio rajono grėsmių analizė ir rizikos vertinimas.....60

18 lentelė. Atsakomieji veiksmai pagal grėsmių analizę ir rizikos vertinimą.....61

19 lentelė. Priemonės, kurios būtų užkirtusios kelią Radviliškio ekstremaliajai situacijai.....62

20 lentelė. Reikšmingumo skaičiavimas.....64

21 lentelė. Kriterijų reikšmingumo ir alternatyvų balų vidurkis (1).....65

22 lentelė. Kriterijų reikšmingumo ir alternatyvų balų vidurkis (2).....65

23 lentelė. Normalizuotų įverčių skaičiavimas (1).....66

24 lentelė. Normalizuotų įverčių skaičiavimas (2).....67

25 lentelė. Maksimizuojančios ir minimizuojančios tikslo vertės.....67

PAVEIKSLAI

1 pav. Nepaprastųjų situacijų valdymo ciklas.....19

2 pav. Atsako veiksmai.....21

3 pav. Radviliškio rajono savivaldybės valdymo struktūros schema.....40

4 pav. Tyrimo teorinis modelis.....47

SANTRUMPOS

APGV – Apskrities priešgaisrinė gelbėjimo valdyba

AVPK – Apskrities vyriausiasis policijos komisariatas

CRED (angl. *Centre for Research on the Epidemiology of Disasters*) – Stichinių nelaimių epidemiologijos tyrimų centras

ESK – Ekstremalių situacijų komisija

ESVP – Ekstremaliųjų situacijų valdymo planas

FEMA (angl. *The Federal Emergency Management Agency*) – Federalinė nepaprastųjų situacijų valdymo agentūra

GMP – Greitoji medicinos pagalba

GPIS – Gyventojų perspėjimo ir informavimo sistema

IS (angl. *Islamic State*) – Islamo valstybė

IVS – Incidento valdymo sistema

JAV – Jungtinės Amerikos valstijos

JTO – Jungtinių Tautų Organizacija

LR – Lietuvos Respublika

PAGD – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas

PGT – Priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba

PSO (angl. *World Health Organization - WHO*) – Pasaulio sveikatos organizacija

RPK – Rajono policijos komisariatas

SAD – Savivaldybės administracijos direktorius

UN/ISDR (angl. *The United Nations Office for Disaster Risk Reduction*) – Jungtinių Tautų Nelaimių rizikos mažinimo biuras; Jungtinių Tautų Tarptautinė nelaimių mažinimo strategija

VRM – Vidaus reikalų ministerija

ĮVADAS

Temos aktualumas. Nepaprastosiomis situacijomis dažniausiai vadiname tokius įvykius: incidentas, ekstremali situacija, nepaprastoji padėtis, karo padėtis ar krizė. Kiekviena ekstremali situacija gali būti nepaprasta, bet ne kiekviena nepaprastoji situacija gali būti ekstremali. 2016 metais sausio 25 dieną pasirodžiusioje Jungtinių Tautų Nelaimių rizikos mažinimo biuro ir Stichinių nelaimių epidemiologijos tyrimų centro bendroje 2015 metų ekstremalių situacijų ataskaitoje (UN/ISDR) yra pastebimos šios tendencijos:

- bendras skaičius žmonių, kurie yra paveikti ekstremalių situacijų, didėja;
- dėl ekstremalių situacijų žūsta/miršta vis mažiau žmonių;
- ekstremalios situacijos tampa vis brangesnės;
- besivystančios šalys yra labiau paveikiamos ekstremalių situacijų padarinių;
- ekstremalių situacijų kasmet didėja (daugiausia gamtinės ir technologinės).

Šios tendencijos parodo, kad valstybės tampa mažiau pažeidžiamos ekstremalioms situacijoms, nes turi įdiegtas efektyvias perspėjimo sistemas. Valstybėse veikia ekstremalių situacijų saugos struktūros, geresnis organizavimas, dėl kurių yra sumažinami galimi padariniai. Tačiau ne visos valstybės yra tinkamai pasiruošusios, ypač besivystančios. Šios šalys patiria didžiausią poveikį ir būtent jose nuo nepaprastųjų situacijų metu žūsta bei nukenčia daugiausia žmonių. Dėl greito urbanizacijos proceso nukenčia dideli miestai, dėl to ekstremalios situacijos tampa vis brangesnės.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime yra išvardijamos gyvybiškai svarbios valstybės funkcijos, kurių nenutrūkstamą veikimą ypatingai svarbu užtikrinti nepaprastųjų situacijų metu (LR Vyriausybės nutarimas Nr. 631, 2012). Šios funkcijos yra: valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veiklos tęstinumas; teisinės sistemos institucijų ir įstaigų veiklos tęstinumas; valstybės karinė gynyba; vidaus saugumas; viešasis saugumas; socialinė apsauga; švietimo įstaigų ir mokslinių tyrimų institutų veikla; aplinkos apsauga; sveikatos apsauga; žemės ūkio sektoriaus veiklos tęstinumas; pramonės sektoriaus veiklos tęstinumas; energetikos sektoriaus veiklos tęstinumas; ryšio priemonių ir pašto veikla; transporto sistemos veikla; valstybės finansų valdymas ir mokesčių administravimas; kredito įstaigų, mokėjimo įstaigų ir mokėjimo sistemų veikla; gyventojų aprūpinimas maisto produktais ir geriamuoju vandeniu; kultūros paveldo apsauga; tarptautinis bendradarbiavimas ir pagalba. Jei šios gyvybiškai svarbios funkcijos veiks tinkamai, tuomet svarbiausi gyventojų poreikiai, tokie kaip būstas, maistas, geriamasis vanduo, sveikatos apsauga, švietimas, socialinė apsauga, valstybės vidaus saugumas ir tarptautinė humanitarinė pagalba, bus užtikrinti.

LR vaidmuo nepaprastųjų situacijų valdyme yra aiškus – užtikrinti gyvybiškai svarbias valstybės funkcijas. Kalbant apie atskirus LR teritorinius vienetus – savivaldybes, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos rekomenduoja savivaldybių administracijoms parengti ekstremaliųjų situacijų valdymo planus (ESVP) (PAGD prie VRM direktoriaus įsakymas Nr. 1-70, 2011). Šis įsakymas įpareigoja savivaldybių administracijas per tris mėnesius nuo šio įsakymo įsigaliojimo parengti ESVP. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktorius (SAD) turi parengusi tik ESVP projektą (Radviliškio rajono savivaldybės ESVP, 2012), kuris yra tik preliminarus ir taisytinas. ESVP turi būti numatyta, kiek ir kokių išteklių gali prireikti teikiant pagalbą gyventojams ir kokie Radviliškio rajono ūkio subjektai turi ir gali teikti reikalingus išteklius nepaprastosios situacijos metu. Nuo ESVP projekto paskelbimo 2012 metais, planas nė karto nebuvo koreguotas ir taisytas pagal galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizę, kuri turi būti atliekama kasmet ir kuri yra reikalinga maksimaliam savivaldybės pasiruošimui bet kurioje nepaprastųjų situacijų valdymo ciklo fazėje. ESVP turi būti pritaikytas būtent tai savivaldybei ir jos teritorijai, o ne parašytas tiesiog pagal bendrus PAGD reikalavimus.

Temos ištirtumas. Nepaprastųjų situacijų valdymo kaip mokslo pradininkė yra JAV, kai dar 1979 metais įkūrė Federalinę nepaprastųjų situacijų valdymo agentūrą (FEMA) (Coombs ir Holladay 2010). Ji šioje srityje yra labiausiai pažengusi. Lietuva nepaprastųjų situacijų valdyme yra gerokai atsilikusi nuo JAV. Lietuvoje vien 50 proc. savivaldybių neturi perspėjimo sistemų. Taip yra todėl, nes toks yra valdžios požiūris. Valdžios sprendimu, mūsų valstybei didžiausia grėsmė yra potvynis ir gaisrai, todėl automatiškai toks požiūris yra formuojamas ir visuomenei, kuri turi būti tinkamai informuota, pasiruošusi ir apsaugota nelaimės metu.

Kembridžo universiteto profesorius Eric K. Nori viename iš savo straipsnių „Public health issues in disasters (Nori 2005, S29) analizuoja pagrindinius gyventojų poreikius nepaprastajai situacijai įvykus. Vieni pirmųjų veiksmų, pasak Eric K. Nori, atsako fazėje yra vandens tiekimo ir sanitarinių mazgų įdiegimo veiksmai nelaimės vietoje. Šios sistemos būtinos, kad nepasireikštų biologinės kilmės grėsmės, tokios kaip ūminės ligos ar epidemijos. Straipsnyje autorius analizuoja, kad mažiausiai žmogui per dieną asmeninėms reikmėms prireikia 15-20 litrų švaraus vandens. Nelaimės atveju, labai svarbus yra poreikis pastogei. Tokioje situacijoje nukentėjusysis turėtų turėti mažiausiai 3,5 kvadratinių metrų plotą kaip laikiną pastogę.

LR yra teisiškai reglamentuota, kad gyventojai ekstremaliųjų situacijų metu ir jų pavojaus atvejais, turi teisę į gyvybės ir sveikatos apsaugą, materialinę ir finansinę paramą, taip pat gauti informaciją apie galimą pavojų (LR Civilinės saugos įstatymas 1998).

Ekstremaliųjų situacijų valdymo sistemos veikla ypatingai priklauso nuo visuomenės atsiliepimo apie ją. Šią temą savo straipsnyje „Ekstremalių situacijų valdymo sistemos projektavimo principai ir jų vertinimas“ analizuoja Birutė Pitrėnaitė (Pitrėnaitė 2007, 20). Straipsnyje autorė analizuoja kad yra būtina prognozuoti galimas ekstremalias situacijas ir jų mažinimo priemones, o nelaimei įvykus – imtis adekvačių atsakomųjų veiksmų bei priemonių pasekmėms likviduoti. Autorė daugiausia remiasi E. L. Quarantelli nukentėjusiųjų nuo ekstremalių situacijų tyrimais, kurie parodo, kad nelaimės metu nukentėjusieji vertina ne tik jiems padarytus nuostolius, bet ir jiems suteikiamą pagalbą. Straipsnyje analizuojama, kad neformaliai suteikiama draugų, kaimynų ir artimųjų pagalba yra pastebima mažiau, nei atsakingų institucijų veiksmai. Birutė Pitrėnaitė savo darbe ypač akcentuoja, kad aukštesnę socialinę ekonominę padėtį užimantys nukentėjusieji daugiau pagalbos sulaukia iš artimųjų rato bei kaimynų, o žemesnės socialinės ekonominės padėties nukentėjusiesiems pagalbą gali suteikti tik atsakingos institucijos.

Šiandien į nepaprastąsias situacijas Lietuvoje yra žiūrima platesniu aspektu. Nepaprastoji situacija tampa ne tik kaip padėtis, kuri sukelia staigų ir didelį pavojų gyventojų gyvybei, sveikatai, turtui ir aplinkai, bet ir kaip situacija, su kuria susidoroti gali pritrūkti turimų išteklių.

Darbo naujumas. Užsienio autorių moksliniuose straipsniuose galima surasti gyventojų poreikių analizes ypač po istorinių nepaprastųjų situacijų, tokių kaip cunamis, žemės drebėjimas, uraganas, ugnikalnio išsiveržimas ar potvynis. Lietuvoje autoriai daugiau rašo apie ekstremalių situacijų valdymą, jo ciklą, ESVP. Darbai parašyti aiškiai suprantant, kad Lietuvos nepaprastųjų situacijų valdymo sistema yra netobula ir turėtų būti skubiai taisytina, tačiau darbų autoriai pateikia tik rekomendacijas. Daugumos savivaldybių ESVP yra identiški ir neparengti pagal ekstremalių situacijų rinkos analizę. Analizuoti šaltiniai yra unikalūs, todėl Radviliškio rajono savivaldybės gyventojų poreikių analizė ir civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmai nepaprastųjų situacijų metu atsako fazėje negali būti identiška šio darbo tyrimui. Be to, darbo analitinėje dalyje analizuojama 2016 metų spalio 5 dieną prasidėjęs ir 13 dienų trukęs gaisras Radviliškyje, dėl kurio buvo paskalbta ekstremali situacija ir civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmai jos metu

Darbo objektas. Gyventojų poreikiai ir civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmai nepaprastųjų situacijų metu.

Tyrimo problema. Kaip Radviliškio rajono savivaldybė kartu su kitais civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektais imasi atsako veiksmų ir tinkamo išteklių paskirstymo gyventojams nepaprastosios situacijos metu?

Darbo tikslas. Išanalizuoti gyventojų poreikius nepaprastųjų situacijų metu atsako fazėje bei civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmus realizuojant šių poreikių užtikrinimą.

Tikslui pasiekti keliami darbo uždaviniai:

1. Identifikuoti nepaprastųjų situacijų valdymo ir gyventojų poreikių sąvokas, funkcijas, apibrėžiant tarpusavio sąveiką ir įgyvendinimą bei išanalizuoti atsako (reagavimo) į nepaprastąją situaciją fazę, apibrėžiant jos sąvoką, bruožus bei civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmus jos metu.
2. Išanalizuoti Radviliškio rajono savivaldybę pagal geografinius, demografinius ir socialinius rodiklius bei išanalizuoti Radviliškio rajono savivaldybės struktūrą ir jos atsakomuosius veiksmus ekstremaliose situacijose, remiantis Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planu.
3. Ištirti Radviliškio rajono savivaldybės ir kitų civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų atsakomuosius veiksmus konkrečioje ekstremalioje situacijoje, kuri vyko Radviliškyje, ir gyventojų poreikių užtikrinimą jos metu.
4. Pateikti siūlymus kokiomis priemonėmis galima pagerinti Radviliškio rajono savivaldybės ir kitų civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų pasiruošimą ir gyventojų saugumą nepaprastųjų situacijų metu.

Hipotezė. Magistro darbe keliama hipotezė – civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų priimami sprendimai ekstremaliosios situacijos metu daro tiesioginę įtaką gyventojų pagrindinių poreikių užtikrinimui.

Darbe naudojami kokybiniai ir kiekybiniai mokslinio tyrimo metodai

1. Mokslinės literatūros sisteminimas, analizė ir apibendrinimas.
2. Teisės aktų analizė.
3. Pusiau standartizuotas ekspertų interviu metodas.
4. Lyginamoji interviu turinio (*content*) analizė
5. Daugiakriterinė analizė ir jos statistinė duomenų analizė.

Darbo struktūra. Pirmame darbo skyriuje pateikiamos nepaprastųjų situacijų valdymo sistemos ir gyventojų poreikių sampratos ir jų tarpusavio sąveika. Analizuojama nepaprastųjų situacijų valdymo samprata ir valdymo ciklas (mažinimas, pasirengimas, atsakas, atkūrimas). Ypatingas dėmesys yra

skiriamas atsako (reagavimo) fazei ir jos sampratos suvokimui. Taip pat analizuojami civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmai atsako fazėje. Pateikiama grėsmių klasifikacija (gamtinės, technologinės ir „tyčinės“) bei jų socialinis ir fizinis poveikis visuomenėje. Identifikuojami visuomenės fiziologiniai (vanduo, maistas, būstas ir pastogė) bei socialiniai poreikiai atsako fazėje.

Antruoju darbo skyriumi analizuojama Radviliškio rajono savivaldybė ir jos veikla nepaprastųjų situacijų valdyme. Analizuojami Radviliškio rajono geografiniai, demografiniai ir socialiniai rodikliai. Išskiriama Radviliškio rajono savivaldybės struktūra ir jos veiklos pasiskirstymas, remiantis Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planu. Pagal šį planą, analizuojami Radviliškio rajone esantys kolektyvinės apsaugos statiniai, savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos skelbimo ir atšaukimo tvarka, informacijos gyventojams teikimas ekstremaliųjų situacijų metu, evakuacijos organizavimo tvarka bei civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmai ekstremaliųjų situacijų metu.

Trečiuoju skyriumi pristatoma darbo metodika. Pateikiamas teorinis tyrimo modelis, suformuluojamas tyrimo tikslas, tikslui pasiekti iškeliami uždaviniai. Įvardijami ir aprašomi tyrimo metodai, pagrindžiamas jų pasirinkimas. Taip pat aprašomas ir pagrindžiamas tyrimo instrumentas. Aprašomas pasirengimas tyrimui ir jo atlikimas. Aprašomas tyrimo objektas, pateikiama tiriamųjų charakteristika ir pagrindžiama tyrimo etika.

Ketvirtoji dalis skirta tyrimo rezultatų analizei. Šioje dalyje analizuojami ir lyginami civilinės saugos sistemos subjektų ekspertų pasisakymai apie 2016 m. spalio mėn. ekstremalią situaciją Radviliškyje. Taip pat analizuojami Radviliškio gyventojų poreikiai ir jų užtikrinimas ekstremaliųjų situacijų metu. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos civilinės saugos sistemos subjektams.

1. NEPAPRASTŲJŲ SITUACIJŲ VALDYMO IR GYVENTOJŲ POREIKIŲ SANTYKIO TURINYS

Bet kuri pasaulio valstybė, jos bendruomenė ar vienas individas kasdien susiduria su įvykiais, kurie atsiranda dėl gamtinių, technologinių ar „tyčinių“ grėsmių, kurias sukelia žmogaus antisocialus elgesys. Svarbu suvokti, kad su šiomis grėsmėmis galima susidurti ne tik gyvenant savo valstybėje. Istorija rodo, kad viena katastrofa gali neigiamai paveikti visą kontinentą. Pavyzdžiui, po 1986 metais balandį įvykusios Černobylio atominės elektrinės avarijos, radioaktyvių dalelės nusėdo Rusijoje, Baltarusijoje ir Ukrainoje. Iki šiol yra nesutariama dėl poveikio kitoms valstybėms. Kitas pavyzdys, Islandijos ugnikalnio išsiveržimas 2010 metų balandį. Islandijos sala nuo Europos kontinento yra nutolusi per 1000 kilometrų, bet dėl palankaus vėjo, vulkano pelenų debesis pasiekė Baltijos šalis, Lenkiją, Vokietiją bei Prancūziją. Pasekmės buvo didžiulės, nes visoje Europoje buvo paralyžiuoti lėktuvų skrydžiai. 2004 metų gruodį, įvykus stipriam žemės drebėjimui Indijos vandenyje, Indoneziją nusiaubė galingos cunamio bangos, kurios pareikalavo apie 200 tūkst. gyvybių ir be namų paliko daugiau nei 1,5 mln. žmonių. Tuo metu visas pasaulis susivienijo ir teikė nukentėjusiesiems humanitarinę pagalbą. Dar vienas pavyzdys 2005 metais JAV praūžęs uraganas Katrina, kuris laikomas didžiausia Amerikos žemyno stichine nelaime. Uraganas stipriausiai smogė Naujajam Orleanui. Tuo metu federalinė apsaugos nuo potvynio sistema nesuveikė beveik penkiasdešimtyje vietų ir buvo užtvindyta daugiau nei 80 procentų šio kultūrinio miesto. Prireikė daugiau nei dešimtmečio, kol kultūrinio paveldo miestas vėl suklestėjo. Dėl tokių įvykių, savaime kyla būtinybė numatyti nepaprastųjų situacijų riziką, tikimybę, pasekmes, jas mažinti, tinkamai pasirengti, įvykus nelaimei į ją atsakyti ir atkurti bendruomenę, kad padariniai žmonių sveikatai, gyvybei, turtui ir aplinkai būtų kuo mažesni.

Nepaprastųjų situacijų valdymo sistema susideda ne tik iš valstybinių institucijų, kurios ieško metodų ir priemonių, kurios galėtų kuo veiksmingiau apsaugoti gyventojus, jų turtą ir visą infrastruktūrą, bet ir iš visuomenės įtraukimo, švietimo, mokymo ir dalyvavimo nepaprastųjų situacijų valdymo sistemoje.

Šiame skyriuje bus analizuojamas nepaprastųjų situacijų valdymas ir gyventojų poreikių santykio turinys. Bus siekiama paaiškinti nepaprastųjų situacijų valdymo ciklą, jo svarbą ir įtaką valdžios institucijų darbui bei gyventojų poreikiams. Šį skyrių sudarys 4 dalys. Pirmiausia, bus išskirtos pagrindinės sąvokos, tokios kaip incidentas, krizė, rizika, ekstremali situacija, karo padėtis, nepaprastoji padėtis – tai sąvokos, su kuriomis galime susidurti nepaprastųjų situacijų valdyme. Toliau skyriuje bus

aiškinamas nepaprastųjų situacijų valdymo ciklas, kurį sudaro 4 fazės: mažinimas (švelninimas), pasirengimas (pasiruošimas), atsakas (reagavimas), atkūrimas (atsigavimas). Bus apibrėžti kiekvienos fazės uždaviniai, parodant tų fazių sąsajas ir proceso nenutrūkstamumą. Ypatingas dėmesys bus atkreipiamas į atsako (reagavimo) fazės aiškinimą. Taip pat bus išskirti viešųjų valdymo institucijų atsako veiksmai. Analizuojant nepaprastųjų situacijų valdymo ciklą, svarbu suvokti, kodėl jo reikia. Todėl šiame skyriuje bus analizuojamos grėsmės, kurios gali būti klasifikuojamos į gamtines, technologines, „tyčines“ ir jų poveikis, kuris gali būti socialinis ir fizinis. Išanalizavus nepaprastųjų situacijų valdymą, grėsmes ir jų poveikį, bus aiškinama gyventojų poreikių samprata ir išskiriami pagrindiniai poreikiai atsako fazėje: vanduo, maistas, būstas ar pastogė.

1.1 Nepaprastųjų situacijų valdymo samprata

Siekiant išsiaiškinti nepaprastųjų situacijų reikšmę, svarbą ir valdymą, pirmiausia reikia išsiaiškinti pagrindines sąvokas ir jų skirtumus. Nepaprastos situacijos apima incidentus, krizes, riziką, ekstremalias situacijas, karo padėtį, nepaprastąją padėtį.

LR teisės aktuose *incidentas* apibrėžiamas kaip įvykis, susijęs su darbu, kai nesužeidžiamas nė vienas darbuotojas arba kai dėl darbuotojo traumos, gautos per šį įvykį, reikalinga tik pirmoji medicinos pagalba (LR Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas 2003). Kitaip tariant, incidentas yra įvykis, kuris sukėlė pavojų sveikatai arba padarė jai žalą. Krizės sąvokos apibrėžimo LR teisės aktuose nėra, tačiau yra randamas rekomendacinio pobūdžio apibrėžimas, kuris turėtų būti įteisintas: *krizė* – grėsmę nacionaliniam saugumui kelianti tarptautinio ar valstybės įvykio arba proceso nulemta situacija, kurios galimiems padariniams užkardyti ar esamiems padariniams šalinti būtina taikyti krizių valdymo priemones (LR Vyriausybės nutarimas Nr. 633, 2012). *Rizikai* apibrėžti buvo sukurta formulė (Varnes, 1984): RIZIKA = TIKIMYBĖ x PADARINIAI, kuri paaiškina, kad rizika yra grėsmės padarinių ir jos tikimybės pasireikšti tarpusavio veikimas. *Ekstremali situacija* - padėtis, kuri atsiranda dėl gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio priežasčių ar karo veiksmų ir sąlygoja staigų bei didelį pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai arba žmonių žūtį, sužalojimą ar turtinius nuostolius (LR Civilinės saugos įstatymas 1998). *Karo padėtis* apibrėžiama kaip ypatinga teisinė padėtis, kuri įvedama prireikus ginti Tėvynę ginkluoto užpuolimo ar jo grėsmės atveju, kai kyla grėsmė Lietuvos valstybės suverenumui ar jos teritoriniam vientisumui, arba prireikus vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus siekiant užtikrinti valstybės gynybą ir kitas svarbiausias valstybės funkcijas karo metu (LR Karo padėties įstatymas 2000). *Nepaprastoji padėtis* kaip ir karo padėtis, yra ypatingas teisinis režimas valstybėje ar jos dalyje, leidžiantis taikyti LR Konstitucijoje nustatytus

laikinus naudojimosi fizinių asmenų teisėmis ir laisvėmis apribojimus ir laikinus juridinių asmenų veiklos apribojimus (LR Nepaprastosios padėties įstatymas 2002). Incidentas, krizė, padidėjusi rizika, ekstremali situacija, karo padėtis ar nepaprastoji padėtis gali pereiti į nepaprastąją situaciją.

Nepaprastosios situacijos apibrėžimas ir suvokimas laikui bėgant pasikeitė. Pirmiausia, nepaprastosios situacijos buvo suprantamos kaip įvykiai, kuriuos sukelia tam tikros grėsmės pasireiškimas arba staigus momentas: gamtiniai (žemės drebėjimas, ugnikalnio išsiveržimas, potvynis, tornadas) ar technologiniai (sprogimai, pastatų griūtys, infrastruktūros pažeidimas) veiksniai (Perry ir Quarantelli 2005). Šiame kontekste nepaprastosios situacijos yra tokie atvejai, kai yra paveikiamas bendruomenės įprastinis gyvenimas ir turimų vietos išteklių nepakanka tokiai situacijai suvaldyti. Šiuo metu valstybės vadovaujasi JTO Tarptautine nelaimių mažinimo strategija (UN/ISDR), kurioje nepaprastoji situacija yra neeilinis nelaimingas įvykis, kuris rimtai sutrikdo bendruomenės ar visuomenės funkcionavimą bei sukelia žmogiškųjų išteklių, materialinių ekonominių ir (ar) aplinkos nuostolių, viršijančių nukentėjusios bendruomenės ar visuomenės galimybes (gebėjimus) susidoroti su jais naudojant savo turimus išteklius (UN/ISDR 2004). Tam, kad kiekvienas incidentas, krizė, ekstremali situacija, karo padėtis ar nepaprastoji padėtis nebūtų laikoma nepaprastąja situacija, pagal UN/ISDR įvykis turi atitikti bent vieną iš šių bruožų:

1. turi būti pranešta apie daugiau nei dešimties žmonių žūtį;
2. turi būti pranešta apie tai, kad sužeistųjų skaičius siekia virš šimto;
3. nacionalinė šalies vyriausybė paskelbė šalyje nepaprastąją situaciją;
4. nacionalinė šalies vyriausybė pateikė tarptautinės pagalbos prašymą.

Nepaprastosios situacijos apibrėžimų galima sutikti įvairiuose šaltiniuose, bet visiems jiems yra būdingi saviti požymiai, tokie kaip: nenuspėjamumas, nežinomumas, neapibrėžtumas, pavojingumas ir greitis. Visi šie požymiai suvokiami kaip pavojus, kuris sukelia žmogiškųjų ir materialinių išteklių praradimą, sveikatos ir gyvybės saugumo sumažėjimą, todėl nepaprastosios situacijos sukelia socialinius, psichologinius, ekonominius ir kultūrinius padarinius. Nepaprastoji situacija atsiranda tada, kai padariniai viršija bendruomenės galimybes atsikurti. Šioje vietoje atsiranda nepaprastųjų situacijų valdymas, kuomet reikia mažinti ir likviduoti nelaimių padarinius, aiškintis nelaimių priežastis ir atsikurti po grėsmės pasireiškimo.

1.2 Nepaprastųjų situacijų valdymo ciklas

Įvairios grėsmės visą laiką buvo, yra ir bus, kaip ir dėl jų susidariusios nepaprastosios situacijos. Žinomi istoriniai tokių situacijų valdymo būdai: išankstinis perspėjimas apie artėjantį tokios

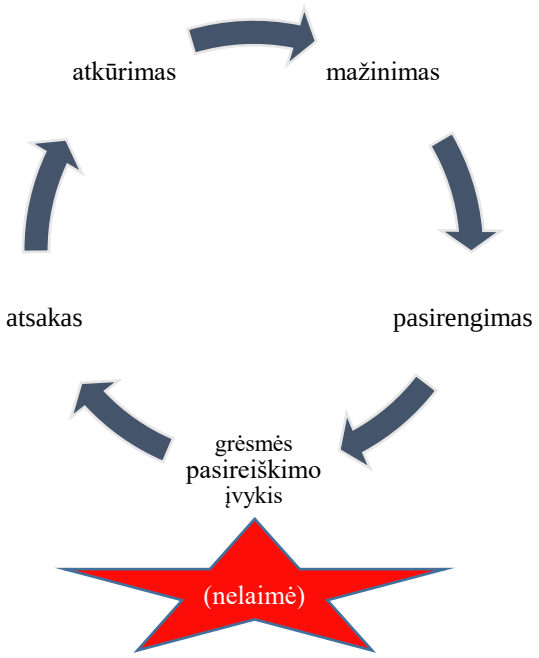
grėsmės pasireiškimą, problemų ir jų sprendimo alternatyvų analizė, galimų padarinių numatymas, masinės evakuacijos, atsakomųjų veiksmų planavimas.

Prieš nepaprastųjų situacijų valdymo sistemą buvo taikoma civilinės gynybos sistema. Nepaprastųjų situacijų valdymas, toks, kokį turime šiandien, nebuvo taikomas iki XX amžiaus vidurio. Pirmojo pasaulinio karo, Tarpukario ir Antrojo pasaulinio karo laikotarpiais valstybės hegemonės plėtojo civilinės gynybos sistemas. Buvo poreikis numatyti priešo atakas ir joms tinkamai pasiruošti. Buvo stiprinamos gyventojų išankstinio perspėjimo sistemos, kuriami evakuacijos planai ir leidžiami teisės aktai, kurie užtikrintų civilinės saugos organizacijų veiklą ir jų tęstinumą (Coppola 2015). Geopolitiniai pasikeitimai ir Pasaulio žemėlapio pasikeitimas lėmė tai, kad civilinės gynybos sistema peraugo į nepaprastųjų situacijų valdymą.

Nepaprastųjų situacijų valdymą sudaro keturios fazės (McEntire ir Myers 2004, 142):

1. mažinimas (švelninimas) (angl. *mitigation*);
2. pasirengimas (pasiruošimas) (angl. *preparedness*);
3. atsakas (reagavimas) (angl. *response*);
4. atkūrimas (atsigavimas) (angl. *recovery*).

Paveiksle (1) pavaizduotas nepaprastųjų situacijų valdymo ciklas ir jo pagrindinės fazės. Mažinimas ir pasirengimas vyksta iki nelaimės, o atsakas ir atkūrimas po nelaimės. Dažniausiai visos fazės prasideda dar nepasibaigus ankstesnei fazei. Kiekvieną ciklo fazė yra aiškinama taip (Saban 2014): *mažinimas (švelninimas)* apima grėsmės tikimybės ar padarinių (arba abiejų kartu) mažinimą ir šalinimą, siekiant „apdoroti“ grėsmę taip, kad ji kiek galima mažiau paveiktų visuomenę, bendruomenę ar individą. *Pasirengimas (pasiruošimas)* – žmonėms, kuriuos gali paveikti nepaprastoji situacija, priemonių suteikimas, kurios padidina galimybes apsaugoti save, savo turtą, padėti kitiems ir kiek įmanoma sumažinti finansinius praradimus. Institucijos šioje fazėje kuria planus ir derina išteklius. Po įvykio atsiranda *atsakas (reagavimas)* į nelaimę. Ši fazė apima veiksmus, kurių imamasi iškart po įvykio. Šiais veiksmais siekiama sumažinti arba pašalinti poveikį grėsmių pasireiškimo, kuris įvyko ar tuoj įvyks, ir apsisaugoti nuo tolimesnių netekčių, finansinių, turtinių praradimų. *Atkūrimas (atsigavimas)* apima nukentėjusiųjų žmonių grąžinimą į normalią būklę po nepaprastosios situacijos poveikių padarinių. Šioje fazėje kalbama ne tik apie padarinių likvidavimą, bet apie visos infrastruktūros atkūrimą, kultūrinio paveldo atstatymą ir visuomenės psichologinio balanso atkūrimą. Atkūrimo fazė gali trukti savaites, mėnesius ar net kelerius metus.

1 pav. Nepaprastųjų situacijų valdymo ciklas

Sudaryta darbo autorės pagal McEntire ir Myers 2014, 142

1.2.1 Atsako (reagavimo) fazė ir jos samprata

Mažinimo, pasirengimo, atkūrimo fazės nepaprastųjų situacijų valdymo cikle nuo atsako skiriasi tuo, kad jos turi dar laiko, o atsako fazėje reikia veikti nedelsiant. Tai reiškia, kad viskas, ko nespėjo padaryti viešosios valdymo institucijos (visuomenės informavimas, švietimas, mokymai, pratybos, tinkamas pasirengimas, visuomenės pasiruošimas, ekstremalių situacijų rizikos analizės), išryškėja atsako fazėje, kai jau pasireiškia grėsmė.

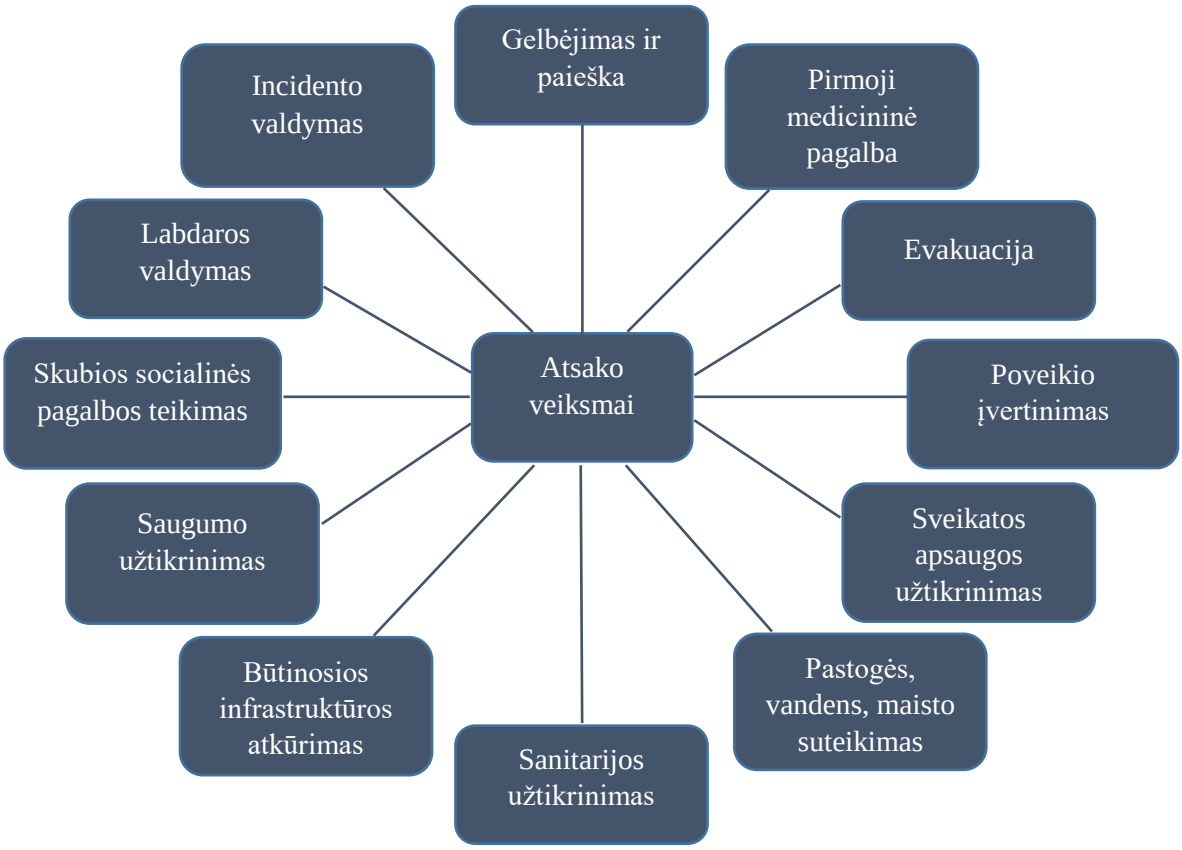
Arvydas Survila kartu su Andriumi Valicku, analizuodami nepaprastųjų situacijų valdymo ciklą, teigia, atsako (reagavimo) fazė prasideda tada, kai ekstremali situacija yra neišvengiama ir baigiasi tada, kai pasireiškusi grėsmė išnyksta ir yra paskelbiama jos pabaiga. Autoriai taip pat analizuoja, kad atsako veiksmuose tiek valstybės, tiek visuomenė ir kiekvienas individas turi pasitelkti visus turimus išteklius (žmogiškuosius, materialinius, laiko sąnaudas), nesvarbu, kokie riboti jie būtų, tam, kad kiek įmanoma užkirstų kelią ir sušvelnintų nelaimės pasireiškimą (Survila ir Valickas 2015, 269). Būtent nuo to, koks yra nelaimės mastas, priklauso naudojamų išteklių apimtis.

Kalbant apie atsaką iš visuomenės perspektyvos, galima į atsako apibrėžimą žiūrėti dvejopai – tai veiksmai, kuriais siekiama apsaugoti nelaimės atveju save ir veiksmai, kuriais siekiama padėti kitiems (Helsloot ir Ruitenberg 2004, 99). Autoriai Helsloot ir Ruitenberg savo straipsnyje atsako fazę skirto į tris stadijas: pavojaus stadija, ūminė stadija ir atsigavimo arba atstatymo stadija. Pavojaus stadija

yra pirminė individo reakcija į pasireiškusią grėsmę, kurios metu jis turi priimti daug sprendimų. Išgirdus garsines sirenas ar pasirodžius informacijai apie grėsmės pasireiškimą, gyventojai privalo įsijungti masinio informavimo priemones, tokias kaip nacionalinę televiziją arba radiją, kurios jiems pataria uždaryti duris bei langus, ragina būtinybei nesant likti namuose, kaupti vandens ir maisto atsargas ar net evakuotis. Pavojaus stadijoje individas dažniausiai renkasi susisiekti su savo šeima, draugais, artimaisiais ir kaimynais bei patikrinti informacijos patikimumą, tuomet yra sprendžiami tolesni veiksmai. Straipsnio autoriai daro išvadą, kad Vakarų visuomenėse individai nepaprastosios situacijos metu masto racionaliai ir yra linkę nepanikuoti. Jie pasitiki turima informacija apie grėsmę ir priima tinkamą sprendimą, nes žino, kad spaudžia laikas. Individai bei bendruomenės, kurios neturi pakankamai informacijos, renkasi atsitraukti ir visą situaciją stebėti iš šalies, kas gali dėl ne tinkamai išnaudoto laiko kainuoti sveikatą ar net gyvybę.

1.2.2 Viešųjų valdymo institucijų atsako veiksmai

Atsako (reagavimo) fazėje reikia veikti nedelsiant, todėl labai svarbus yra atsako veiksmų koordinavimas. Nelaimei pasireiškus, nedelsiant į įvykio vietą turi atvykti gelbėjimo pajėgos: priešgaisrinės ir gelbėjimo pajėgos, greitoji medicinos pagalbos, policijos pareigūnai, kariuomenės pajėgos ir pan. Todėl viešojo valdymo institucijų pareigūnai ir nepaprastųjų situacijų vadybininkai tiek vietos, nacionaliniu ar tarptautiniu lygmeniu, privalo sukoordinuoti gelbėjimo tarnybų veiklą ir tarpusavio bendradarbiavimą. Koordinavimui turėtų vadovauti nepaprastųjų situacijų vadybininkai, kurie geriausiai pažįstą teritoriją, kurioje pasireiškė grėsmė, žino jos geografines, demografines savybes bei infrastruktūros ypatybes. Šie vadybininkai dažniausiai būna SAD, policijos, priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų vadovai (Kapucu 2006, 214). Atsako veiksmus nepaprastosios situacijos metu sudaro priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti sveikatą, gyvybę, turtą, sumažinti fizinį ir socialinį poveikį. Atsako (reagavimo fazėje) atliekamos veiklos yra pavaizduotos paveiksle (2).

2 pav. Atsako veiksmai

Sudaryta darbo autorės pagal Survila ir Stasiukynas 2015, 594

JAV FEMA dar 1970 metais siautėjant dideliems gaisrams Kalifornijoje sukūrė Incidento valdymo sistemą (IVS), nes likviduoti gaisrą susirinko didelės vietos, valstijos ir federalinės pajėgos, tad kilo poreikis užtikrinti dalyvaujančių viešojo valdymo institucijų ir organizacijų veiklos koordinavimą (Annelli 2006, 224). Šioje sistemoje incidento valdymas susideda iš 4 padalinių: planavimo padalinys, operacijų padalinys, logistikos padalinys ir finansų ir administravimo padalinys.

IVS planavimo padalinys yra atsakingas už informacijos, apie situaciją, išteklius ir organizacijas, rinkimą, sisteminimą ir įvertinimą. Šis padalinys taip pat kuria veiksmų planus, kuriais remiantis valdomas atsakas į nepaprastąją situaciją. Operacijų padalinys yra atsakingas už veiksmų vykdymą pagal planą. Šis padalinys vadovauja pareigūnų veiksmams, kuriais siekiama sumažinti pavojų, nukentėjusiųjų skaičių, apsaugoti jų gyvybes bei turtą. Logistikos padalinys paskirsto paramą ir nedelsiat vykdo logistikos veiksmus, nes būtent nuo šio padalinio veiksmai lemia ar tinkamai dirbs viešojo valdymo institucijos. Logistikos padalinys atsakingas už patalpų, reikalingų prietaisų, įrenginių,

medžiagų bei paslaugų teikimą ir pristatymą į nelaimės vietą. Finansų ir administravimo padalinys vykdo visų atsakui skirtų išlaidų stebėjimą, kontrolę, paskirstymą ir rezervą.

P. Coppola savo knygoje „Introduction to International Disaster Management“ (2015) atskirai analizuoja kiekvieną atsako veiksmą (2 pav.). Žmonių gelbėjimo ir paieškos organizavimas apima nukentėjusiųjų paiešką, jų gyvenimo sąlygų atkūrimą, kurios buvo prarastos įvykus nelaimei, taip pat nukentėjusiųjų sveikatos būklės stabilizavimą ir gabenimą į gydymo įstaigas. Šiuose veiksmuose aktyviai įsitraukia bendruomenė: nukentėjusiųjų šeimos nariai, draugai, kaimynai, kurie, priešingai nei gelbėtojai iš specialių paieškos ir gelbėjimo tarnybų, yra neapmokyti, bet padeda išgelbėti daug žmonių.

Pirmosios medicininės pagalbos veiksmai daugiausia apima prioritetų nustatymą. Nepaprastojoje situacijoje nedelsiant reikia suskirstyti nukentėjusiuosius: žuvusieji; nukentėjusieji, kuriems pagalba privalo būti suteikta per vieną valandą; nukentėjusieji, kuriems reikia medicininės pagalbos, bet jų sužeidimai nėra rimti ir gali palaukti; vidutiniškai sužeisti žmonės, kurie pagalbos gali palaukti keletą valandų. Šiuose veiksmuose svarbiausia yra tinkamas laiko valdymas ir pagalbos suteikimas pirmiausia tiems, kuriems tikrai jos nedelsiant reikia. Nepaprastosios situacijos metu nukentėjusiųjų gabenimas gali būti neįmanomas dėl pažeistos susisiekimo infrastruktūros arba per didelio skaičiaus sužeistųjų, dėl to, netoli įvykio vietos yra kuriamos laikinos lauko ligoninės patalpose ar stovyklavietėse, kuriose budi medicinos personalas.

Evakuacija neretai būna geriausias sprendimas siekiant išvengti grėsmės pasireiškimo poveikio. Evakuacija vykdoma organizuotai, nes tokie veiksmai yra nustatyti savivaldybių ESVP. Planuose yra nustatyta, kad evakuacija gali vykti iš pastatų, miesto ar regiono, tačiau susiduriama su problema, kad gyventojai negali, tiesiog nenori, o blogiausia, nusprendžia evakuotis savarankiškai. Nenorėjimas evakuotis priklauso nuo žmonių socialinės padėties, neįgalumo, išsilavinimo. Tokie žmonės nesuvokia grėsmės ir perspėjimo signalų. Evakuacija privalo būti prižiūrima nuo pat gyventojų paėmimo valtimis, laivais, autobusais, sraigtasparniais ir kitomis oro, vandens, sausumos transporto priemonėmis, iki atgabenimo į saugią vietą. Gyventojų sprendimui evakuotis ar ne didelę įtaką daro „kaukiančio vilko“ sindromas (Dash ir Gladwin 2007, 72). Kuomet viešųjų valdymo institucijų perspėjimais apie grėsmę ir evakuacijos būtinybę yra vis mažiau tikima, nes anksčiau jie buvo nepagrįsti ir nepasitvirtino.

Situacijos vertinimo veiksmai atsako (reagavimo) fazėje nustato, kas įvyko nepaprastosios situacijos metu: paveiktos teritorijos plotas, paveiktųjų ir sužeistųjų žmonių skaičius, sužeidimų pobūdis, įvertinama padaryta žala infrastruktūrai, kultūriniam paveldui, pastatams, žemės ūkiui, verslo

sektoriui, ekonomikai, nustatomos galimos antrinės grėsmės ir apibūdinamas bendruomenės pažeidžiamumas.

Sveikatos apsauga privalo būti užtikrinama, nes gydymo įstaigos paprastai dažnai būna perpildytos arba apgadintos pasireiškus grėsmei. Nepaprastųjų situacijų vadybininkams yra užduotis greitai surasti laikinas sveikatos apsaugos įstaigas, nes pirmosios pagalbos suteikimas atsako metu yra prioritetas.

Pastogės, maisto ir vandens nukentėjusiesiems tiekimas turi prasidėti iš karto grėsmei pasireiškus. Nepaprastųjų situacijų vadybininkai nedelsiant turi imtis būtinojo vandens, maisto reguliaraus tiekimo priemonių, nes po grėsmės pasireiškimo vanduo gali būti užterštas, o ir maisto atsargos gali būti greitai išnaudojamos.

Nepaprastosios situacijos metu stovyklavietėse ypatingai svarbu užtikrinti sanitariją aplinkoje. Nešvarus vanduo, išviečių nebuvimas, sąlytis su sužeistaisiais, žuvusiųjų palaikų neutilizavimas sukelia puikią terpę veistis bakterijoms ir kitiems mikroorganizmams, kurie sukelia ligas ir blogina sužeistųjų sveikatos būklę. Stovyklavietėse turi būti įrengtos nuotekų sistemos, atliekų surinkimo ir gabenimo vietos, sanitarijos patalpos, tokios kaip prausyklos, išvietės.

Nelaimės metu būtinoji infrastruktūra dažnai būna pažeista arba visiškai sugadinta. Atsako funkcijoms užtikrinti, infrastruktūros elementų atkūrimas pradedamas dar prieš visas atsako operacijas. Svarbūs infrastruktūros komponentai yra susisiekimo, ryšio sistemos, elektros, vandens tiekimo sistemos, dujų ir naftos produktų saugojimas ir vežimas, visuomenės sveikatos priežiūra ir vyriausybės veiklos tęstinumas.

Socialinės pagalbos teikimas taip pat yra labai svarbus. Nukentėjusiesiems turi būti suteikiama psichologinė pagalba, kuri lengvina susitaikymą su artimųjų netektimi, užgyvento turto, namų, darbo praradimu, sveikatos sutrikdymu ir suvokimu, kokia katastrofa ištiko visą visuomenę. Psichologai įvykio vietoje dirba su nukentėjusiaisiais, kurie kenčia nuo depresijos ir su tais žmonėmis, kurie patiria stresą matydami juos supančią nelaimės nuniokotą vietovę, žuvusiuosius, nukentėjusiuosius ir jų skausmą.

Nukentėjusieji ir visa grėsmės paveikta vietovė sulaukia nemažai humanitarinės pagalbos ir įvairios rūšies labdaros: medikamentai, vanduo, maistas, drabužiai, higienos priemonės, pinigai ir kita būtinoji parama. Dėl to svarbu užtikrinti stovyklavietės vidaus saugumą ir apsaugoti ją nuo galimo plėšikavimo. Po grėsmės pasireiškimo visur tvyro išgąstis ir panika. Žmonės paprastai nevaldo emocijų,

baimės ir išgąsčio veikiami priima neadekvačius sprendimus ir nekontroliuoja savo veiksmų. Dažnai žmonės ima vogti vandenį ir maistą ne tik sau, bet ir savo artimiesiems, nepaiso nepaprastųjų situacijų valdymo pareigūnų ir yra linkę priešintis bendrai įvestai tvarkai, todėl stovyklavietėse turi būti užtikrinamas saugumas ir ramybė.

1.3 Nepaprastųjų situacijų grėsmės ir poveikis

Nepaprastųjų situacijų valdymo cikle svarbiausią vaidmenį vaidina grėsmės. Jos gali būti prognozuojamos, gali būti didelė tikimybė, kad ji įvyks arba ji gali pasireikšti. Visais atvejais grėsmės reikalauja didelio pasiruošimo. Nepaprastosios situacijos padaro ir didelė įtaką (poveikį) tam tikroje teritorijoje gyvenančių žmonių sveikatai, gyvybei, pastatams, juose esančiam turtui ir aplinkai. Grėsmės pasireiškimo poveikis priklauso nuo pačio individo fizinės, socialinės būklės, geografinės padėties, buveinės, veiklos ir be abejo atsitiktinumo.

Gyvename modernioje ir globalioje XXI amžiaus technologijų eroje. Išvystyta infrastruktūra, greitas susisiekimas sausumos, jūrų, oro transportu, greita komunikacija, internetas, kuomet naujienas galime gauti realiu laiku ir stebėti jas gyvai, išvystyta pramonė, nenutrūkstamas energijos, elektros, vandens ir šilumos tiekimas – visa tai globalizacijos procesas, kuris iš tikrųjų didina pažeidžiamumą (Alexander 2006, 3). Neįsivaizduojame savo kasdieninio gyvenimo be šių dalykų, tačiau nepaprastosios situacijos metu, dažniausiai tenka atstatyti gyvenimą į normalią padėtį. Nelaimės metu pažeista infrastruktūra yra dažniausiai pagrindinis veiksnys, dėl kurio sunkiai įmanomas pagalbos suteikimas nukentėjusiesiems.

Urbanizacijos procesas, dėl kurio sparčiai auga miestai ir didėja gyventojų skaičius taip pat sustiprina nepaprastųjų situacijų poveikį. Urbanizacija yra viena pagrindinių priežasčių, dėl ko yra pastebima tendencija, kad nepaprastųjų situacijų padaryti nuostoliai vis brangesni. Didžioji dalis gyventojų yra įsikūrę pakrantėse, kuriose įsikūrę įspūdingi miestai. Tokiose vietovėse dažnai pasireiškia gamtinės grėsmės tokios kaip uraganai, viesulai, cunamiai, žemės drebėjimai (Brauch 2003), dėl to miestuose grėsmei pasireiškus nukenčia ir žūsta daugiausia žmonių.

1.3.1 Grėsmių klasifikacija

Grėsmė (pavojus) tai galimos žalos bendruomenei – gyventojams, aplinkai, privačiai ir viešajai nuosavybei, infrastruktūrai ir verslui – šaltinis (Varnes, 1984). Grėsmės gali pasireikšti ne tik kaip pavienės, bet ir viena paskui kitą, priklausomai nuo jų kilmės ir poveikio (UN/ISDR 2004). Ilgą laiką grėsmės buvo dviejų tipų – gamtinės ir technologijos. Tačiau 2001 metų rugsėjo 11 d. teroro aktas iškėlė

dar vieną kategoriją – „tyčinės“ grėsmės, kurias sukelia žmogaus antisocialūs, sąmoningi veiksmai (Quarantelli 2006), todėl šiai dienai turime tokius grėsmių tipus: gamtinės, technologinės ir „tyčinės“.

Gamtinės grėsmės – tai tokios grėsmės, su kuriomis tenka susidurti dažniausiai. Pastebima tendencija, kad šių grėsmių skaičius kasmet vis didėja. Pagal savo kilmę gamtinės grėsmės dar yra skirstomos į geologines, hidrometeorologines ir biologines grėsmes (Lindell ir Prater 2003, 176). Geologinės grėsmės – grėsmės, kurios atsiranda dėl žemės plutos procesų, tai žemės drebėjimai, ugnikalnių išsiveržimai, cunamiai, grunto, purvo, sniego nuošliaužos, akmenų griūtys. Hidrometeorologinės grėsmės atsiranda dėl atmosferos veiksnių. Šios kilmės grėsmėms priskiriami potvyniai, tropiniai ciklonai, vėjo, lietaus, sniego audros, žaibai, uraganai, viesulai, sausra, dykumėjimas, smėlio bei dulkių audros, ekstremalus šaltis ir karštis. Biologinės grėsmės atsiranda nuo organinės kilmės ar biologinio poveikio veiksnių. Biologinėmis grėsmėmis vadinamos epidemijos (gripo), ūminės ligos, augalų ir žemės ūkio epidemijos (skėrių antplūdis). Gamtinėms grėsmėms didelę įtaką daro žmogaus veiksmai, kurie keičia klimatą, niokoja atsinaujinančius ir neatsinaujinančius gamtos išteklius, keičia aplinką ir visą ekosistemą.

Technologinės grėsmės – grėsmės, su kuriomis tenka susidurti vis dažniau dėl technologinės pažangos ir jos spartaus vystymosi. Technologinių grėsmių pasireiškimas yra labai platus: nuo cheminių medžiagų išsiliejimo, energijos tiekimo sutrikimo, ekologinių katastrofų iki transporto avarijų, infrastruktūros apgadinimo, kibernetinių atakų. Technologinės grėsmės gali būti skirstomos į transporto, infrastruktūros keliamas ir pramonines grėsmes (Survila 2015, 48-56). Tokios grėsmės atsiranda dėl netinkamo projektavimo, prastos priežiūros, išorės veiksnių (ekstremalaus šalčio, karščio, žemės drebėjimo, uragano) ar dėl žmogaus kaltės. Transporto grėsmės dar skirstomos pagal transporto rūšis: oro, sausumo ir vandens transportą. Oro transporto (lėktuvų) avarijos įvyksta pakankamai retai, tačiau tokiai avarijai nutinkant žūsta daug žmonių, sutelkiamos didelės gelbėjimo ir paieškų tarnybų pajėgos. Sausumos transporto avarijos apima keleivinių, krovininių traukinių ir automobilių avarijas. Keleiviniai traukiniai išvysto tokį greitį, kad didina keleivių riziką, o krovininių traukinių avarijos sukelia sprogimus, pavojingų medžiagų patekimą į aplinką. Autoavarijose žūsta daugiausia žmonių, bet žmonės patys renkasi riziką vairuoti automobilį dėl greito susisiekimo. Vandens transporto avarijos taip pat retai nutinka, tačiau, kaip ir oro transporto avarijos, nelaimės metu yra sutelkiamos didelės gelbėjimo ir paieškos tarnybų paieškos. Infrastruktūros keliamos grėsmės susijusios su viešojo ir privataus sektoriaus bei būsto paslaugų teikimo sistemomis, tokiomis kaip energijos tiekimas, telekomunikacijos sistemos, kompiuteriniai tinklai, vandens tiekimo ir kanalizacijos sistemos, dujų ir naftos skirstymu. Kadangi priklausomybė nuo šių sistemų yra labai didelė, jaučiami milžiniški padariniai verslui, pramonei, ekonomikai bei kasdieniniam žmonių gyvenimui. Pramoninės grėsmės, tai grėsmės, kurios susijusios su pavojingų, radioaktyviųjų medžiagų, žaliavų

išgavimu, saugojimu bei transportavimu. Pavojingos medžiagos yra sprogios ir degios, todėl su jomis reikia elgtis ypač atsargiai, pagal nustatytus ir aprašytus standartus. Radioaktyviųjų medžiagų patekimas į aplinką yra jaučiamas kelis dešimtmečius (Černobylio katastrofa). Tokioje vietovėje neįmanoma gyventi. Pramoninės grėsmės stipriai paveikia žmonių sveikatą bei aplinką.

„Tyčinės" grėsmės – tai grėsmės, kurios atsiranda ne dėl atsitiktinių gamtinių ar pramoninių veiksnių, o dėl sąmojingai apgalvotų žmonių antisocialių veiksmų, kuriais siekiama terorizmu bei masinio naikinimo ginklais (bioterorizmu) paveikti kuo daugiau žmonių. Terorizmas atsiranda dėl politinių ir religinių įsitikinimų. Terorizmas stiprus ten, kur yra silpnos valstybės, tokios kaip Somalis, Afganistanas, Sirija, Irakas, kurios išsidėsčiusios Viduriniuosiuose Rytuose (Newman 2007, 464). Todėl šiandien pasaulis kovoja su Islamo valstybe (angl. *Islamic State – IS*). Tener Goodwin Veenema savo knygoje analizuodama terorizmą, išskyrė jo tris pagrindinius tipus: cheminis, biologinis, radiologinis. Cheminio terorizmo metu yra naudojami cheminiai masinio naikinimo ginklai, tokie kaip paralyžiuojančios dujos. Biologinis terorizmas naudoja biologinius masinio naikinimo ginklus, kurie paskleidžia juodligę, marą, tuberkuliozę, šiltines. Radiologinis terorizmas - tai radiologinių masinio naikinimo ginklų panaudojimas, tokių kaip atominės bombos, kurios paskleidžia mirtiną radioaktyviųjų medžiagų kiekį (Veenema 2013).

Grėsmių klasifikavimas padeda nepaprastųjų situacijų vadybininkams imtis atitinkamų atsako veiksmų pagal jau iš anksto numatytus, nustatytus ir aprašytus veiksmų planus padariniams sumažinti.

1.3.2 Nepaprastųjų situacijų poveikis

Nepaprastosios situacijos paveikia žmogaus sveikatą, socialinę gerovę, turtą, aplinką, infrastruktūrą, ekonomiką, todėl poveikis skirstomas į socialinį ir fizinį.

Socialinis poveikis – tai psichologinis poveikis, kuris atsiranda įvykus nepaprastajai situacijai, kuomet žmonėms reikia susitaikyti su artimųjų netektimi, turto praradimu, sveikatos sužalojimu. Įvykus nelaimei, paveiktam regionui ir jo gyventojams pirmiausia tenka susidurti su stresu ir masine psichoze. Nukentėjusieji masto neracionaliai ir yra veikiami baimės, išgąsčio ir negali blaiviai galvoti apie tai kas nutiko (Kinston ir Rosser 1974, 438). Čikagos universiteto NORC mokslinių tyrimų instituto sociologai (Fritz ir Marks 1954, 26) tyrė žmonių elgesį ir stresinę būklę nepaprastųjų situacijų metu. Autoriai teigia, kad tokiose situacijose nepaprastai svarbu yra žinios, tačiau dar svarbiau yra tokiu metu gauti patikimą` informaciją. Pastebėta, kad yra didelis elgesio kintamumas tarp kolektyvinio elgesio ir vieno žmogaus individualių veiksmų nepaprastosios situacijos metu. Taigi, didžiausią paniką kelia informacijos stoka. Kiekvienas individas skirtingai išgyvena nelaimės padarinius. Vieni prisitaiko greitai, tačiau egzistuoja ir didelės pažeidžiamos grupės, tokios kaip vaikai, garbaus amžiaus žmonės, neįgalieji, etninės ir rasinės

mažumų grupės, todėl ypatingai svarbu, kad nelaimės teritorijoje būtų budintys psichologai, kurie galėtų padėti streso sugniuždytiems nukentėjusiesiems. Reikia pabrėžti, kad socialinį poveikį patiria ne tik nukentėjusieji regiono gyventojai, bet ir gelbėjimo tarnybos, kurios dirba įtemptai ir be poilsio valandų.

Fizinis poveikis – tai materiali žala, vertinama pinigais, kuri atsiranda įvykus nepaprastajai situacijai. Tokią žalą patiria gyvenamieji namai, komerciniai pastatai, pramonės objektai, kritinė infrastruktūra, istorinis bei kultūrinis paveldas. Pavyzdžiui, 2004 metų gruodį žemės drebėjimas Indijos vandenyne sukėlė milžinišką cunamio bangą, kuri sugriovė namus, laivus, uostus, transporto priemones, techniką, ligonines, viešbučius, kelius ir geležinkelių linijas, nuplovė parduotuves, sunaikino turizmą, sužlugdė šeimų verslus taip padarant tūkstančius žmonių bedarbiais ir benamiais (Shaw 2006, 6). Atsakas ir atstatymas po tokių nelaimių yra didelis iššūkis vyriausybėms, nepaprastųjų situacijų vadybininkams, gelbėjimo pajėgoms ir visai visuomenei. Fizinis poveikis skaudžiausias yra nepasiturintiems žmonėms, kurie po nelaimės yra vedami į dar didesnį skurdą. Atsako metu, gyventojams yra suteikiami laikini būstai. Dažniausiai nepasiturinčios šeimos lieka gyventi laikinuose būstuose visam laikui, kai tuo tarpu ekonomiškai stabilesnės šeimos būna išsikėlusios į nuolatinius pastovius naujus būstus. Svarbu paminėti, kad tik materialias nuostoliais yra vertinami praeityje nutikę įvykiai ir pagal juos yra paskaičiuojamos ateities sąnaudos panašiais atvejais, kai tuo tarpu, socialinis poveikis yra tiesiog nepamatuojamas ir nenuspėjamas.

1.4 Gyventojų poreikių samprata

LR teisės aktuose yra numatyta, kad gyventojai turi teisę būti perspėti apie gresiančią ar susidariusią ekstremalią situaciją, gauti informaciją apie įvykusius įvykius, ekstremaliuosius įvykius, susidariusią ekstremalią situaciją ir kaip elgtis susidarius ekstremaliai situacijai (LR Civilinės saugos įstatymas 1998).

Kiekvienoje nepaprastųjų situacijų valdymo ciklo fazėje gyventojų poreikiai yra vis skirtingi. Mažinimo fazėje gyventojai turi gebėti suprasti ir įvertinti grėsmės pasireiškimo tikimybę ir jos padarinių mąstą. Svarbu gyventojus apie grėsmes informuoti ne visus kartu ir bendrai, o kiekvieną gyventojų grupę atskirai, remiantis geografiniais rodikliais, bendruomenės demografiniais rodikliais, kultūra, papročiais bei fiziniu, aplinkosauginiu, ekonominiu ir socialiniu pažeidžiamumu. Mažinimo fazėje vienas pagrindinių gyventojų poreikių yra būti įtrauktiems į švietimo programas ir mokėti naudotis perspėjimo sistemomis. Mažinimo fazėje visuomenė yra informuojama tik apie grėsmę, o pasirengimo fazėje gyventojams suteikiamos žinios apie pirmosios medicininės pagalbos suteikimą, paieškos ir gelbėjimo veiksmų vykdymą, gaisro gesinimą ir kitą tarpusavio pagalbą. Šioje fazėje gyventojų esminis poreikis, esant grėsmės

tikimybei ar jai pasireiškus, gebėti, esant vieniems, priimti savarankiškus sprendimus ir tinkama įvertinti riziką savo gyvybei, turtui bei aplinkai. Atsako fazėje, kuomet nepaprastoji situacija yra neišvengiama, gyventojams svarbiausia sulaukti pagalbos iš civilinės saugos sistemos pajėgų, tokių kaip priešgaisrinė gelbėjimo tarnybos, policijos, greitosios medicinos pagalbos, avarinių tarnybų, kurios yra specialiai apmokytos susidoroti su tokiomis situacijomis. Gyventojų esminis poreikis yra kuo greičiau grįžti prie normalaus funkcionavimo, t. y. turėti būstą, laikiną pastogę, geriamojo vandens, maisto, būtinąją infrastruktūrą, apriboti sužeistųjų ir žuvusiųjų skaičių, žalą turtui ir aplinkai. Atkūrimo fazėje gyventojams ypač svarbu atkurti išpuoselėtos sociokultūrinės aplinkos komponentus. Šioje fazėje svarbiausia grįžti į padėtį, kuri buvo iki nepaprastosios situacijos, taip atgaivinant socialines ir ekonomines veiklas, sukuriant stipresnę bendruomenę, kuri būtų dar labiau pasiruošusi atremti nepaprastąsias situacijas ir sumažinti jų daromus nuostolius.

1.4.1 Visuomenės poreikiai atsako fazėje

Nelaimei įvykus, didžiausią rūpestį kelia pirmosios pagalbos suteikimas sužeistiesiems, infekcinių ligų išplytimo sustabdymas bei pagrindinių gyventojų poreikių tenkinimas. Gyventojų, kurie išgyveno nepaprastąją situaciją, pagrindiniai poreikiai yra fiziologiniai. Psichologas Abraham Maslow dar 1954 metais sukūrė žmogaus poreikius atspindinčią hierarchinę piramidę, kuri susideda iš penkių dalių. Piramidės pagrindą sudaro fiziologiniai poreikiai. Kylant piramide viršun – saugumo, socialiniai, pagarbos poreikiai, o piramidės viršūnė – savirealizacijos poreikiai. Fiziologiniai poreikiai – tai poreikiai, reikalingi tam, kad žmogus išgyventų. Tai yra maistas, geriamasis vanduo, laikina pastogė, būstas (Benson ir Dundis 2003, 316). Atsako fazėje gyventojams svarbiausia išgyventi ir jaustis saugiems.

Pagalbos teikimas vyksta dvejomis fazėmis. Pirmoji fazė yra trumpalaikė, o antroji – ilgalaikė. Pirmosios fazės metu gyventojams yra suteikiama skubi pagalba. Čia svarbu imtis skubiausių priemonių, nepaisant to, kad aplink vyrauja panika ir sąmyšis. Antrosios fazės metu kuriamos stovyklavietės gyventojams, kuriems bus teikiama ilgalaikė pagalba (Linnerooth – Bayer, Mechler ir Pflug 2005, 1045). Šiose stovyklavietėse gyventojai turi būti aprūpinami drabužiais, maistu, vandeniu, pastoge. Turi būti įrengiamos vandens, elektros tiekimo sistemos, sanitariniai mazgai.

Nukentėjusiame regione daugybei žmonių reikia medicininės ir chirurginės priežiūros, taip pat, dėl padarytos žalos būstams ir visai infrastruktūrai, reikia perkėlimo į saugią vietą. Nepaprastose situacijose, didžiausias prioritetas yra skirtas ligoms, kurios didina mirtingumą ir sergamumą. Svarbu užkirsti kelią jų plitimui. Po žemės drebėjimo 2004 metais, kuris sukėlė cunamio bangas Indijos vandenyne, Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) 2005 metais aktyvavo sveikatos apsaugos planą, kuris skirtas vadovautis

nepaprastųjų situacijų metu visuomenės sveikatos infrastruktūros atkūrimui (World Health Organization 2005). Šiame plane detaliai aprašyti pagrindinių poreikių, tokių kaip vanduo, maistas, pastogė aprūpinimas gyventojams, po nepaprastosios situacijos.

Vanduo. Nepaprastųjų situacijų metu sutrinka reguliarus vandens tiekimas, o prieinamas vanduo – vandens telkiniai, šuliniai, visa vandens sistema gali būti užteršti. Nukentėjusiems gyventojams nedelsiant reikia aprūpinimo vandeniu. Ypatingai svarbu aprūpinti tuos regionus, kurie yra tropinėse, subekvatorinėse ir ekvatorinėse klimato juostose tam, kad būtų sustabdyta dehidratacija ir ligų bei epidemijų plitimas. Kuomet nėra vandens, nukentėjusieji kenčia troškulį, ima sirgti, o sužeistųjų sveikatos būklė tik dar labiau paūmėja. Todėl nedelsiant reikia imtis priemonių. Svarbu iš anksto numatyti vandens poreikį pagal nukentėjusiųjų skaičių, jeigu yra galimybė – patikrinti esamų vandens išteklių kokybę ir tinkamumą. PSO savo sveikatos apsaugos plane pabrėžia, kad svarbiausia yra užtikrinti vandens pakankamumą, o vandens kokybės vertinimas seka vėliau. Geriau yra suteikti pakankamai vandens nukentėjusiesiems, bet žemesnės kokybės, nei, kad jis būtų aukštos kokybės, bet jo pritrūktų. Vandens šaltinių prieinamumas yra itin svarbus veiksnys pasirenkant ilgalaikę pastogę bei kuriant stovyklavietes nelaimės paveiktame regione.

Vanduo naudojamas trimis aspektais: troškuliui numalšinti ir gyvybei palaikyti, higienos reikmėms ir maisto ruošai. Vandens šaltiniai gali būti trejopi: paviršinis vanduo (ežerai, upės, upeliai, tvenkiniai), požeminis vanduo ir lietaus vanduo. Vandenį išgauti nukentėjusiame regione galima keliais būdais. Vanduo gali būti pristatomas tam pritaikytomis transporto priemonėmis, pavyzdžiui sunkvežimiais, laivais, traukiniais. Pačioje paveiktoje bendruomenėje galima rasti nenaudojamų vandens šaltinių arba suteikti prieigą gyventojams prie smulkių vandens šaltinių, tokių kaip šuliniai, šaltiniai ar biuvetės. Vandenį taip pat galima išgauti su vandens pumpavimo įrenginiais iš netoli esančių šaltinių. Kadangi dažnai vanduo būna užterštas, galima gyventojams išdalinti vandens filtrus ir valymo prietaisus švariam vandeniui išgauti. Kitu atveju, kuomet nėra galimybių minėtiems išgavimo būdams, tenka perkelti nukentėjusiuosius į vietą, kurioje yra prieinamas geriamas vanduo.

Vandens tinkamumą galima vertinti pagal kelis veiksnius. Svarbus veiksnys yra tėkmės greitis, nes nuo to priklauso, kiek žmonių vandens šaltiniu galės naudotis. Taip pat reikia nepamiršti kokybės veiksnio. Vanduo turi būti tinkamas naudojimui. Būtina reguliariai tirti vandens kokybę ir numatyti pakitimus, kurie gali atsirasti dėl intensyvaus vartojimo po nepaprastosios situacijos. Reikia numatyti, kad vandens šaltiniai būtų arti nukentėjusiųjų stovyklavietės, kitu atveju žmonės gali imti ieškoti kitų alternatyvų. Atstumas ir pats prieinamumas turi būti numatytas iš anksto, atsižvelgiant į įvairias, specialiųjų poreikių, turinčias žmonių grupes: vaikus, senyvo amžiaus žmones, neįgaliuosius Vandens skonis turi būti priimtinas. Svarbu,

kad nukentėjusieji turėtų su kuo pasisemti vandenį ir jį sandėliuoti. PSO yra apibrėžusi vandens poreikį vienam žmogui (1 lentelė). Lentelėje atsispindi, kad troškuliui numalšinimui, maisto ruošai, higienai palaikymui ir drabužių skalbimui, vidutiniškai žmogui prireikia 15 – 20 litrų vandens.

1 lentelė. Vandens poreikiai

Poreikis	**Vandens normos vienam žmogui per dieną**
Geriamasis vanduo	3-4 litrai
Maisto ruošimui ir indų plovimui	2-3 litrai
Higienai	6-7 litrai
Drabužių skalbimui	4-6 litrai
Bendras poreikis	**15-20 litrų**

Sudaryta darbo autorės pagal WHO 2011

Siekiant užtikrinti tinkamą vandens vartojimą, sustabdyti ligų ir infekcijų plitimą, būtinas yra gyventojų švietimas. Nukentėjusieji privalo būti informuoti kur yra artimiausia vandens šaltiniai, kurie yra tinkami gerti, maisto ruošai, higienai ar drabužių skalbimui. Geros kokybės vandens šaltinis gali būti skirtas troškuliui numalšinti, o prastesnės kokybės gali būti naudojamas kitoms reikmėms. Gyventojai taip pat turi būti informuoti ir apmokyti, kokie yra simptomai apsinuodijus prastos kokybės vandeniu ir kaip apsaugoti prieinamus vandens šaltinius nuo taršos.

Maistas. Po nepaprastosios situacijos nukentėjusieji jaučia ne tik vandens, bet ir maisto poreikį. Po nelaimės dažniausiai yra pažeidžiama kritinė infrastruktūra – keliai, tokiu atveju, sutrinka reguliarus maisto tiekimas, neįmanoma pasiekti vietos parduotuvių, o ir turėto maisto atsargos po kelių dienų išsenka, arba, netekus būstui, yra visiškai nepasiekiamos. Įvykus nelaimei, gali nutrūkti ir elektros tiekimas, todėl gali nefunkcionuoti maisto gamyba ir neveikti sandėliai. Todėl maisto tiekimas privalo prasidėti iš karto grėsmei pasireiškus.

PSO savo užkrečiamų ligų valdymo ekstremaliose situacijose vadove aprašo, kad vertinant maisto poreikį reikia žinoti tikslų žmonių, kuriems reikalingas maitinimas, skaičių. Būtina įvertinti pažeidžiamas grupes, tokias kaip kūdikiai, vaikai, maitinančios krūtimi motinos, ligoniai, vyresnio amžiaus žmonės, neįgalieji. Maisto produktai turi būti pritaikyti nukentėjusio regiono žmonėms pagal jų maitinimosi įpročius, todėl reikia žinoti, kuo šie žmonės maitinasi įprastai ir ar jie maistą valgo termiškai apdorotą ar ne. Maito tinkamumui ir saugojimui didelę įtaką daro regione vyraujanti oro temperatūra, todėl ypatingai svarbu numatyti maisto saugyklų įkūrimą nukentėjusiame regione. Maistas turi būti saugomas ne po atviru

dangumi, kad jo neužterštų įvairūs kenkėjai. Taip pat maisto produktai turi būti apsaugoti nuo pačių gyventojų, kurie valdomi panikos, streso ir pykčio gali jį išvogti.

Vidutinė energija, kuri yra reikalinga žmogui per dieną (2 lentelė) yra gaunama iš maisto produktų. Vidutinė gaunamos energijos paros norma gali priklausyti nuo žmogaus amžiaus, lyties, svorio, fizinio krūvio. Iš maisto daugiau energijos reikia gauti nėščiosioms ir krūtimi maitinančioms motinoms. Lentelėje atsispindi, kad vyrams reikia daugiau energijos, o pažeidžiamoms moterų grupėms, tokioms kaip nėščiosios ir krūtimi maitinančios moterys, svarbu gauti papildomų maistinių medžiagų kartu su maistu.

2 lentelė. Nepaprastųjų situacijų metu žmogui reikalingas energijos kiekis besivystančiose šalyse

Amžius	**Vyras (kcal)**	**Moteris (kcal)**	**Vyras + Moteris (kcal)**
0-4	1320	1250	1290
5-9	1980	1730	1860
10-14	2370	2040	2210
15-19	2700	2120	2420
20-59	2460	1990	2230
60+	2010	1780	1890
Nėščiosios		185 (papildomai)	185 (papildomai)
Maitinančios motinos		500 (papildomai)	500 (papildomai)
Visa populiacija	**2250**	**1910**	**2080**

Sudaryta darbo autorės pagal WHO 2005

Nepaprastosios situacijos metu nukentėjusiesiems maisto skirstymas gali būti dvejopas: sausas davinys arba organizuotas maitinimas. Tiekiant sausą davinį žmonėms, jie gali jį parsinešti į namus ar laikiną pastogę, gali valgyti su kitais šeimos nariais. Tokiu būdu yra užtikrinama, kad žmonės gauna tiek maisto, kiek jiems tuo metu reikia. Organizuoto maitinimo metu duodamas jau paruoštas maistas. Toks maitinimas žmonėms gali būti tiekiamas du ar tris kartus per dieną. Organizuoto maitinimo didžiausias privalumas yra padidėjusi tikimybė, kad nukentėjusieji maitinsis reguliariai bei tokiu būdu kontroliuojamas maisto atsargų naudojimas. Žinoma, užtikrinti organizuotą maitinimą yra didžiulis iššūkis, nes tam reikia centralizuotos maisto gaminimo virtuvės su specialia įranga ir indais. Tačiau yra ir kita pusė – žmonės gali neturėti laiko ateiti pavalgyti, nes tuo pačiu metu gali tenkinti kitus savo ar savo šeimos narių poreikius.

Kaip ir tenkinant vandens poreikius, taip ir maisto tiekimo sistemoje, gyventojus svarbu šviesti. Privaloma informuoti, kad teks valgyti galbūt neįprastą maistą, neįprastus maisto produktus. Nukentėjusieji gali nežinoti kaip patenkinti savo poreikius, nes duodamą maistą neš savo šeimos nariams ar jį tiesiog kaups,

todėl būtina gyventojams, pirmiausia pasirūpinti savimi, išlikti ramiems ir nepanikuoti. Maisto saugojime ir jo vartojime būtina laikytis higienos priemonių tam, kad jis nebūtų užterštas parazitais ir nesivystytų ligos. Nepaprastosios situacijos gali būti ilgalaikės ir tęstis savaites ar mėnesius, todėl gyventojų gali būti prašoma įvertinti maistą ir jo kokybę tam, kad būtų užtikrinta visavertė mityba.

Būstas ir pastogė. Be vandens ir maisto, nukentėjusieji nepaprastosios situacijos metu jaučia poreikį būstui ar pastogei. Po didžiulio masto nelaimės, nukentėjusieji be būsto ir pastogės tampa tik dar labiau pažeidžiami. Įvertinti būsto ar pastogės poreikius, kurie gali būti trumpo ar ilgo laiko periodo, užima laiko. Bendruomenės viešąsias ar privačiąsias vietas, kurios yra dar nepažeistos, įprasta panaudoti kaip laikiną būstą ar pastogę, nes šių patalpų panaudojimas būna numatytas dar iki įvykstant nepaprastajai situacijai. Lietuvoje šios patalpos vadinasi kolektyviniais apsaugos statiniais. Šie statiniai dažniausiai yra valstybės ir savivaldybės institucijose ir įstaigose, ūkio subjektuose ir kitose įstaigose, kurios gali apsaugoti 100 ir daugiau gyventojų (LR Vyriausybės nutarimas Nr. 529, 2010), pavyzdžiui pagrindinės mokyklos, gimnazijos, progimnazijos, jaunimo centrai. Kolektyviniai apsaugos statiniai yra žymimi specialiu ženklu – lygiakraštis mėlynas trikampis oranžinio fono kvadrate, apibrėžtame mėlynos spalvos rėmeliu.

Po nepaprastosios situacijos, nukentėjusiesiems gyventojams, kurie prarado namus, tenka kurtis stovyklose ir palapinių miesteliuose. Tuomet yra tikimybė palapinėse gyventi ilgą laiko tarpą. PSO aprašo kelis pavyzdžius (3 lentelė), kokie gali būti laikini būstai skirtingu laikotarpiu.

3 lentelė. Galimų laikinųjų būstų skirtingais nepaprastosios situacijos laikotarpiais pavyzdžiai

Laikotarpis	**Būsto galimybės**
Trumpas	Prieglobstis šeimose, pas draugus ar kitus bendruomenės narius; apgyvendinimas tam tinkamuose viešuosiuose ir privačiuosiuose pastatuose: didelėse salėse, bažnyčiose, sandėliuose, mokyklose, dengtuose sporto stadionuose ar teatruose.
Trumpas ar vidutinio ilgumo	Apgyvendinimas organizuotame palapinių ar autopriekabų miestelyje, kitose elektros energija aprūpintose patalpose.
Vidutinio ilgumo ar ilgas	Apgyvendinimas tvirtuose naujai pastatytuose laikinuose pastatuose.

Sudaryta darbo autorės pagal WHO 2005

Taigi, nepaprastosios situacijos gali būti trumpo, vidutinio ir ilgo laikotarpio. Nuo laikotarpio priklauso, kur nukentėjusiesiems geriausia apsistoti. Trumpos nepaprastosios situacijos metu, žmonės linkę apsistoti pas artimuosius nei kolektyvinės apsaugos statiniuose. Vidutinio ilgumo nepaprastųjų situacijų

metu tikslinga kurti stovyklavietes nukentėjusiesiems, o kuomet situacija labai rimtai ir numatoma, kad tęsis dar ilgą laiką, gyventojams geriausias prieglobstis yra naujai pastatyti tvirti ir saugūs pastatai.

Norint įrengti stovyklavietes nukentėjusiesiems reikia įvertinti tam tikrus veiksnius. Po nepaprastosios situacijos rasti tinkamą vietą yra labai sunku. Tie regionai, kurie mažiau nukentėjo jau yra užimti, kitais žmonėmis, o tikimybė rasti atvirą vietą, kuri nebūtų dar paveikta nelaimės, yra labai maža. Randant tinkamą vietą stovyklavietės įkūrimui, būtina ją ištirti. Svarbiausia atsižvelgti į socialinius gyventojų poreikius. Po nepaprastosios situacijos juos apėmusi nežinia, panika. Žmonės susižalojo, prarado artimuosius, tapo neįgaliais, neteko namų ir viso turto, todėl jiems ypatingai sunku palikti nelaimės paveiktą teritoriją – juos laiko socialiniai ir kultūriniai ryšiai. Stovyklavietė turi turėti tokį priėjimą prie vandens, kad jis po to nekeltų grėsmės apsemti stovyklavietę. Svarbus veiksnys yra ploto paskirstymas vienam gyventojui. PSO yra apskaičiavusi, kad žmogui, kuris ilgam laikui apsistoja stovykloje, reikalingas mažiausiai 30 kvadratinių metrų plotas. Lietuvoje kolektyviniame apsaugos statinyje vienam gyventojui yra skiriama 3,5 kvadratinio metro grindų ploto, kurį sudaro gulimos vietos plotas. Kolektyviniuose apsaugos statiniuose apgyvendinti gyventojai turi būti aprūpinti maitinimu, turi būti sudarytos sąlygos patenkinti fiziologinius, higienos poreikius, turi gauti sveikatos priežiūrą, psichologinę pagalbą ir apsaugą (PAGD prie VRM direktoriaus įsakymas Nr. 1-406, 2015). Įrengiant stovyklavietę svarbu pagalvoti apie aprūpinimą, kuris priklauso nuo susisiekimo, todėl stovyklą turi būti pasiekiama sunkvežimiais, autobusais, sraigtasparniais. Taip pat svarbu, kad pasirinkta vietovė būtų nekenksminga, nuožulnaus reljefo, jos nepultų graužikai, uodai, musės. Žinoma, negalima pamiršti teisinių veiksnių – jei vietovė yra privati, vietiniai žmonės gali reikšti nepasitenkinimą nukentėjusiųjų apgyvendinimu arti jų.

Nepaprastųjų situacijų laikotarpiai yra skirtingi, bet visada yra būtina tą numatyti ir turėti stovyklos kūrimo planą, kad atsako fazėje būtų galima greitai reaguoti ir veikti tuoj pat. PSO pateikia bendrąsias stovyklų kūrimo gaires (4 lentelė), kurios visada gali būti koreguotinos, tačiau esant dideliam nukentėjusiųjų skaičiui leidžia išvengti žmonių perpildymo vienoje stovykloje ir suformuoti laikinos pastogės infrastruktūrą. Stovyklavietės planavimo normos leidžia sukurti tokią laikiną pastogę ar stovyklavietę, kurioje nukentėjusysis turi savo gulimą vietą, tam tikru atstumu nuo kitų žmonių. Taip pat netoliese galima rasti vandens šaltinį, kuris priskirtas tam tikram žmonių skaičiui. Netoliese įkurti sanitariniai mazgai ir išvietės leidžia palaikyti bendrą higieną. Jei stovyklavietė įrengta atviroje teritorijoje, norint išvengti kitų grėsmių, pavyzdžiui gaisro, daromos kvartalinės linijos, siekiant sumažinti stovyklavietės pažeidžiamumą.

4 lentelė. Stovyklavietės planavimo normos

Plotas vienam žmogui kolektyviniams veiksmams	30 m^2
Gulimos vietos plotas vienam žmogui	3,5 m^2 (šaltuoju metų laiku 4,5 – 5,5 m^2)
Atstumas tarp gulimų vietų	2 m mažiausiai
Plotas aptarnaujančiam personalui	7,5 m^2
Vieno vandens šaltinio prieiga	250 žmonių
Vienos išvietės prieiga	20 žmonių
Atstumas iki vandens šaltinio	150 m mažiausiai
Atstumas iki išvietės	30 m
Atstumas tarp vandens šaltinio ir išvietės	100 m
Kvartalinės linijos (apsauga nuo gaisro)	75 m kas 300 m

Sudaryta darbo autorės pagal WHO 2005

Po to, kai pasireiškė grėsmė, žmonių namai gali būti sugriauti ir apgadinti taip, kad juose nebeįmanoma gyventi. Tokių žmonių gali būti šimtai ir tūkstančiai. Susisiekimo ir ryšio linijos visiškai suirusios, regionas atskirtas nuo išorės. Tačiau išgyvenę nukentėjusieji turi patenkinti pagrindinius savo poreikius: atsigerti, pavalgyti ir susirasti būstą ar pastogę.

Atsako (reagavimo) fazės metu siekiama apriboti sužeistųjų, žuvusių skaičių, žalą turtui ir aplinkai, imantis atitinkamų veiksmų iki nepaprastosios situacijos, jos metu ar iš karto po jos. Atsakas yra sudėtingiausia iš visų keturių nepaprastųjų situacijų valdymo fazių, nes atliekamas didelio streso, riboto laiko ir nepakankamos informacijos sąlygomis. Atsako metu dvejonės, nepasitikėjimas ir delsimas gali sukelti katastrofą. Atsakas (reagavimas) apima ne tik tuos veiksmus, kurių reikia imtis pirmiausia, bet ir sistemos, reikalingos koordinuoti ir paremti šią veiklą, sukūrimą, būtinosios infrastruktūros atnaujinimą sumažinant tolimesnį sužeistųjų ir žuvusiųjų skaičiaus augimą ir užtikrinant grįžimą prie normalaus visuomenės funkcionavimo.

2. RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖ NEPAPRASTŲJŲ SITUACIJŲ VALDYME

Savivaldybė apibrėžiama kaip valstybės teritorinis administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę. Ši teisė yra įgyvendinama per tos savivaldybės nuolatinių gyventojų išrinktą savivaldybės tarybą, kuri sudaro jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas įstatymams, LR Vyriausybės ir savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti (LR Vietos savivaldos įstatymas 1994). Savivaldybių funkcijos yra vietos valdžios, viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo priskirtos funkcijos.

Radviliškio rajono savivaldybė pasižymi įvairiais geografiniais, demografiniais ir socialiniais rodikliais, kurie yra svarbūs, analizuojant šį regioną atsako (reagavimo) fazės metu. Šie rodikliai parodo teritorijos ir joje esančių gyventojų pažeidžiamumą. Šiuos rodiklius būtina išanalizuoti, kad regionas būtų pasiruošęs nepaprastųjų situacijų valdymui ir turėtų ESVP.

Šiame skyriuje bus analizuojama Radviliškio rajono savivaldybė nepaprastųjų situacijų valdyme. Šį skyrių sudarys 3 dalys. Pirmiausia bus analizuojami Radviliškio rajono geografiniai (vieta, plotas, vidutinė metinė temperatūra, miškai, ežerai, upės, svarbūs infrastruktūros objektai), demografiniai (gyventojų skaičius, amžiaus grupės, išsilavinimas), socialiniai (gyventojų tautybė, religinių bendruomenių pasiskirstymas, gyventojų pasiskirstymas pagal pragyvenimo šaltinius) rodikliai. Toliau skyriuje bus nagrinėjama Radviliškio rajono savivaldybė struktūra, kurią sudaro meras, jo pavaduotojas, taryba su komisija ir 5 komitetais. Į šią struktūrą įeina SAD su pavaduotoju, 16 skyrių, 4 vyriausieji specialistai, 12 seniūnijų ir seniūnaitijos. Bus išanalizuota kiekvienos struktūros tikslas ir pavaldumas viena kitai. Paskutinėje skyriaus dalyje bus analizuojamas Radviliškio rajono savivaldybės parengtas ESVP. Remiantis šiuo planu, bus analizuojami Radviliškio rajono turimi kolektyviniai apsaugos statiniai, jų galimybės aprūpinti Radviliškio rajono gyventojus. Taip pat bus paanalizuotas savivaldybės lygio ekstremalios situacijos skelbimas, turimos bendrojo lavinimo mokyklos, sveikatos priežiūros įstaigos ir gyventojų evakuacijos organizavimas.

2.1 Radviliškio rajono geografiniai, demografiniai ir socialiniai rodikliai

Geografiniai rodikliai. Radviliškio rajono savivaldybė yra administracinis teritorinis vienetas, kuris įsikūręs Lietuvos šiaurinėje dalyje. Radviliškio rajono savivaldybė, kartu su Kelmės rajono, Joniškio rajono, Pakruojo rajono, Akmenės rajono, Šiaulių miesto ir Šiaulių rajono savivaldybių teritorijomis, sudaro Šiaulių apskrities teritoriją (LR Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas 1994). Radviliškio

rajono savivaldybės centras yra Radviliškio miestas, kuris nuo Šiaulių miesto į pietryčius nutolęs 22 km, nuo Pakruojo į pietvakarius 30 km, nuo Kelmės į šiaurės rytus 58 km ir įsikūręs pelkėtoje lygumoje. Radviliškio rajono savivaldybės plotas 1 634 m^2 (Oficialiosios statistikos portalas 2016). 2015 metais vidutinė metinė temperatūra siekė 8°C, sausio mėnesio -0,8^{o}C, o liepos mėnesio 16,7^{o}C. Radviliškio rajono savivaldybę kerta magistralinis kelias A9, kuris per Radviliškį jungia Šiaulių ir Panevėžio miestus. Radviliškis dar yra vadinamas geležinkelių sostine, nes jį kerta geležinkelis, kuris išsišakoja į Pakruojį, Tytuvėnus, Panevėžį ir Kėdainius. Radviliškio rajonas yra miškingas regionas, turintis apie 42 00 ha bendro miškų ploto ir du durpynus – Tyrulių ir Sulinkių, kurių bendras plotas 866 ha. Rajono teritorijoje yra Arimaičių ežeras ir teka tokios upės: Šušvė, Kiršinas, Dotnuvėlė, Obelė, Niauduva, Vezgė.

Demografiniai rodikliai. Radviliškio rajono savivaldybėje, remiantis 2016 metų liepos 1 d. Oficialiosios statistikos portalo duomenimis, nuolatinių gyventojų yra 37 823 tūkst. Iš jų 18 544 tūkst. mieste, o 19 279 tūkst. kaimuose. 2016 metų pradžioje, gyventojų buvo 38 253 tūkst. Tame pačiame statistikos puslapyje galime rasti Radviliškio rajono savivaldybės nuolatinių gyventojų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes (5 lentelė).

5 lentelė. Radviliškio rajono savivaldybės nuolatinių gyventojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes 2016 metų pradžioje

Amžiaus grupė	**Skaičius**
Vaikai 0 – 14 metų	5 630
Darbingo amžiaus 15-64 metų	24 834
Pensinio amžiaus 65+	7 789
Iš viso:	38 253

Sudaryta darbo autorės pagal Oficialiosios statistikos portalą 2016

5 lentelėje parodo, kad Radviliškio rajono savivaldybėje gana didelį procentą sudaro pažeidžiamos grupės: vaikai – 15 proc. ir pensinio amžiaus gyventojai – 20 proc., kurie dažnai negali patys pasirūpinti savimi, todėl jiems yra reikalinga kitų pagalba.

Kitas svarbus demografinis rodiklis yra Radviliškio rajono savivaldybės gyventojų išsilavinimas (6 lentelė). 2011 metais visuotinio gyventojų surašymo metu gautais duomenimis, kurie matomi Oficialiosios statistikos portale, 30 proc. gyventojų turi vidurinį išsilavinimą. Pagrindinį išsilavinimą turi 20 proc. Radviliškio rajono savivaldybės gyventojų, pradinį – 18 proc., aukštesnįjį ir specialų vidurinį - taip pat 18 proc., aukštąjį išsilavinimą – 12 proc. 6 lentelėje galime matyti nebaigusių, nelankiusių mokyklos ar tiesiog neraštingų gyventojų skaičius, kuris, deja, sudaro 2 proc. Radviliškio rajono savivaldybės

gyventojų. Ši grupė yra ypatingai pažeidžiama, nepaprastųjų situacijų metu, nes nelaimei pasireiškus, didelė tikimybė, kad jie nebus pasiruošę, negebės suprati transliuojamos informacijos ir imtis visų apsisaugojimo priemonių.

6 lentelė. Gyventojai pagal išsilavinimą ir amžiaus grupes Radviliškio rajono savivaldybėje

Išsilavinimas / Amžius	**Aukštasis**	**Aukštesnysis ir specialusis vidurinis**	**Vidurinis**	**Pagrindinis**	**Pradinis**	**Nebaigė pradinės mokyklos, nelankė mokyklos, neraštingi**
10 – 19			489	1 651	3 432	376
20 – 29	1 034	115	2 463	1 064	142	25
30 – 39	721	788	1 650	1 282	169	24
40 – 49	1 057	2008	2 987	544	38	24
50 – 59	917	1958	2 127	732	103	12
60 – 69	469	1213	1 127	1 169	476	22
70 – 79	284	546	459	1 011	1 530	127
80+	95	135	156	338	1 170	146
Iš viso:	**4 577**	**6 763**	**11 458**	**7 791**	**7 060**	**756**

Sudaryta darbo autorės pagal Oficialiosios statistikos portalą 2013

Socialiniai rodikliai. Visuotinio surašymo metu, Radviliškio rajono savivaldybėje viso buvo 42 389 tūkst. gyventojų. Pagal tautybę jie pasiskirstė taip: lietuviai – 40 562, lenkai – 84, rusai – 1 186, baltarusiai – 129, ukrainiečiai – 122, vokiečiai – 17, romai – 0, kitos tautybės – 34 ir nenurodžiusieji tautybės – 223. Taigi, Radviliškio rajono savivaldybės gyventojų 96 proc. sudaro lietuvių tautybės žmonės, tačiau nereikia pamiršti lenkų, rusų, baltarusių, ukrainiečių, vokiečių, romų, žmonių, kurie turi savo istoriją, kultūrą, religiją, papročius bei tradicijas. Todėl nepaprastųjų situacijų metu, būtina atkreipti dėmesį į šių tautinių mažumų grupių poreikius, kurie gali skirtis nuo tame regione gyvenančios daugumos.

Gyventojai, surašymo metu, pagal religinę bendruomenę, kuriai save priskyrė, pasiskirstė taip: Romos katalikų – 34 674, stačiatikių (ortodoksų) – 612, sentikių – 260, evangelikų liuteronų – 82, evangelikų reformatų – 25, musulmonų sunitų – 16, kitų religinių bendruomenių – 246, nė vienai bendruomenei nepriklausančių – 3 066 ir nenurodžiusieji religinės bendruomenės – 3 396. Vėl gi, 82 proc. Radviliškio rajono savivaldybės gyventojų sudaro Romos katalikai. Gana didelis procentas yra kito tikėjimo žmonių, kuriems teikiama pagalba, maistas, laikinas būstas gali būti nepriimtina.

Oficialiosios statistikos portale, pateikiami dar vienas svarbus socialinis rodiklis – pragyvenimo šaltinis. Gyventojų pasiskirstymas savivaldybėje matuojamas pagal tokius pragyvenimo šaltinius: darbo užmokestis, pajamos iš savo ar šeimos verslo, pajamos iš žemės ūkio veiklos, pajamos iš nuosavybės ar investicijų, pensija, pašalpa, stipendija, valstybės išlaikomi, šeimos ir (ar) kitų asmenų išlaikomi ar tiesiog kiti (7 lentelė).

7 lentelė. Gyventojų pasiskirstymas pagal pragyvenimo šaltinį Radviliškio rajono savivaldybėje

Pragyvenimo šaltinis	**Gyventojų skaičius**
Darbo užmokestis	12 779
Pajamos iš savo ar šeimos verslo	445
Pajamos iš žemės ūkio veiklos	948
Pajamos iš nuosavybės ar investicijų	45
Pensija	11 633
Pašalpa	3 370
Stipendija	262
Valstybės išlaikomi	171
Šeimos ir (ar) kitų asmenų išlaikomi	12 016
Kitas pragyvenimo šaltinis	715
Nenurodė	5

Sudaryta darbo autorės pagal Oficialiosios statistikos portalą 2013

7 lentelėje atsispindi, kad pajamas iš darbo užmokesčio gauna 30 proc. gyventojų. Žmonių, kurie Radviliškio rajone gyvena iš pensijų yra 27 proc. Deja, didelei daliai gyventojų (28 proc.) pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra šeimos nariai ir (ar) kiti asmenys. Iš pašalpos gyvena 8 proc., o valstybės išlaikomi – 0,4 proc. Ypatingą susirūpinimą kelia žmonės, kurių pragyvenimo šaltinis šeimos nariai ar kiti asmenys. Ši gyventojų grupė yra labai pažeidžiama, nes jei nepaprastosios situacijos metu neteks šeimos narių ar savo finansavimo šaltinio, taps benamiais ir valstybės išlaikomais.

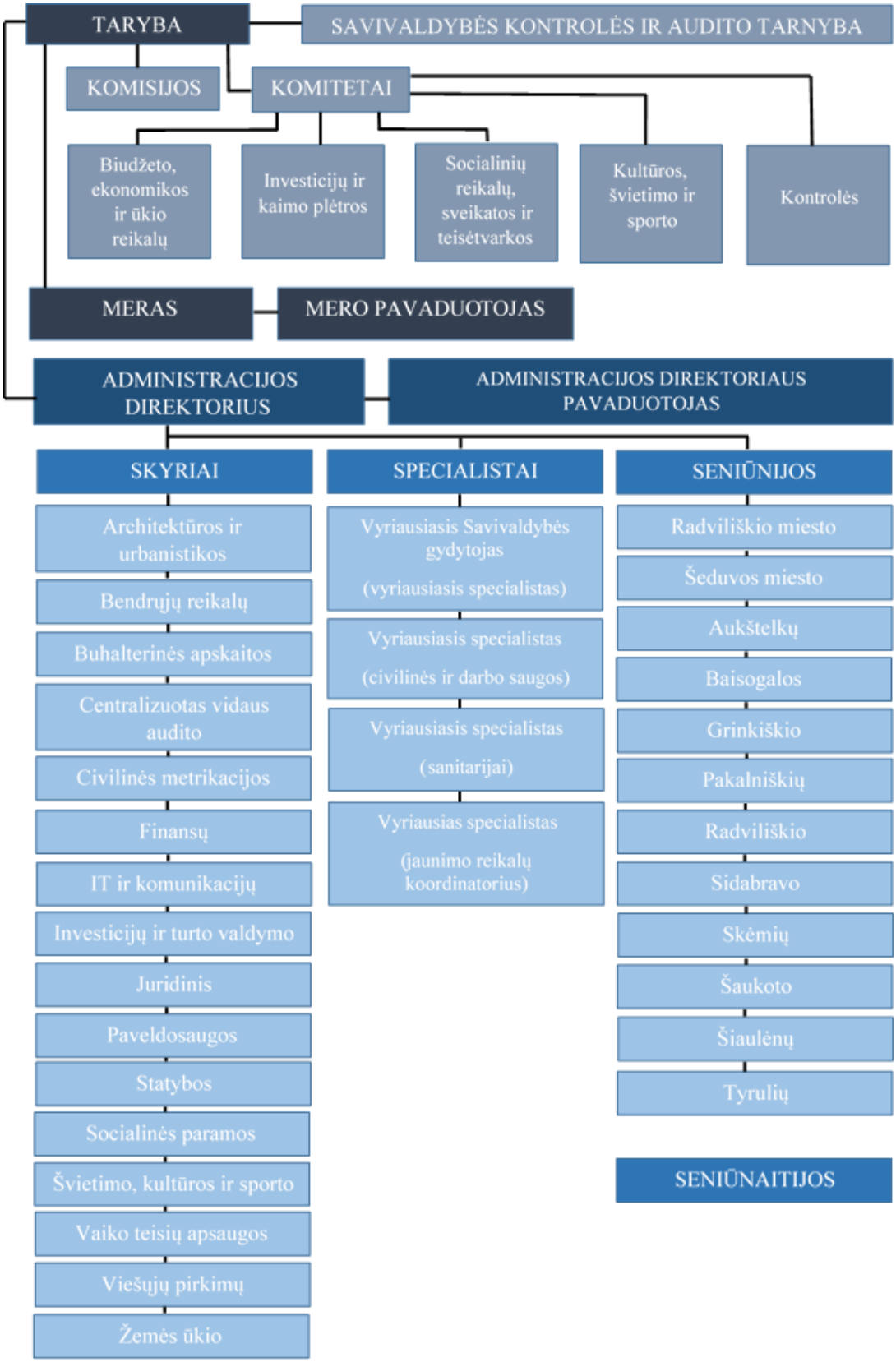
2.2 Radviliškio rajono savivaldybės struktūra

Radviliškio rajono savivaldybė vykdo veiklą tokiose srityse (Radviliškio rajono savivaldybė 2013): architektūra ir teritorijų planavimas, buhalterinė apskaita, civilinė ir darbo sauga, civilinė metrikacija, darbas su bendruomenėmis, ekologija, finansai, žemės nuomos mokestis, informacinės technologijos, viešieji ryšiai, kalbos tvarkyba, investicijos ir projektų valdymas, jaunimo reikalai, kapitalinė statyba ir melioracija, karo prievolė ir mobilizacija, kontrolė, paveldosauga, piliečių priėmimas, raštvedyba, kanceliarija, archyvas, pirminė teisinė pagalba, socialinė parama, sprendimų priėmimas, sveikata, švietimas

ir sportas, turtas ir vietinis ūkis, licencijos, būstas, verslas, pavėžėjimas, vaiko teisės, vidaus auditas, viešieji pirkimai, žemės ūkis. Paveiksle (3) pavaizduota Radviliškio rajono savivaldybės valdymo struktūros schema.

Radviliškio rajono savivaldybės vadovas yra meras Antanas Čepononis. Mero pavaduotojas – Kazimieras Augulis. Savivaldybės atstovaujamoji institucija yra savivaldybės taryba, kuriai vadovauja meras. Savivaldybės tarybos narius dvejiems metams išrenka Radviliškio rajono gyventojai – LR piliečiai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu (LR Konstitucija 1992). Savivaldybės taryba savo įgaliojimų laikui sudaro 3 komisijas: Administracinę, Etikos ir Antikorupcijos. Pagal LR Vietos savivaldos įstatymą, savivaldybės taryba sudaro komitetus tarybai teikiamiems klausimams preliminariai nagrinėti ir išvadoms bei pasiūlymams teikti, kontroliuoti, kaip laikomasi įstatymų ir vykdomi savivaldybės tarybos, mero sprendimai. Visos savivaldybės Lietuvoje privalo turėti Kontrolės komitetą. Be šio komiteto, Radviliškio rajono savivaldybė dar turi Biudžeto, ekonomikos ir ūkio reikalų komitetą, Investicijų ir kaimo plėtros komitetą, Kultūros, švietimo ir sporto komitetą.

Savivaldybės vykdomoji institucija yra SAD Jolanta Margaitienė ir SAD pavaduotoja Justė Venckutė. Radviliškio rajono savivaldybės Kontrolės ir audito tarnyba - subjektas, kuris prižiūri, ar teisėtai, efektyviai, ekonomiškai ir rezultatyviai valdomas ir naudojamas savivaldybės turtas bei patikėjimo teise valdomas valstybės turtas, kaip vykdomas savivaldybės biudžetas ir naudojami kiti piniginiai ištekliai. Radviliškio rajono savivaldybė turi 16 skyrių: Architektūros ir urbanistikos, Bendrųjų reikalų, Buhalterinės apskaitos, Centralizuotas vidaus audito, Civilinės metrikacijos, Finansų, IT ir komunikacijų, Investicijų ir turto valdymo, Juridinis, Paveldosaugos, Statybos, Socialinės paramos, Švietimo, kultūros ir sporto, Vaiko teisių apsaugos, Viešųjų pirkimų ir Žemės ūkio. Skyriui vadovauja vedėjas, kurį skiria į pareigas ir iš jų atleidžia SAD, kuriam skyrius yra tiesiogiai pavaldus ir atskaitingas.

3 pav. Radviliškio rajono savivaldybės valdymo struktūros schema

Sudaryta darbo autorės pagal Radviliškio rajono savivaldybę 2016

Savivaldybė taip pat turi 4 specialistus. Vyriausiasis savivaldybės gydytojas įgyvendina valstybės sveikatos politiką savivaldybės teritorijoje. Civilinės ir darbo saugos vyriausioji specialistė Radviliškio rajono savivaldybėje yra Raminta Laurutienė. Ji yra atsakinga už civilinės ir darbo saugos, mobilizacijos funkcijų vykdymą, su šiomis funkcijomis susijusių reikalavimų įgyvendinimą savivaldybės institucijoje, rajono savivaldybės teritorijoje. Sanitarijos vyriausioji specialistė yra Valentina Grinienė. Šis žmogus kontroliuoja, kaip mieste laikomasi teritorijos tvarkymo ir švaros, atliekų tvarkymo, gyvūnų laikymo, prekybos turgavietėse ir viešose vietose, želdynų apsaugos, gyvenamųjų namų bendro patalpų naudojimo, žmonių gyvybės apsaugos vandens telkiniuose numatančių taisyklių, kurios yra patvirtintos savivaldybės tarybos ir kitų savivaldybės institucijų. Savivaldybė taip pat turi vyriausiąjį specialistą – jaunimo reikalų koordinatorių, kuris formuoja ir įgyvendina savivaldybės jaunimo politiką. Rengia ir įgyvendina savivaldybės jaunimo politikos programas ir priemones, analizuoja jaunimo ir jaunimo organizacijų būklę savivaldybės teritorijoje, koordinuoja savivaldybės institucijų bei įstaigų veiklą jaunimo politikos srityje, vykdo kitą veiklą, susijusią su jaunimu ir jaunimo organizacijomis.

Radviliškio rajono savivaldybė dar turi 12 seniūnijų: Radviliškio miesto, Šeduvos miesto, Aukštelkų, Baisogalos, Grinkiškio, Pakalniškio, Radviliškio, Sidabravo, Skėmių, Šaukoto, Šiaulėnų Ir Tyrulių. Pagal LR Savivaldos įstatymą, seniūnija – savivaldybės administracijos filialas, veikiantis tam tikroje savivaldybės teritorijos dalyje, kurio funkcijas nustato savivaldybės taryba. Iš gyvenamųjų vietovių ar jų dalių yra sudaromos seniūnaitijos, kurių sudarymą tvirtina savivaldybė taryba SAD teikimu.

2.3 Radviliškio rajono savivaldybės veiklos pasiskirstymas remiantis Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planu

Radviliškio rajono savivaldybės ESVP pagal atliktą rizikos analizę yra išskiriamos labai didelės rizikos lygio grėsmės (gaisrai atvirose teritorijose, pastatų, statinių ir įrengimų gaisrai) ir didelės rizikos lygio grėsmės (pavojingos užkrečiamos ligos, maksimalus vėjo greitis, labai smarki audra, viesulas, škvalas, geležinkelio transporto avarijos, automobilių transporto avarijos, įvykiai transportuojant pavojingus krovinius, elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai, kaitra.

Radviliškio rajono savivaldybės puslapyje yra pateiktas civilinės saugos žemėlapis, kuriame atsispindi kolektyvinės apsaugos pastatų, gyventojų informavimo sirenų išsidėstymas, evakuacijos keliai ir gyventojų surinkimo vietos (Radviliškio rajono savivaldybė – Civilinės saugos žemėlapis 2016). Žemėlapis parodo, kad Radviliškio rajone yra 15 informavimo sirenų ir 52 kolektyvinės apsaugos statiniai (Radviliškio

rajono SAD įsakymas Nr. A-88 (8.2), 2015), kuriuos sudaro 58 patalpos. 30 patalpų yra galimybė maitinti žmones, o likusioje dalyje tokios galimybės nėra. Vidutiniškai viename kolektyvinės apsaugos statinyje gali apsistoti 353 žmonės. Suskaičiavus visų kolektyvinių apsaugos statinių apgyvendinimo galimybes, iš viso juose apsistoti gali 20 481 tūkst. Radviliškio rajono gyventojų. Tai reiškia, jei nutiktų katastrofinio masto nepaprastoji situacija, apsistoti kolektyviniuose apsaugos statiniuose, kurie išsidėstę po visą rajoną, galėtų tik 54 proc. gyventojų. Didžiausią skaičių žmonių priimti gali šie kolektyvinės apsaugos statiniai: Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centro Šeduvos skyrius (1 653 žmonės), Radviliškio lopšelis – darželis „Žvaigždutė“ (1 254 žmonės), Radviliškio Vinco Kudirkos pagrindinė mokykla (1 500 žmonių). Tiesioginį gyventojų ir civilinės saugos sistemos subjektų perspėjimą ir informavimą savivaldybės lygiu vykdo SAD, savivaldybės ekstremalių situacijų komisijos pirmininkas. Jeigu jų nėra – SAD pavaduotojas, savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro koordinatorius. Be šių asmenų, perspėti ir informuoti gali struktūriniai padaliniai, SAD sprendimu, kurie yra įgalioti civilinės saugos sistemos subjektų vadovų. Dėl techninių kliūčių neveikiant perspėjimo ir informavimo sistemai, gyventojai, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kitos įstaigos, ūkio subjektai perspėjami ir informuojami visomis turimomis ir veikiančiomis ryšio priemonėmis arba per pasiuntinius.

Ekstremalioji situacija savivaldybėje skelbiama, kai įvykis atitinka, pasiekia ar viršija LR Vyriausybės patvirtintus ekstremaliųjų įvykių kriterijus bei atitinka bent vieną sąlygą. Šios sąlygos yra tokios: 1) dėl įvykio iš nuolatinės gyvenamos vietos tenka evakuoti daugiau nei 300 gyventojų; 2) ekstremalaus įvykio padariniai sutrikdo daugiau nei 500 gyventojų būtiniausias gyvenimo sąlygas ilgiau kaip 24 valandoms; 3) ekstremalaus įvykio padariniai išplinta daugiau nei per du trečdalius visos savivaldybės teritorijos; 4) gelbėjimo, paieškos ar kiti neatidėliotini darbai ir padarinių likvidavimas, numatoma, kad užtruks ilgiau nei 24 valandas; 5) ekstremalioji situacija susidarė pavojingame ar valstybinės reikšmės objekte, arba sutrinka jų kontrolė arba funkcionavimas; 6) savivaldybėje nepakanka turimų civilinės saugos pajėgų ir materialinių išteklių likviduoti padarinius, todėl prašoma pagalbos iš 3 ar daugiau gretimų savivaldybių (LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1243, 2010). Savivaldybės ekstremalių situacijų komisija, susipažinusi su gelbėjimo darbų vadovo, savivaldybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo ar komisijos įgalioto asmens informacija apie gresiančios ar susidariusios ekstremalios situacijos pobūdį ir mastą savivaldybėje, nedelsdama nusprendžia, ar teikti SAD pasiūlymą skelbti savivaldybės lygio ekstremalią situaciją. Tokiu atveju SAD priima įsakymą ir skelbia savivaldybėje savivaldybės lygio ekstremaliąją situaciją. Kai sąlygos išnyksta, komisija teikia SAD pasiūlymą atšaukti savivaldybės lygio ekstremaliąją situaciją, ir SAD, ne vėliau kaip 5 darbo dienas, priima įsakymą, kuriuo atšaukia savivaldybės lygio ekstremaliąją situaciją.

Radviliškio rajone yra 22 bendrojo lavinimo mokyklos (5 gimnazijos, 5 vidurinės mokyklos, 10 pagrindinių mokyklų, 1 progimnazija ir 1 jaunimo mokykla). Esant nepaprastai situacijai, bendrojo lavinimo mokyklų patalpos naudojamos kaip kolektyvinės apsaugos statiniai. Rajone taip pat yra 3 sveikatos priežiūros įstaigos: VšĮ Radviliškio ligoninė, Radviliškio ir Šeduvos pirminės sveikatos priežiūros centrai, kurie gali priimti nukentėjusiuosius nepaprastųjų situacijų metu. Socialines paslaugas Radviliškio rajone teikia Radviliškio parapijos bendruomenės socialinių paslaugų centras ir 3 globos namai, kuriuose dirbantys psichologai gali teikti pagalbą nepaprastųjų situacijų metu sukrėstiems žmonėms.

Radviliškio rajono ESVP yra atskiras skyrius, kuris skirtas informacijos teikimui gyventojams ekstremaliųjų situacijų metu. Plane yra nustatyta, kad informacija apie gręsiančias ir susidariusias ekstremalias situacijas, Radviliškio rajono gyventojus turi pasiekti per vietos laikraštį „Radviliškio naujienos“, oficialų savivaldybės puslapį www.radviliskis.lt naujienų skiltyje bei Šiaulių regiono radijo ir televizijos stotis. Be abejo, informacija turi būti perduodama ne tik per mediją, bet ir bendruomenės pirmininkus, seniūnus ir seniūnaičius.

Radviliškio rajono ESVP nustatyta evakavimo tvarka. Evakavimui organizuoti, savivaldybėje yra įkuriami 3 punktai: gyventojų surinkimo, tarpiniai gyventojų evakavimo ir gyventojų priėmimo. Gyventojų surinkimo punkto paskirtis surinkti gyventojus ir organizuoti jų evakavimą. Gyventojų evakavimo punkto komisija organizuoja gyventojų ir transporto priemonių apskaitos tvarkymą, gyventojų suskirstymą į grupes ir jų aprūpinimą transporto priemonėmis, transporto priemonių kolonų sudarymą, gyventojų įlaipinimą į savivaldybės transporto priemones. Radviliškio rajono ESVP yra nustatyta 17 surinkimo punktų. Tarpinių gyventojų evakavimų punktų paskirtis registruoti atvykstančius gyventojus, tikrinti jų cheminį užterštumą, radiacinę kontrolę ir siųsti gyventojus į priėmimo punktą. Šiame punkte gyventojų evakavimo komisija organizuoja atvykstančių gyventojų registravimą, gyventojų ir transporto priemonių užterštumo kontrolę ir švarinimą, gyventojų perlaipinimą iš transporto priemonių, kurios vyko per užterštą teritoriją, į švarias, gyventojų ir transporto priemonių apskaitos tvarkymą. Radviliškio rajono ESVP yra nustatyta 17 tarpinių gyventojų surinkimo punktų. Gyventojų priėmimo punktų paskirtis pasitikti atvykstančius gyventojus, suskirstyti juos į grupes ir palydėti iki jiems laikinai skirtų gyvenamųjų patalpų. Paskutiniame punkte gyventojų evakavimo komisija organizuoja atvykstančių gyventojų priėmimą, gyventojų suskirstymą į grupes, šių grupių pristatymą į jiems laikinai suteiktas gyvenamąsias patalpas, gyventojų ir transporto priemonių apskaitos tvarkymą. Radviliškio rajono ESVP yra nustatyta 17 gyventojų priėmimo punktų.

Radviliškio rajono ESVP yra išskirti keli ekstremaliųjų situacijų scenarijai ir atsakingų institucijų veiksmai jų metu, kad situacija būtų likviduota ir būtų tinkamai pasirūpinta gyventojais. Šie scenarijai

paruošti esant gaisrams atvirose teritorijose, pastatų ar įrenginių gaisrams ir sprogimams, pavojingoms ar ypač pavojingoms užkrečiamoms ligoms, pavojingiems meteorologiniams reiškiniams, geležinkelio avarijoms, autotransporto avarijoms, avarijoms gabenant pavojingas medžiagas ir elektros energijos tiekimo sutrikimams. Pavyzdžiui, AB „Lesto“ Šiaulių regiono valdymo tinklo departamentas, esant ekstremaliajai energijos padėčiai, turi užtikrinti būtiną elektros energijos tiekimą, o tuo tarpu UAB „Radviliškio šiluma“ turi užtikrinti būtiną šilumos energijos tiekimą. UAB „Radviliškio autobusų parkas“ ekstremaliųjų situacijų metu, turi teikti reikiamą autobusų kiekį gyventojams pervežti ir evakuoti. Organizuotu maitinimu turi pasirūpinti K. Gailiūno IĮ „Gaiva“, o UAB „Radviliškio vanduo“ turi užtikrinti minimalias sanitarines higienos sąlygas.

ESVP taip pat yra išvardinti visi civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektai ir jų veiksmai ekstremaliųjų situacijų metu. Šiaulių apskrities Priešgaisrinės apsaugos gelbėjimo valdybos (APGV) Radviliškio priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba (PGT), kuri vykdo ir koordinuoja gaisrų gesinimą, gyventojų ir turto gelbėjimą, atlieka gelbėjimo darbus. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato (AVPK) Radviliškio rajono policijos komisariatas (RPK), kuris organizuoja eismo reguliavimą, užtikrina viešąją tvarką, vykdo gyventojų perspėjimą pavojaus zonoje. VšĮ Radviliškio greitosios medicinos pagalbos centras (GMP), kuris teikia skubią medicininę pagalbą nukentėjusiesiems, gabena juos į sveikatos priežiūros įstaigas, budi įvykio vietoje. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Socialinės rūpybos skyrius, kuris nukentėjusiesiems teikia socialinę ir psichologinę pagalbą. Tai tik dalis civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų, kurie gali dalyvauti praktiškai bet kokio pobūdžio grėsmei pasireiškus, kuri vėliau išauga į ekstremalią situaciją.

Savivaldybių ESVP parodo tik teorinę pusę, kaip civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektai turi veikti iš tikrųjų, tačiau tik praktinės situacijos parodo šių planų efektyvumą ir realią galimybę juos išpildyti stresinėse situacijose, kuomet sprendimus reikia priimti čia ir dabar.

3. GYVENTOJŲ POREIKIAI IR CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS SUBJEKTŲ VEIKSMAI EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS METU RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO METODIKA

Siekiant išsiaiškinti Radviliškio rajono savivaldybės gyventojų poreikius ekstremaliosios situacijos metu (atsako fazėje) ir civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmus nelaimės metu, buvo atliktas pusiau standartizuotas interviu ir daugiakriterinė analizė su civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų specialistais, kurių darbas yra susijęs su ekstremalių situacijų valdymu tiek savivaldybės, tiek valstybiniame lygmenyje. Tyrimas buvo atliekamas, remiantis naujausiais įvykiais Radviliškio rajono savivaldybėje.

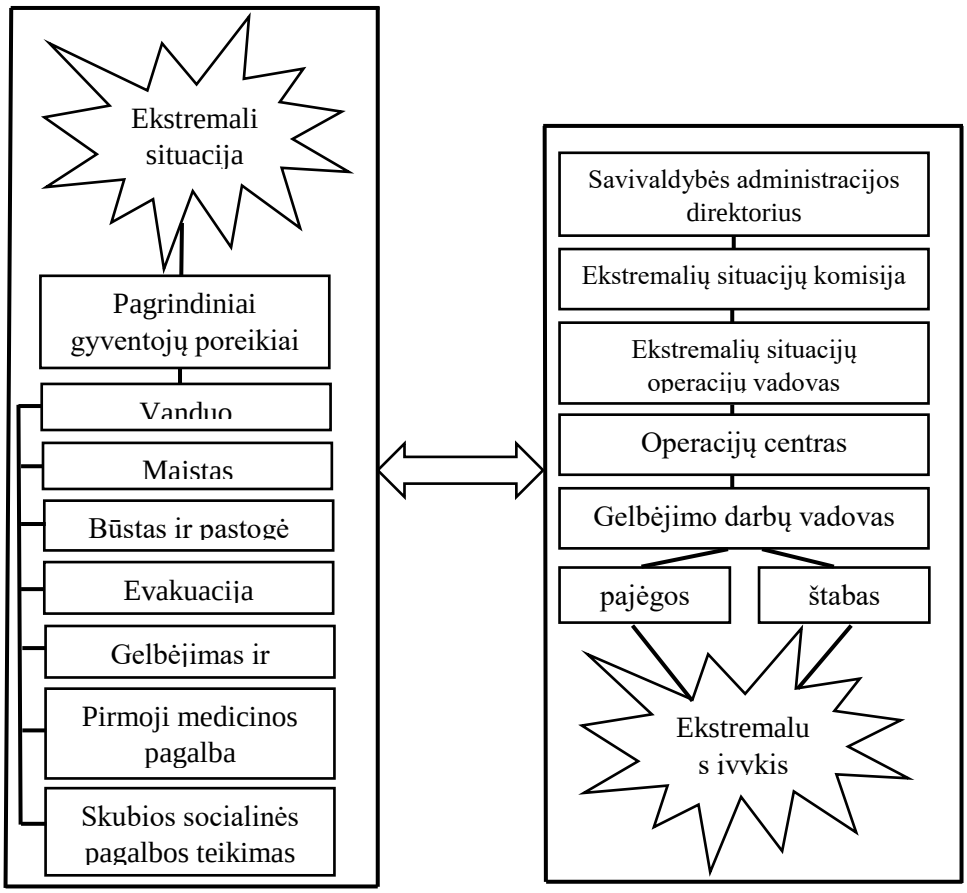
2016 metų spalio 5 dienos naktį kyla ir išplinta gaisras UAB „Gairelita“ lauke sukauptų pjuvenų ir medienos apdirbimo atliekų didžiulėje krūvoje, esančioje Žironų g. 12, Radviliškis. Krūvos aukštis siekia iki 22 metrų, o plotas apie 0,8 ha. Nuo ugnies ir dūmų iškyla grėsmė artimiausiai gyvenantiems, katilinei su biokuro atsargomis, nenaudojamiems pramoniniams pastatams, esantiems šalia katilinės. Gaisro gesinimą sunkina besikeičianti stipraus vėjo kryptis. Formuojasi tirštų dūmų šleifas, kuris slenka vakarinės – pietvakarinės miesto dalies kryptimi. Tai nėra tankiai urbanizuotas mikrorajonas, o ir stiprus vėjas padeda išsklaidyti pavojingą debesį.

8.15 val. įvyksta skubus rajono Ekstremalių situacijų komisijos (ESK) posėdis, kuriame akcentuojami klausimai dėl gyventojų, ūkio subjektų ir kitų įstaigų, kurios patenka į taršos zoną perspėjimui. Laikinam gyventojų apgyvendinimui numatoma konkreti vieta – Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centro bendrabutis. Toliau vykdomas perspėjimas ir asmeninių apsaugos priemonių (vienkartinių respiratorių) dalijimas, siunčiami perspėjimo pranešimai gyventojams per Gyventojų perspėjimo ir informavimo sistemą (GPIS). Visa informacija gyventojams (rekomendacijos, laikino apgyvendinimo vietos, kontaktiniai telefono numeriai pasiteiravimui) talpinama savivaldybės interneto svetainėje. 11.00 val. įvyksta dar vienas ESK posėdis, kuriame, įvertinus susidariusią padėtį, nusprendžiama skelbti ekstremalią situaciją Radviliškio mieste (Radviliškio rajono savivaldybė 2016). Gesinimo darbams organizuojama pagalba dirbančioms pajėgoms (Lietuvos kariuomenės karinių oro pajėgų sraigtasparnis Mi – 8, papildomi ekskavatoriai, prašoma karių pagalba) (žr. 1 priedą). Vienu metu įvykio virtoje dirbo 60 ugniagesių, 20 karių, 9 autocisternos, 2 automobilinių kopėčių keltuvai, 3 siurblinės stotys, 2 žarnų automobiliai, sraigtasparnis ir šalia įvykio vietos stovėjo priešgaisrinio traukinio sąstatas. Civilinės saugos

sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų automobiliai budėjo šalia gyvenamųjų namų pavojingoje teritorijoje (žr. 2 priedą).

2016 m. spalio 18 d. Radviliškio rajono savivaldybės interneto svetainėje pranešama apie gaisro likvidaciją ir baigiamuosius darbus (Radviliškio rajono savivaldybė 2016). Ekstremalus gaisras truko lygiai 13 dienų, kol buvo likviduotas. Šiai dienai yra skaičiuojami nuostoliai, gyventojų patirta materialinė žala, katastrofinius padarinius ypatingai jaučia gamta (dirvožemis, vandens telkiniai, žuvys), neišspręstos gyventojų užsėmimo ir kanalizacijos problemos.

Tyrimo teorinis modelis. Remiantis mokslinės literatūros analize buvo suformuotas teorinis tyrimo modelis. Paveiksle (4) pateiktas teorinis modelis grindžiamas Survilos ir Stasiukyno (2015) išskirtais civilinės saugos sistemos subjektų veiksmais nepaprastųjų situacijų metu, kurie apima vandens, maisto, būsto ir pastogės suteikimą, evakuaciją, gelbėjimo ir paieškos darbus, pirmosios medicinos pagalbos ir skubios socialinės pagalbos teikimą. Šie veiksmai apima pagrindinių gyventojų poreikių užtikrinimą. Pasaulio sveikatos organizacija savo aktyvuotame sveikatos apsaugos plane (2005) taip pat aiškina kaip ypatingai svarbu yra užtikrinti vandens ir maisto tiekimą nukentėjusiesiems nepaprastųjų situacijų metu. Ekstremaliųjų situacijų valdymo sistema yra apibrėžiama LR Civilinės saugos įstatyme (1998), o tokios situacijos skelbimo ir atšaukimo tvarka savivaldybės ar valstybės lygiu yra apibrėžta LR Vyriausybės nutarime „Dėl ekstremaliųjų situacijų skelbimo ir atšaukimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2010). Jei civilinės saugos sistemos subjektų sprendimai ekstremaliųjų situacijų metu yra tinkamai priimti, tuomet gyventojams yra užtikrinamas informavimas, saugumas ir pagrindiniai poreikiai, kurie reikalingi išgyvenimui.

4 pav. Tyrimo teorinis modelis

Sudaryta darbo autorės

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ir palyginti savivaldybės lygio (Radviliškio) ir valstybės lygio civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertų nuomonę apie atliktus veiksmus per 2016 m. spalio mėn. savivaldybės lygio ekstremaliąją situaciją Radviliškyje bei išanalizuoti Radviliškio gyventojų poreikių užtikrinimą tokių situacijų metu. Tyrimo metu buvo siekiama patikrinti magistro baigiamajame darbe keliamą hipotezę, kad civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų priimami sprendimai ekstremaliosios situacijos metu daro tiesioginę įtaką gyventojų pagrindinių poreikių užtikrinimui.

Tyrimo tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūra, susijusią su ekstremalių situacijų valdymu, išanalizuoti LR teisės aktus, kurie reglamentuoja civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiklą ir šias žinias pritaikyti konkrečios realios ekstremalios situacijos Radviliškyje analizavimui.

2. Ištirti civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų nuomonę apie Radviliškio ekstremalią situaciją, šių subjektų pasiruošimą ir veiksmus nelaimės metu, naudojant pusiau standartizuotą interviu metodą bei gyventojų poreikių užtikrinimą naudojant daugiakriterinę analizę.
3. Remiantis tyrimo rezultatais, pateikti civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektams rekomendacijas ir pasiūlymus dėl ekstremaliųjų situacijų valdymo atsako (reagavimo) fazėje tobulinimo.

Siekiant tyrimo tikslo ir uždavinių buvo dirbama tokiais etapais:

1. Atlikta mokslo literatūros, teisės aktų analizė;
2. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, jo įgyvendinimui parenkama tinkama tyrimo metodika;
3. Ruošiamas klausimynas pusiau standartizuotam interviu;
4. Kuriamos gyventojų poreikių alternatyvos ir jų reikšmingumą įvertinantys kriterijai daugiakriterinei analizei;
5. Atrenkami civilinės saugos sistemos subjektų ekspertai, kurie yra apklausiami;
6. Rengiamos išvados ir rekomendacijos.

Tyrimo metodai

1. Mokslinės literatūros sisteminimas, analizė ir apibendrinimas
2. Pusiau standartizuotas ekspertų interviu metodas;
3. Lyginamoji interviu turinio (c*ontent*) analizė;
4. Daugiakriterinė analizė ir jos statistinė duomenų analizė.

Metodų pagrindimas. Darbe naudojama mišrių metodų prieiga: pusiau standartizuotas interviu ir daugiakriterinė analizė. Mišri metodų prieiga numato ir kiekybinių ir kokybinių duomenų rinkimą tyrimo klausimui atsakyti. Pagrindiniai šio metodo taikymo motyvai: siekis įveikti atskirų metodų trūkumus, siekis surinkti įvairesnę bei turtingesnę empirinę medžiagą, siekis pagrįsti tyrimo rezultatus skirtingais duomenų šaltiniais ir formomis (Dačiulytė, Jagminas ir Nefas, 2013).

Pagrindinis darbe naudotas metodas yra pusiau standartizuotas interviu. Pirmiausia, šio metodo pagalba apklausiami civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai Radviliškyje, kurie tiesiogiai susiję su 2016 m. spalio 5 d. savivaldybės lygio ekstremalios situacijos valdymu Radviliškyje. Šiek tiek modifikavus klausimus, apklausti Vilniuje esantys civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai, kurie tiesiogiai šioje ekstremalioje situacijoje

nedalyvavo, tačiau dalyvauja ekstremaliųjų situacijų valdyme valstybės lygiu. Šis metodas pasirinktas tam, kad būtų gauta tiksli, detali informacija apie ekstremalią situaciją Radviliškyje ir jos valdymą. Interviu metodas - individualus pokalbis su ekspertu, kuris leidžia gauti patikimesnę ir nuoširdesnę informaciją, nes su respondentu kalbama akis į akį, priešingai negu anketinis metodas (apklausa el. paštu ar raštu) (Tidikis 2003, 464-465). Darbe pasirinkta pusiau standartizuoto interviu rūšis dėl to, kad pateikus būtinus klausimus respondentui, gali būti užduodami papildomi iš anksto numatyti klausimai, į kuriuos respondentas atsakyti gali laisva forma. Kadangi nagrinėjama opi problema – ekstremali situacija Radviliškyje, kurios padariniai dar dabar jaučiami, respondentas jaučiasi laisviau, nes nėra įspraustas į tam tikrus rėmus. Šiuo metu siekta išsiaiškinti tiesiogiai su šia ekstremalia situaciją susijusių civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertų nuomonę apie veiksmus, skirtus apsaugoti gyventojus ir suvaldyti situaciją – t. y. išsiaiškinti kas buvo daroma. Apklausus Vilniaus civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertus, siekta išsiaiškinti jų nuomonę, kaip ši ekstremali situacija turėjo būti valdoma ir palyginti visus gautus atsakymus. Gauti atsakymai bus apdorojami pagal turinio (content) analizę, kuomet gauti respondentų atsakymai bus skirstomi į kategorijas ir subkategorijas. Šios kategorijos ir subkategorijos yra sudaromos, remiantis darbo tema, tyrimo tikslu bei uždaviniais. Toks metodas pasirinktas todėl, kad jis leidžia sistemiškai ir nuosekliai išnagrinėti surinktos informacijos ypatybes, daryti patikimas išvadas (Tidikis, 2003, 363-365). Be to, šiuo metodu patogu apdoroti gausią informaciją, kuri gauta pusiau standartizuoto interviu metu.

Antrasis darbe naudojamas metodas yra daugiakriterinė analizė. Tai yra papildomas metodas, kuriuo apdorojami civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertų atsakymai gauti interviu metu, kurie buvo tiesiogiai susiję su ekstremalios situacijos valdymu Radviliškyje. Šis metodas pasirinktas tam, kad būtų apskaičiuotos kriterijų reikšmės ir reikšmingumas pagal aprašytas alternatyvas. Taip yra sudaroma kriterijų sistema. Interviu metu buvo pateikiamas paskutinis klausimas ekspertams, kuriuo siekta išsiaiškinti pagrindinių gyventojų poreikių (bustas ir pastogė, vanduo, maistas, pirmoji medicininė pagalba, evakuacija, gelbėjimas ir paieška) įvertinimą pagal tokius kriterijus: priklausomumas, pasiekiamumas, rentabilumas (atsiperkamumas), pakankamumas, patikimumas (patvarumas). Šis metodas pasirinktas tam, kad atvaizduotų gyventojų poreikių svarbumą ir nenutrūkstamą tiekimą ekstremaliųjų situacijų metu.

Tyrimo instrumentas. Pagrindinis darbe naudotas metodas pusiau standartizuotas interviu. Klausimai sudaryti darbo autorės, remiantis teorine dalimi. Tyrimas buvo atliktas 2016 m. spalio – lapkričio mėnesiais Radviliškio ir Vilniaus miestuose. Civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams klausimų seka buvo iš anksto paruošta. Ekspertai buvo klausiami lygiai tokių pačių

klausimų ir tokia pačia eiliškumo seka. Kadangi visas dėmesys buvo skiriamas gauti atsakymus į iš anksto suformuluotus klausimus, kurie reikalauja išsamių ir pagrįstų atsakymų, interviu metu buvo paaiškinti kai kurie klausimai ir ko jais siekiama sužinoti tam, kad būtų gaunami išsamesni respondentų atsakymai. Visiems respondentams, esant poreikiui, klausimai buvo pakartojami, paaiškinami detaliau tam, kad visiems būtų užtikrintos tokios pačios galimybės atsakyti į klausimus.

Interviu sudaro 9 klausimai. Civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams, kurie yra tiesiogiai susiję su dalyvavimu Radviliškio ekstremalios situacijos valdyme buvo užduodami 9 klausimai (žr. 3 priedą), o civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams, kurie dirba su ekstremalių situacijų valdymu Lietuvoje, tačiau su valstybės lygio, o ne savivaldybės, kaip Radviliškio atvejis – buvo užduodami modifikuoti 9 klausimai (žr. 4 priedą) apie Radviliškio ekstremalią situaciją. Interviu metu buvo apklausti 8 asmenys, kurie dirba su ekstremaliųjų situacijų valdymu Lietuvoje. Individualūs pokalbiai truko 15 – 20 min. Pirmieji klausimai buvo orientuoti į Radviliškio ekstremalios situacijos bendrą vertinimą, civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pasiruošimą ir pirmuosius atsako (reagavimo) veiksmus. Toliau interviu klausimų turinys apėmė informaciją, susijusią su Radviliškio gyventojais, jų perspėjimu ir informavimu bei kitų pagrindinių gyventojų poreikių išsiaiškinimu bei užtikrinimu. Visi pokalbiai buvo įrašinėjami, kad gauta informacija būtų išsaugota ir pilnai panaudota analizuojant ekstremalią situaciją Radviliškyje.

Antras tyrime naudojamas metodas daugiakriterinė analizė. Civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams, kurie yra tiesiogiai susiję su dalyvavimu Radviliškio savivaldybės lygio ekstremalios situacijos valdyme, interviu metu buvo užduodamas dešimtasis klausimas su prašymu įvertinti kriterijų reikšmingumą tam, kad būtų įvertintas būsto ir pastogės, vandens, maisto, pirmosios medicininės pagalbos, evakuacijos, gelbėjimo ir paieškos priklausomumas, pasiekiamumas, rentabilumas, pakankamumas ir patikimumas ekstremaliųjų situacijų metu (žr. 5 priedą). Gyventojų poreikių alternatyvos buvo išskirtos remiantis teorine medžiaga. Alternatyvoms ir kriterijams buvo sukurti žymėjimai ir aprašai (8, 9 lentelės).

8 lentelė. Gyventojų poreikiai ir jų žymėjimas

Gyventojų poreikių alternatyvos atsako (reagavimo) fazėje	**Žymėjimas**
Būstas ir pastogė	PA
Vanduo	VA
Maistas	MA
Pirmoji medicininė pagalba	PMP
Evakuacija	EV
Gelbėjimas ir paieška	GP

Sudarytas darbo autorės

9 lentelė. Pasirinktų kriterijų aprašas

Kriterijai	**Žymėjimas**	**Aprašas**
Priklausomumas	DEP (angl. *dependence*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis nukentėjusiųjų aprūpinimą nepaprastosios situacijos metu ir ko priklausomybę nuo vieno ar kelių šaltinių.
Pasiekiamumas	REA (angl. *reach*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis esminių poreikių pasiekiamumą kiekvienam gyventojui.
Rentabilumas (atsiperkamumas)	COS (angl. *cost*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis esminių poreikių išgavimą, aprūpinimą, kainą ir naudos gavimą.
Pakankamumas	SUF (angl. *sufficiency*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis esminių poreikių patenkinimo sistemų nenutrūkstamą veikimą ir užtektiną kiekį.
Patikimumas (patvarumas)	REL (angl. *reliability*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis esminių poreikių patenkinimo sistemas, veikimą, lengvą priežiūrą, pakeičiamumą kita sistema ar jos dalimi.

Sudaryta darbo autorės

Daugiakriterinės analizės metu, kokybinių kriterijų reikšmės gali būti nustatomos taip (10 lentelė):

1. Išrenkama geriausia kriterijau reikšmė x_{ger}.
2. Nagrinėjamo kriterijaus geriausiai reikšmei suteikiama reikšmė, lygi 1 ($x_{ger} = 1$).
3. Nustatoma, kiek procentų (p_i) visos kitos to paties kriterijaus reikšmės (x_i) yra blogesnės už geriausią ($x_{ger} = 1$).
4. Visoms kitoms kriterijų reikšmėms suteikiamos santykinės reikšmės ($x_i = 1 - \frac{p_i}{100}$).
5. Visų kriterijų santykinės reikšmės perskaičiuojamos taip, kad jų suma būtų lygi 1.

10 lentelė. Kiekybinis kriterijų (rodiklių) vertinimas

Nr.	Kriterijus (rodiklis)	Šį kriterijų (rodiklį) reikia		Jūsų įvertinimas nuo 1 iki 10	Optimizuojamas balas $x_{ger} = 1$
		Maksimizuoti	Minimizuoti		
1.	Priklausomumas				
2.	Pasiekiamumas				
3.	Rentabilumas (atsiperkamumas)				
4.	Pakankamumas				
5.	Patikimumas (patvarumas)				

Sudaryta darbo autorės

1,2 – nereikšmingas rodiklis; 3,4 – mažai reikšmingas rodiklis; 5,6 – vidutiniškai reikšmingas rodiklis; 7,8 – reikšmingas rodiklis; 9,10 – labai reikšmingas rodiklis.

Įvertinus rodiklių reikšmingumą reikia įvertinti kokybinius rodiklius (11 lentelė). Kokybiniai rodikliai vertinami pagal penkiabalę skalę. Lyginamųjų objektų analizės rezultatai pateikiami sprendimų priėmimo matricos pavidalu; stulpeliai išreiškia nagrinėjamus *n* alternatyvius variantus, o eilutėse pateikiama kiekybinė ir konceptinė nagrinėjamas alternatyvas išsamiai apibūdinama informacija.

11 lentelė. Kokybinių kriterijų (rodiklių) vertinimas

Nr.	Kriterijus (rodiklis)	Šį kriterijų (rodiklį) reikia		Alternatyvos					
		Maksimizuoti	Minimizuoti	PA	VA	MA	PMP	EV	GP
1.	Priklausomumas								
2.	Pasiekiamumas								
3.	Rentabilumas (atsiperkamumas)								
4.	Pakankamumas								
5.	Patikimumas (patvarumas)								

Sudaryta darbo autorės

5 – geriausiai vertinama; 1 – prasčiausiai vertinama.

Taip pat galima nustatyti ir pradinį kriterijų reikšmingumą. Konkretaus kriterijaus reikšmingumo fizinė prasmė parodo, kiek kartų jo naudingumas projektui yra didesnis (mažesnis), palyginti su kito kriterijaus naudingumu.

Pasirengimas tyrimui ir jo atlikimas. Pirmiausia buvo atrinkti civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai, kurie sutiko, kad iš jų būtų paimtas interviu.

Ruošiantis interviu, klausimai buvo paruošti labai kruopščiai ir detaliai, tam, kad apklausiant nekiltų dviprasmybių. Visiems atrinktiems ekspertams, buvo išsiųsti el. laiškai su darbo autorės prisistatymu, paaiškinimu, kokiu tikslu norima paimti interviu. Priklausomai nuo to, kokį ekspertą norima apklausti, iš Radviliškio ar Vilniaus, prie laiško buvo prisegami klausimai (žr. 1, 2, 3 priedus). Praėjus 1 – 2 darbo dienoms po el. laiško išsiuntimo, ekspertams buvo skambinta ir teirautasi, ar jie gavo laišką ir ar sutiktų abejoms pusėms patogią vietą ir laiką dėl galimo interviu paėmimo. Susitarus susitikimo vietą ir laiką, prieš pradedant interviu, klausiamieji buvo supažindinti su tyrimo tema, tikslu bei uždaviniais. Pokalbio metu dalyvavo 2 žmonės: vienas ekspertas iš civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjekto, kuris atsakinėjo į užduodamus klausimus ir klausimus uždavinėjantis žmogus – darbo autorė. Gavus eksperto sutikimą, pokalbis buvo įrašinėjamas, kad visa pateikta informacija būtų tikslingai panaudota analizuojant gautus duomenis. Visi pokalbiai buvo perrašyti tiksliai taip, kaip pasisakė tiriamieji.

Tyrimo objektas. Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) pajėgų veiksmai 2016 m. spalio 5 d. UAB „Gairelitos“ teritorijoje kilusiame gaisre, kuris buvo likviduotas po 13 dienų ir Radviliškio gyventojų poreikių užtikrinimas šios ekstremalios situacijos metu.

Tiriamųjų charakteristika. Šiame darbe yra naudojama mišri metodų prieiga, nes buvo atliekamas pusiau standartizuotas interviu bei daugiakriterinė analizė, todėl, laikantis teorinės atrankos principų, buvo apklausti 4 civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai, kurie yra tiesiogiai susiję su dalyvavimu Radviliškio savivaldybės lygio ekstremalios situacijos valdyme ir 4 civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai, kurie tiesiogiai šios ekstremalios situacijos valdyme nedalyvavo, tačiau dirba su tuo esant valstybės lygio ekstremaliosioms situacijoms. Radviliškyje buvo apklausti aukštas pareigas užimantys savo srities specialistai – ekspertai (vienas iš GMP, du iš PGT ir vienas iš RPK). Vilniuje buvo apklausti taip pat aukštas pareigas užimantys savo srities specialistai – ekspertai (2 iš Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centro, vienas iš VRM ir vienas iš VšĮ „Savanorių ugniagesių ambasados“). Viso tyrime dalyvavo 8 specialistai – ekspertai: 3 moterys ir 5 vyrai. Šie ekspertai buvo pasirenkami, atsižvelgiant į civilinės saugos sistemos struktūrą, veiksmus ir atsakomybes ekstremaliųjų situacijų metu, užimamas pareigas bei sprendimų priėmimą savivaldybės ir valstybės lygio ekstremaliose situacijose. Siekiant užtikrinti tyrimo etikos principus ir respondentų anonimiškumą, darbe nebus minimi ekspertų vardai, pavardės bei užimamos pareigos. 8 apklaustiems ekspertams suteikti kodiniai numeriai (8 lentelė), pagal tai, kuriame civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjekte jie dirba:

- GMP – Radviliškio greitosios medicinos pagalbos centras.
- PGT – Šiaulių apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Radviliškio priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba.
- ESSC – Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centras.
- RPK – Šiaulių vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariatas
- VRM – Vidaus reikalų ministerija.
- SUA – VšĮ „Savanorių ugniagesių ambasada“.

12 lentelė. Pusiau standartizuoto interviu respondentų apklausimo eiliškumas, lytis, institucija, darbo stažas ir kodinis numeris

Eilės numeris	**Lytis, institucija, darbo stažas**	**Kodinis numeris**
1.	Moteris, GMP, 7 metai	GMP1
2.	Moteris, ESSC, 20 metų	ESSC1
3.	Moteris, ESSC, 25 metai	ESSC2
4.	Vyras, PGT, 26 metai	PGT1
5.	Vyras, RPK, 24 metai	RPK1
6.	Vyras, VRM, 20 metų	VRM1
7.	Vyras, PGT, 8 metai	PGT2
8.	Vyras, SUA, 30 metų	SUA1

Sudaryta darbo autorės

Toks respondentų skaičius buvo pakankamas, nes ties penktu informantu buvo pasiektas duomenų sodrumas - atsakymai pradėjo kartotis. Pasikartojanti informacija tapo nebeaktuali.

Tyrimo etikos principų užtikrinimas. Šiandien moraliniai tyrimų klausimai yra ypač aktualūs. Tiriamųjų atsakymai darbo autoriui yra puiki, naudinga, įdomi, unikali medžiaga baigiamajame darbe, o respondentui tai yra didžiulė rizika, kuri gali būti nukreipta prieš jo orumą. Pagrindinės etikos problemos yra privatumas, anonimiškumas, konfidencialumas ir apgaulė (Kardelis 2005, 79 – 82). Nors tiriamieji davė sutikimą interviu įrašymui, prisistatė vardu ir pavarde, nuoširdžiai pasakojo apie savo darbą užimamose pareigose, visiems ekspertams buvo suteikta garantija, kad jų privatumas nebus pažeistas. Ši garantija buvo suteikta tiek žodžiu, susitikimo metu, prieš pradedant interviu, tiek po interviu, ekspertams buvo išsiųsti elektroniniai laiškai su nuoširdžia padėka už skirtą laiką ir atsakymus bei dar kartą paminėta, kad jų atsakymai bus panaudoti akademiniais tikslais tik šiame magistro baigiamajame darbe, laikantis tyrimo etikos principų, kurie užtikrina anonimiškumą, todėl vardai, pavardės ir pareigos darbe nebus minimi.

4. GYVENTOJŲ POREIKIAI IR CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS SUBJEKTŲ VEIKSMAI EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS METU RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO REZULTATAI

Šiame darbe naudojami mišri metodų prieiga: atliktas pusiau standartizuotas ekspertų interviu ir daugiakriterinė analizė, todėl išlaikant darbo struktūriškumą, tyrimo rezultatai atvaizduoti dviejuose poskyriuose. Visi rezultatai yra gauti iš atlikto pusiau standartizuoto interviu, kuris laikomas pagrindinis tyrimo metodas. Kadangi respondentų atsakymai buvo labai platūs ir išsamūs, buvo atlikta lyginamoji turinio (*content*) analizė, kurios pagalba respondentų atsakymai buvo išgryninti ir suskirstyti pagal kategorijas bei subkategorijas). Pilni respondentų atsakymai pateikti prieduose: GMP1 atsakymai (žr. 6 priedą); ESSC1 atsakymai (žr. 7 priedą); ESSC2 atsakymai (žr. 8 priedą); PGT1 atsakymai (žr. 9 priedą); RPK1 atsakymai (žr. 10 priedą); VRM1 atsakymai (žr. 11 priedą); PGT2 atsakymai (žr. 12 priedą); SUA atsakymai (žr. 13 priedą).

4.1 Pusiau standartizuoto interviu atsakymų lyginamoji turinio analizė

Pusiau standartizuoto interviu metu, iš viso apklausti buvo 8 civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai. Pirmiausia, buvo siekiama išsiaiškinti, kiek respondentai dirba civilinės saugos srityje. ***(Klausimas: Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias užimate pareigas?).*** Respondentų stažo vidurkis civilinėje saugos sistemoje siekia apie 20 metų. Tai rodo, kad į darbo autorės klausimu atsakė kompetentingi savo srities ekspertai, kurie dalyvauja ekstremaliųjų situacijų valdyme. Mažiausią darbo stažą sukaupęs GMP1 – 7 metai ir PGT2 – 8 metai, o visų kitų darbo stažas svyruoja nuo 20 iki 30 metų.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip savivaldybės lygio ir valstybės lygio civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai vertina 2016 m. spalio ekstremalią situaciją Radviliškio rajono savivaldybėje. ***(Klausimas: Kaip vertinate Radviliškyje UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar buvote tam pasiruošę? (Savivaldybės lygio) Ar Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgos buvo tam pasiruošusios? (Valstybės lygio). Pakomentuokite).***

13 lentelė. 2016 m. spalio mėn. Radviliškio ekstremaliosios situacijos vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
2016 m. spalio mėn. Radviliškio ekstremaliosios situacijos vertinimas	Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pasirengimas	„<...> kaip visada buvo budinti pamaina“ (GMP1); „bet kuriam įvykiui priešgaisrinė tarnyba yra pasiruošusi“ (PGT1); „<...> įvykio eiga parodė <...> pajėgos buvo pasirengusios gaisro gesinimui“ (VRM1).
	Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų darbų organizuotumas ir operatyvumas	„<...> technika ir pajėgos buvo sukviestos“ (PGT1); „<...> greitai buvo reaguojama ir daromi sprendimai, <...> nebuvo pasimetimo ir chaotiškų veiksmų“ (ESSC1); „ <...> pirmasis ESK posėdis 15 min bėgyje, <...> gana operatyviai viskas vyko“ (ESSC2); „<...> darbų organizavimas ir vykdymas <...> vyko tinkamai“ (VRM1).
	Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų visiškas nepasiruošimas	„<...> tarnybos tokiam gaisrui buvo nepasiruošusios, <...> tik gaisro gesinimo metu kažkiek pradėta planuoti sistemingai, o ne chaotiškai“ (RPK1); „Situacijai tikrai nebuvome pasiruošę, nes tokiems atvejams neįmanoma pasiruošti“ (PGT2); „<...> pajėgos nepasiruošusios, nes nebuvo rizikos vertinimo <...>“ (SUA1).

Sudaryta darbo autorės

Analizuojant tyrimo duomenis, buvo išskirta kategorija – **2016 m. spalio mėn. Radviliškio ekstremaliosios situacijos vertinimas, ir šiai kategorijai priskirtos subkategorijos – (1) civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pasirengimas; (2) civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų darbų organizuotumas ir operatyvumas; (3) civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų visiškas nepasiruošimas** (13 lentelė). Didžioji dalis apklaustųjų 2016 m. spalio mėn. Radviliškio savivaldybės lygio ekstremalią situaciją ir civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgas įvardija kaip pasirengusias, jų veiksmai buvo vykdomi organizuotai ir operatyviai. Du ekspertai (RPK1 ir PGT) įžvelgė pajėgų nepasiruošimą. Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad nors ir civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgos veikė gana organizuotai ir operatyviai, tačiau buvo juntamas chaosas tarp pačių institucijų.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokie buvo civilinės saugos subjektų pirmieji atsakomieji veiksmai ekstremaliosios situacijos metu. ***(Klausimas: Kokie buvo Jūsų institucijos pirmieji veiksmai?***

Kokių priemonių ėmėtės, kad užtikrintumėte mažiausią žalą gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai? (Savivaldybės lygio). Kokie buvo Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pirmieji veiksmai? Kokių priemonių turėjo būti imtasi, kad būtų užtikrinama mažiausia žala gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai? (Valstybės lygio)).

14 lentelė. Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pirmieji veiksmai ir priemonės

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pirmieji veiksmai ir priemonės	Sveikatos apsauga	„<...> dalijamos veido kaukės. <...> teikti pirmą pagalbą vietoje <...> apsinuodijusius vežti į ligoninę“ (GMP1); „Netoli gaisro židinio <...> gyvena žmonės. Jų saugumu <...> galėjo rūpintis tik ugniagesiai gelbėtojai, <...> policijos pareigūnai neturi <...> rūbų, respiratorių“ (RPK1); „<...> įvertinta <...> ar nėra žuvusių, nukentėjusiųjų“ (VRM1).
	Padėties įvertinimas	„Pirmieji veiksmai – kovinis išsidėstymas, <...> padėties įvertinimas“ (PGT1); „Atvykus įvertinta situacija, gaisro pobūdis <...>“ (VRM1); „vienas ekipažas <...> turėjo užtikrinti viešąją tvarką <...>“ (RPK1).
	Nukentėjusiųjų evakuacija	„Savivaldybė buvo <...> numačiusi vietas <...> gyventojų perkėlimui ir laikinam apgyvendinimui“ (ESSC1); „Artimiausių namų gyventojai, kurie gyvena 100 m atstumu, buvo evakuoti“ (ESSC2).

Sudaryta darbo autorės

Analizuojant tyrimo duomenis, buvo išskirta kategorija – **pirmieji veiksmai ir priemonės.** Šiai kategorijai buvo priskirtos trys subkategorijos: **(1) sveikatos apsauga; (2) padėties įvertinimas; (3) nukentėjusiųjų evakuacija** (14 lentelė). Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad ekstremaliųjų situacijų metu, pirmieji civilinės saugos ir gelbėjimo subjektų veiksmai yra padėties įvertinimas, savo pačių bei gyventojų, kurie yra pavojaus zonoje sveikatos apsaugojimas ir evakuacija.

Toliau tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip buvo informuoji Radviliškio miesto gyventojai apie šią ekstremaliąją situaciją ir kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis. ***(Klausimas: Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?).***

15 lentelė. Radviliškio gyventojų informavimas apie susiklosčiusią ekstremalią situaciją ir jiems teikiamos rekomendacijos

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Gyventojų informavimas ir rekomendacijų teikimas	GPIS žinutės	„<...> siunčiamos žinutės visam regionui per GPIS <...> rekomenduojama likti namuose, užsidaryti langus“ (ESSC1); „<...> buvo bandoma siųsti SMS žinutes <...> sistema pilnai neveikė“ (RPK1); „Per GPIS buvo siunčiamos žinutės“ (PGT2).
	Mobilios įgarsinimo priemonės	„<...> policijos pareigūnai per mobilias įgarsinimo priemones, judant miesto teritorijoje <...>“ (PGT1); „<...> pasitelktos policijos pajėgos <...> per garsiakalbius informavo gyventojus <...>“ (RPK1); „<...> buvo bandoma jungti sirenas“ (SUA1).
	Savivaldybės internetinis puslapis	„Gyventojai buvo informuojami savivaldybės internetiniame puslapyje <...> uždaryti duris, langus, nebūti lauke“ (PGT1); „<...> buvo nurodomi telefono numeriai <...> kilus neaiškumams“ (RPK1).

Sudaryta darbo autorės

Analizuojant tyrimo duomenis, buvo išskirta kategorija – **gyventojų informavimas ir rekomendacijų teikimas**, ir šiai kategorijai priskirtos subkategorijos – **(1) GPIS žinutės; (2) mobilios įgarsinimo priemonės; (3) savivaldybės internetinis puslapis** (15 lentelė). Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad GPIS žinučių siuntimas tinkamai Radviliškio regione neveikė, todėl gyventojus buvo stengiamasi pasiekti kitais kanalais, tokiais kaip informacijos talpinimas Radviliškio rajono savivaldybės internetiniame puslapyje bei policijos pareigūnų pasitelkimas į pagalbą, kurie miesto teritorijoje važiuodami, per garsiakalbius skelbė informaciją apie ekstremalią situaciją.

Kitas klausimas buvo uždaro tipo, todėl jo negalima išskirti į kategorijas ir subkategorijas. Klausimas buvo skirtas išsiaiškinti, ar šios ekstremaliosios situacijos metu buvo evakuotų žmonių. ***(Klausimas: Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo perkelti? (Savivaldybės lygio). Jei taip, kur jie buvo/turėjo būti perkelti? (Valstybės lygio)).***

Respondentų atsakymuose nuomonės išsiskiria dėl informacijos ir komunikacijos stokos. Pavyzdžiui, GMP1 teigia „<...> buvo evakuota viena moteris, kuri gyveno prie pat gaisro židinio“. PGT1 apie evakuotus gyventojus neužsimena, bet teigia „<...> numatytos patalpos gyventojams patalpinti“.

ESSC1 ir ESSC2 nuomonės sutampa, nes abu ekspertai teigia, kad buvo iš šalia gaisro židinio esančios sodybos evakuota 10 gyventojų, tačiau jie apsistojo pas artimuosius. RPK1 teigia „<...> iš sodybų evakuota 10 žmonių <...> pasiėmę reikalingiausius daiktus, apsistojo pas gimines, nors po ESK posėdžio buvo paruoštos mokyklose žmonėms laikinai prisiglausti“. VRM1 nuomone „<...> nebuvo evakuotas nė vienas gyventojas <...> savivaldybės ESK buvo pasirengusi <...> evakuoti į kolektyvines saugos vietas“. PGT2 pasisakė, kad „Gyventojai, kurie gyveno arčiausiai gaisro patys susirado prieglobstį pas artimuosius“.

Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad tarp civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų yra jaučiama informacijos stoka. Subjektai interpretuoja evakuaciją ir kaip gyventojų savarankiškai padarytą sprendimą laikinai apsistoti pas artimuosius, ir kaip savivaldybės organizuotą gyventojų perkėlimą. Šioje situacijoje gyventojai nebuvo evakuojami, jie patys savarankiškai evakavosi ir apsistojo pas artimuosius. Kaip ir teorinėje darbo dalyje buvo minėta, trumpų ekstremaliųjų situacijų metu, gyventojai yra labiau linkę apsistoti pas artimuosius, o ne kolektyviniuose apsaugos statiniuose, kuriuos, šiuo atveju, Radviliškio rajono savivaldybė jau buvo numačiusi – „<...> Radviliškio verslo ir technologijų mokykla <...> Vinco Kudirkos pagrindinė mokykla <...>“ (ESSC2); „<...> Vaižganto mokyklos sporto salė <...>“ (PGT2).

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokius pagrindinius Radviliškio gyventojų poreikius įžvelgia savivaldybės lygio ir valstybės lygio civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai. ***(Klausimas: Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?).***

16 lentelė. Radviliškio gyventojų poreikiai ekstremaliosios situacijos metu

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Gyventojų poreikiai	Saugumo užtikrinimas	„Pagrindinis poreikis buvo saugumo užtikrinimas <...> poreikis būti saugiam ateityje“ (GMP1); „<...> galimybė saugiai gyventi laikinai“ (ESSC1); „ Pagrindiniai gyventojų poreikiai yra susiję su asmens ir turto saugumu <...>“ (VRM1).
	Informacijos gavimas	„Aiškumas <...> dėl situacijos suvaldymo <...>“ (PGT1); „<...> reikalinga informacija, kur jie galėtų apsigyventi <...>“ (ESSC1); „<...> gauti laiku informaciją apie ekstremalią situaciją“ (ESSC2); „<...> svarbiausias trūkumas pavėluotas informacijos suteikimas“ (RPK1).

16 lentelės tęsinys

	Medicinos pagalba	„<...> atsiradus sveikatos sutrikimams, kad būtų suteikta medicinos pagalba <...> išvengti grėsmės apsinuodyti ir pakenkti sveikatai“ (ESSC2); „<...> užtikrinama sveikatos apsauga - <...> dalijami respiratoriai“ (PGT2).

Sudaryta darbo autorės

Analizuojant tyrimo duomenis, buvo išskirta kategorija – **gyventojų poreikiai.** Šiai kategorijai buvo priskirtos trys subkategorijos: **(1) saugumo užtikrinimas; (2) informacijos gavimas; (3) medicinos pagalba** (16 lentelė). Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad gyventojams ekstremaliųjų situacijų metu svarbiausia yra laiku gaunama tiksli informaciją apie esamą padėtį. Gyventojams taip pat svarbiausia sveikatos ir turto saugumo užtikrinimas. Tokius poreikius identifikavo savivaldybės lygio ir valstybės lygio civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai.

Toliau tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip dažnai yra atliekama ir kas turėtų konkrečiai atlikti Radviliškio rajono grėsmių analizę bei rizikos vertinimą. ***(Klausimas: Kaip dažnai atliekate Radviliškio rajono grėsmių analizę ir rizikos vertinimą? Kas ją atlieka? (Savivaldybės lygio). Jūsų nuomone, kaip dažnai yra/turėtų būti atliekama Radviliškio rajono grėsmių analizė ir rizikos vertinimas? Kas ją atlieka/turėtų atlikti? (Valstybės lygio)).***

17 lentelė. Radviliškio rajono grėsmių analizė ir rizikos vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Atsakinga institucija, kuri kasmet turi atlikti Radviliškio rajono savivaldybės grėsmių analizę ir rizikos vertinimą	Savivaldybės administracija	„<...> už šios analizės atlikimą yra atsakinga savivaldybės administracija <...> galbūt struktūroje yra atskiras Civilinės saugos skyrius, pagal kurio kompetenciją ši funkcija yra būtent jam priskirta“ (ESSC1).
	ESK	„<...> tai turėtų atlikti savivaldybėje sukurta ESK, susidedanti iš atsakingų institucijų pareigūnų“ (RPK1); „Vietos grėsmių analizė atliekama per vietos savivaldos ESK <...>“ (VRM1);

17 lentelės tęsinys

	Nežinoma	„Nežinau, nes mes to neatliekame“ (GMP1); „Policijos komisariatas tikrai neatlieka tokios grėsmių analizės ir rizikos vertinimo“ (RPK1); „na mes jokios analizės tikrai neatliekame <...>“ (PGT2).

Sudaryta darbo autorės

Analizuojant tyrimo duomenis, buvo išskirta kategorija – **atsakinga institucija, kuri kasmet turi atlikti Radviliškio rajono savivaldybės grėsmių analizę ir rizikos vertinimą**, ir šiai kategorijai priskirtos subkategorijos – **(1) savivaldybės administracija; (2) ESK; (3) nežinoma** (17 lentelė). Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad nors civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos subjektai vykdo savo veiklą bendroje ekstremaliųjų situacijų valdymo sistemoje, jie tiksliai nežino, kas kiek laiko ir kas konkrečiai turi būti atsakinga institucija už grėsmių analizę ir rizikos vertinimą. Ekspertai žino, kad tikrai institucija, kurioje jie dirba, to neatlieka, o turėtų žinoti ir kas visą tai vykdo, nes visas nepaprastųjų situacijų valdymas prasideda nuo rizikos mažinimo ir grėsmių analizės.

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kaip grėsmių analizė ir rizikos vertinimas padeda civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektams ruoštis atsakomiesiems veiksmams ekstremaliųjų situacijų metu. ***(Klausimas: Ar pagal atliktą analizę ruošiate atsakomuosius veiksmus? Jei taip, kaip tai darote? (Savivaldybės lygio). Jūsų nuomone, ar pagal atliktą analizę ruošiami atsakomieji veiksmai? Jei taip, kaip tai yra/turėtų būti daroma? (Valstybės lygio)).***

18 lentelė. Atsakomieji veiksmai pagal grėsmių analizę ir rizikos vertinimą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Atsakomieji veiksmai pagal atliktą grėsmių analizę ir rizikos vertinimą	Suplanuoti veiksmai	„<...> greitai reagavo ir priėmė tam tikrus sprendimus <...> gaisrų kilimo galimybė yra įvertinta <...> atsakomieji veiksmai atitiko situacijos mąstą“ (ESSC1); <...> veiksmai buvo daromi operatyviai ir minučių tikslumu <...> buvo ruoštasi ir numatyta iš anksto“ (ESSC2); „<...> turime incidento likvidavimo planus <...> prie šių planų grįžtama kas 2 metai. Metuose pas mus vyksta 4 pratybos: 2 mokomosios ir 2 kontrolinės <...>“ (PGT2).

18 lentelės tęsinys

	Kontroliuojančių institucijų nuolatiniai veiksmai	„ <...> nuolatinė kontroliuojančių institucijų veikla, mažina gaisro riziką objektuose“ (VRM1).
	Veiksmų neplanavimas	„Ne. Tačiau <...> būtina atlikti analizes, reikalingas tikslus ir konkretus planas atsakomiesiems veiksmams“ (RPK1).

Sudaryta darbo autorės

Analizuojant tyrimo duomenis, buvo išskirta kategorija – **atsakomieji veiksmai pagal atliktą grėsmių analizę ir rizikos vertinimą.** Šiai kategorijai buvo priskirtos trys subkategorijos: **(1) suplanuoti veiksmai; (2) kontroliuojančių institucijų nuolatiniai veiksmai; (3) veiksmų neplanavimas** (18 lentelė). Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad civilinės saugos sistemos subjektai turi skirti laiko atsakomųjų veiksmų planavimui, nes jie leidžia turėti ateityje konkretų planą (šabloną) pagal kurį galima priimti sprendimus ekstremaliųjų situacijų metu.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti savivaldybės lygio ir valstybės lygio civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertų nuomonę apie išmoktas pamokas po šios ekstremalios situacijos ir priemones, kaip būtų buvę galima užkirsti kelią šiai situacijai. ***(Klausimas: Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? (Savivaldybės lygio) Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? (Valstybės lygio) Kokias pamokas išmokote?***

19 lentelė. Priemonės, kurios būtų užkirtusios kelią Radviliškio ekstremaliajai situacijai

Kategorija	**Subkategorija**	**Iliustruojantis teiginys**
Priemonės, kurios būtų užkirtusios kelią Radviliškio ekstremaliajai situacijai	Kontroliuojančių institucijų griežta veikla ir gamybos kontrolė	„<...> kontroliuojančių ir priežiūrą vykdančių įmonių neefektyvūs veiksmai <...> imtis griežtesnių priemonių, ribojančių <...> veiklą“ (ESSC1); „Jeigu kontroliuojančios institucijos neleistų daryti tokių pažeidimų, <...> neįvyktų ta ekstremali situacija“ (ESSC2); „<...> viską išanalizuoti, nes atsakomybė krenta, pradedant nuo įmonės vadovų iki priežiūros institucijų“ (RPK1).

19 lentelės tęsinys

	Administracinio poveikio priemonių taikymas	„Visų galimų administracinio poveikio priemonių taikymas“ (PGT1); „Kontroliuojančios institucijos turi vykdyti griežtą veiklos ir gamybos kontrolę, taikyti administracinio poveikio priemones“ (VRM1).
	Mokymai ir pratybos	„Pasiruošti veiklai įvykus realiai ekstremaliai situacijai, nėra geriau nei mokymai“ (ESSC2);

Sudaryta darbo autorės

Analizuojant tyrimo duomenis, buvo išskirta kategorija – **priemonės, kurios būtų užkirtusios kelią Radviliškio ekstremaliajai situacijai**, ir šiai kategorijai priskirtos subkategorijos – **(1) kontroliuojančių institucijų griežta veikla ir gamybos kontrolė; (2) administracinio poveikio priemonių taikymas; (3) mokymai ir pratybos** (19 lentelė). Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad 2016 m. spalio 5 d. ekstremalios situacijos būtų buvę galima išvengti, jei tik kontroliuojančios institucijos vykdytų griežtesnę veiklą ir labiau kontroliuotų gamybą. Nustačius pažeidimus, būtina iš karto taikyti administracinio poveikio priemones.

4.2 Daugiakriterinės analizės rezultatai ir jų vertinimas

Apklausus 4 civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertus (GMP1, PGT1, RPK1, PGT2), kurie tiesiogiai dalyvavo 2015 m. spalio mėn. ekstremaliosios situacijos Radviliškyje valdyme, suvedus jų kriterijų reikšmingumo įvertinimus būsto ir pastogės, vandens, maisto, pirmosios medicininės pagalbos, evakuacijos, gelbėjimo ir paieškos alternatyvų priklausomumą, pasiekiamumą, rentabilumą, pakankamumą ir patikimumą ekstremaliųjų situacijų metu, gauti rezultatai surašyti į vieną bendrą lentelę (žr. 14 priedą).

E_n = [GMP1; PGT1; PGT2; RPK1] – konkretaus eksperto įvertinimas

Vidurkis (žymėsime $V_{vidurkis}$) skaičiuojamas pagal formulę:

$V_{vidurkis} = \frac{\sum_{j=1}^{n} E_{ij}}{n}$, čia $i = \overline{1,m}$ j = $\overline{1,n}$

Reikšmingumas (žymėsime *Q*) skaičiuojamas pagal formulę:

$Q_i = \frac{x_{1vid}}{V_{vidurkis}}$, čia $i = \overline{1,5};$

20 lentelė. Reikšmingumo skaičiavimas

Būstas ir pastogė (PA) pagal visus penkis kriterijus	Vanduo (VA) pagal visus penkis kriterijus	Maistas (MA) pagal visus penkis kriterijus
$Q_{PA1} = \frac{3,25}{17,75} = 0,18$	$Q_{VA1} = \frac{4,25}{20} = 0,21$	$Q_{MA1} = \frac{2,5}{11,75} = 0,21$
$Q_{PA2} = \frac{3,25}{17,75} = 0,18$	$Q_{VA2} = \frac{4,5}{20} = 0,23$	$Q_{MA2} = \frac{2,75}{11,75} = 0,24$
$Q_{PA3} = \frac{3,75}{17,75} = 0,21$	$Q_{VA3} = \frac{4}{20} = 0,20$	$Q_{MA3} = \frac{1,5}{11,75} = 0,13$
$Q_{PA4} = \frac{3,5}{17,75} = 0,2$	$Q_{VA4} = \frac{3,25}{20} = 0,16$	$Q_{MA4} = \frac{2,5}{11,75} = 0,21$
$Q_{PA5} = \frac{4}{17,75} = 0,23$	$Q_{VA5} = \frac{4}{20} = 0,20$	$Q_{MA5} = \frac{2,5}{11,75} = 0,21$
Pirmoji medicininė pagalba (PMP) pagal visus penkis kriterijus	Evakuacija (EV) pagal visus penkis kriterijus	Gelbėjimas ir paieška (GP) pagal visus penkis kriterijus
$Q_{PMP1} = \frac{4,5}{20,75} = 0,22$	$Q_{EV1} = \frac{4}{19,5} = 0,205$	$Q_{GP1} = \frac{4,25}{19,75} = 0,215$
$Q_{PMP2} = \frac{4,25}{20,75} = 0,20$	$Q_{EV2} = \frac{4}{19,5} = 0,205$	$Q_{GP2} = \frac{4,25}{19,75} = 0,215$
$Q_{PMP3} = \frac{3,75}{20,75} = 0,18$	$Q_{EV3} = \frac{4}{19,5} = 0,205$	$Q_{GP3} = \frac{3,75}{19,75} = 0,19$
$Q_{PMP4} = \frac{3,75}{20,75} = 0,18$	$Q_{EV4} = \frac{3,5}{19,5} = 0,18$	$Q_{GP4} = \frac{3,5}{19,75} = 0,18$
$Q_{PMP5} = \frac{4,5}{20,75} = 0,22$	$Q_{EV5} = \frac{4}{19,5} = 0,205$	$Q_{GP5} = \frac{4}{19,75} = 0,20$

Sudaryta darbo autorės

Reikšmingumo vertės turi tenkinti sąlygą, kad $Q_1 + Q_2 + Q_3 + Q_4 + Q_5 = 1$ (20 lentelė).

$Q_{PA1} + Q_{PA2} + Q_{PA3} + Q_{PA4} + Q_{PA5}$ 0,18 + 0,18 + 0,21 + 0,20 + 0,23 = 1

$Q_{VA1} + Q_{VA2} + Q_{VA3} + Q_{VA4} + Q_{VA5}$ 0,21 + 0,23 + 0,20 + 0,16 + 0,20 = 1

$Q_{MA1} + Q_{MA2} + Q_{MA3} + Q_{MA4} + Q_{MA5}$ 0,21 + 0,24 + 0,13 + 0,21 + 0,21 = 1

$Q_{PMP1} + Q_{PMP2} + Q_{PMP3} + Q_{PMP4} + Q_{PMP5}$ 0,22 + 0,20 + 0,18 + 0,18 + 0,22 = 1

$Q_{EV1} + Q_{EV2} + Q_{EV3} + Q_{EV4} + Q_{EV5}$ 0,205 + 0,205 + 0,205 + 0,18 + 0,205 = 1

$Q_{GP1} + Q_{GP2} + Q_{GP3} + Q_{GP4} + Q_{GP5}$ 0,215 + 0,215 + 0,19 + 0,18 + 0,20 = 1

Visi duomenys surašomi į pradinių duomenų lentelę, kiekybiniams alternatyvų kriterijams priskiriami reikšmingumai ir nustatomi maksimizuojantys ir minimizuojantys kriterijai. Yra išvestas atitinkamas reikšmingumų Q vidurkis ir iki sveiko skaičiaus suapvalintas nagrinėjamų alternatyvų balų vidurkis.

21 lentelė. Kriterijų reikšmingumo ir alternatyvų balų vidurkis (1)

Nagrinėjami kriterijai	Reikšmingumas	*	Matavimo vienetai	Nagrinėjamos alternatyvos		
				PA	VA	MA
Priklausomumas	0,1	-	balai	$V_{vidurkis}$ =3, d_{11}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{12}	$V_{vidurkis}$ = 3, d_{13}
Pasiekiamumas	0,3	+	balai	$V_{vidurkis}$ = 3, d_{21}	$V_{vidurkis}$ = 5, d_{22}	$V_{vidurkis}$ = 3, d_{23}
Rentabilumas (atsiperkamumas)	0,1	-	balai	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{31}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{32}	$V_{vidurkis}$ = 2, D_{33}
Pakankamumas	0,2	+	balai	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{41}	$V_{vidurkis}$ = 3, d_{42}	$V_{vidurkis}$ = 3, d_{43}
Patikimumas (patvarumas)	0,3	+	balai	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{51}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{52}	$V_{vidurkis}$ = 3, d_{53}

Sudaryta darbo autorės

22 lentelė. Kriterijų reikšmingumo ir alternatyvų balų vidurkis (2)

Nagrinėjami kriterijai	Reikšmingumas	*	Matavimo vienetai	Nagrinėjamos alternatyvos		
				PMP	EV	GP
Priklausomumas	0,1	-	balai	$V_{vidurkis}$ = 5, d_{14}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{15}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{16}
Pasiekiamumas	0,3	+	balai	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{24}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{25}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{26}
Rentabilumas (atsiperkamumas)	0,1	-	balai	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{34}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{35}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{36}
Pakankamumas	0,2	+	balai	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{44}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{45}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{46}
Patikimumas (patvarumas)	0,3	+	balai	$V_{vidurkis}$ = 5, d_{54}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{55}	$V_{vidurkis}$ = 4, d_{56}

Sudaryta darbo autorės

*ženklas + (-) rodo, kad kriterijų reikia maksimizuoti (+) arba minimizuoti (-). Pavyzdžiui, rentabilumas, gali būti minimizuojamas, nes gyventojų poreikių užtikrinimas (pvz.: vandens tiekimas), gali išsaugoti tūkstančius gyvybių, tai ekstremalioje situacijoje išlaidos jau nebesvarbios, kuomet yra siekiama išgelbėti kuo daugiau gyvybių. Rentabilumas taip pat gali būti minimizuojamas, nes priklausomumas nuo tam tikrų vandens, maisto tiekėjų ekstremaliose situacijose turi būti kuo mažesnis, kad pagalbą galėtų teikti visi (21, 22 lentelės).

Pradinėje duomenų lentelėje matyti, kad nagrinėjamų kriterijų reikšmingumas yra skirtingas (21, 22 lentelės). Tai reiškia, kad ekspertams svarbiausias kriterijus yra pasiekiamumas ir patikimumas (patvarumas), toliau seka pakankamumas. Mažiausias reikšmes turi priklausomumas ir rentabilumas (atsiperkamumas). Nagrinėjamų alternatyvų svarbą ekspertai vertino įverčio svoriais nuo vieno iki penkių. Blogiausiai įvertintos gyventojų poreikių alternatyva yra maisto (MA) rentabilumo (atsiperkamumo) kriterijus (1 – labai blogai) ekstremaliose situacijose, nes tokių situacijų yra nedaug, tačiau vien išlaikyti

maistą, jį saugoti, prižiūrėti, kad nesibaigtų galiojimo laikas, kainuoja labai daug. Geriausiai įvertinta gyventojų poreikių alternatyva yra vandens (VA) pasiekiamumo kriterijus (5 – puikiai), nes Lietuvoje yra labai daug vandens telkinių, vandens kokybė aukšta tiek šuliniuose, tiek kituose šaltiniuose. Strateginėse vietose stovi vandens hidrantai, todėl PGT gali gesinti gaisrus. Taip pat prie geriausiai vertinamų gyventojų alternatyvų prisideda pirmoji medicinos pagalba (PMP) priklausomumo ir patikimumo (patvarumo) kriterijai (5 – puikiai). Tai rodo, kad GMP dirba profesionaliai, reaguoja į visus užklausimus: tiek iš policijos pareigūnų, tiek iš Bendrojo pagalbos centro 112. Dar prie geriausiai vertinamų gyventojų poreikių alternatyvų prisideda gelbėjimas ir paieška (GP) priklausomumo, pasiekiamumo, rentabilumo (atsiperkamumo), patikimumo (patvarumo) kriterijai (5 – puikiai). Tai parodo, kad Lietuvoje gelbėjimo ir paieškos darbus vykdo ne viena institucija – tai yra bendros pajėgos, susidedančios iš policijos pajėgų, GMP, PGT ir pačių gyventojų, kurie nori vieni kitiems padėti ir taip prisidėti prie bendruomenės gerovės.

Toliau, atliekant daugiakriterinę analizę, sudaroma įvertinta normalizuota sprendimų matrica, siekiant iš lyginamų rodiklių gauti normalizuotus įvertintus pritaikomos formulės dydžius (23, 24 lentelės).

23 lentelė. Normalizuotų įverčių skaičiavimas (1)

Būstas ir pastogė (PA) pagal visus penkis kriterijus	Vanduo (VA) pagal visus penkis kriterijus	Maistas (MA) pagal visus penkis kriterijus
$d_{11} = \frac{3*0,1}{23} = 0,013$	$d_{12} = \frac{4*0,1}{23} = 0,017$	$d_{13} = \frac{3*0,1}{23} = 0,013$
$d_{21} = \frac{3*0,3}{23} = 0,039$	$d_{22} = \frac{5*0,3}{23} = 0,065$	$d_{23} = \frac{3*0,3}{23} = 0,039$
$d_{31} = \frac{4*0,1}{22} = 0,018$	$d_{32} = \frac{4*0,1}{22} = 0,018$	$d_{33} = \frac{2*0,1}{22} = 0,009$
$d_{41} = \frac{4*0,2}{22} = 0,036$	$d_{42} = \frac{3*0,2}{22} = 0,027$	$d_{43} = \frac{3*0,2}{22} = 0,027$
$d_{51} = \frac{4*0,3}{24} = 0,05$	$d_{52} = \frac{4*0,3}{24} = 0,05$	$d_{53} = \frac{3*0,3}{24} = 0,038$

Sudaryta darbo autorės

24 lentelė. Normalizuotų įverčių skaičiavimas (2)

Pirmoji medicininė pagalba (PMP) pagal visus penkis kriterijus	Evakuacija (EV) pagal visus penkis kriterijus	Gelbėjimas ir paieška (GP) pagal visus penkis kriterijus
$d_{14} = \frac{5*0,1}{23} = 0,022$	$d_{15} = \frac{4*0,1}{23} = 0,017$	$d_{16} = \frac{4*0,1}{23} = 0,017$
$d_{24} = \frac{4*0,3}{23} = 0,052$	$d_{25} = \frac{4*0,3}{23} = 0,052$	$d_{26} = \frac{4*0,3}{23} = 0,052$
$d_{34} = \frac{4*0,1}{22} = 0,018$	$d_{35} = \frac{4*0,1}{22} = 0,018$	$d_{36} = \frac{4*0,1}{22} = 0,018$
$d_{44} = \frac{4*0,2}{22} = 0,036$	$d_{45} = \frac{4*0,2}{22} = 0,036$	$d_{46} = \frac{4*0,2}{22} = 0,036$
$d_{54} = \frac{5*0,3}{24} = 0,063$	$d_{55} = \frac{4*0,3}{24} = 0,05$	$d_{56} = \frac{4*0,3}{24} = 0,05$

Sudaryta darbo autorės

Pagal formulę apskaičiuotos *j* variantą apibūdinančios maksimizuojančios reikšmės (*max* rodiklių sumos) ir apskaičiuotos *j* variantą apibūdinančios minimizuojančios reikšmės (*min* rodiklių sumos) (25 lentelė).

25 lentelė. Maksimizuojančios ir minimizuojančios tikslo vertės

Būstas ir pastogė (PA)	Vanduo (VA)	Maistas (MA)
$S_{+j(11)}$= 0,039+0,036+0,05=0,125 $S_{-j(11)}$= 0,013+0,018 = 0,031	$S_{+j(12)}$= 0,065+0,027+0,05=0,142 $S_{-j(12)}$= 0,017+0,018 = 0,035	$S_{+j(13)}$=0,039+0,027+0,038=0,104 $S_{-j(13)}$= 0,013+0,009 = 0,022
Pirmoji medicininė pagalba (PMP)	Evakuacija (EV)	Gelbėjimas ir paieška (GP)
$S_{+j(14)}$=0,052+0,036+0,063=0,151 $S_{-j(14)}$= 0,022+0,018 = 0,04	$S_{+j(15)}$=0,052+0,036+0,05=0,138 $S_{-j(15)}$= 0,017+0,018 = 0,035	$S_{+j(16)}$= 0,052+0,036+0,05=0,138 $S_{-j(16)}$= 0,017+0,018 = 0,035

Sudarytas darbo autorės

Kuo didesnis S_{+j} dydis, tuo labiau alternatyva atitinka užsibrėžtus tikslus. Kuo mažesnis S_{-j} dydis, tuo labiau pasiekti užsibrėžti tikslai. Santykinis alternatyvos reikšmingumas Q_j rodo suinteresuotų grupių tikslų ir poreikių pasiekimo projekte lygį ir nustatomas remiantis juos apibūdinančiomis teigiamomis S_{+j} ir neigiamomis S_{-j} savybėmis. Q*j* apskaičiuojamas pagal formulę:

$$Q_j = S_{+j} + \frac{S_{-min} \sum_{j=1}^{m} S_-}{S_{+j} + \sum_{j=1}^{m} \frac{S_{-min}}{S^-}}$$

Čia Q_j – alternatyvos reikšmingumas, S_{+j} - *j* maksimizuojančių reikšmių suma, S_{-j} – minimizuojančių reikšmių suma.

$$Q_1 = 0{,}125 + \frac{0{,}022*(0{,}031+0{,}035+0{,}022+0{,}04+0{,}035+0{,}035)}{0{,}031*\left(\frac{0{,}022}{0{,}031}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}022}+\frac{0{,}022}{0{,}04}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}035}\right)} = 0{,}158$$ Būstas ir pastogė

$$Q_2 = 0{,}142 + \frac{0{,}022*(0{,}031+0{,}035+0{,}022+0{,}04+0{,}035+0{,}035)}{0{,}035*\left(\frac{0{,}022}{0{,}031}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}022}+\frac{0{,}022}{0{,}04}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}035}\right)} = 0{,}17$$ Vanduo

$$Q_3 = 0{,}104 + \frac{0{,}022*(0{,}031+0{,}035+0{,}022+0{,}04+0{,}035+0{,}035)}{0{,}022*\left(\frac{0{,}022}{0{,}031}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}022}+\frac{0{,}022}{0{,}04}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}035}\right)} = 0{,}15$$ Maistas

$$Q_4 = 0{,}151 + \frac{0{,}022*(0{,}031+0{,}035+0{,}022+0{,}04+0{,}035+0{,}035)}{0{,}04*\left(\frac{0{,}022}{0{,}031}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}022}+\frac{0{,}022}{0{,}04}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}035}\right)} = 0{,}18$$ Pirmoji medicininė pagalba

$$Q_5 = 0{,}138 + \frac{0{,}022*(0{,}031+0{,}035+0{,}022+0{,}04+0{,}035+0{,}035)}{0{,}035*\left(\frac{0{,}022}{0{,}031}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}022}+\frac{0{,}022}{0{,}04}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}035}\right)} = 0{,}171$$ Evakuacija

$$Q_6 = 0{,}138 + \frac{0{,}022*(0{,}031+0{,}035+0{,}022+0{,}04+0{,}035+0{,}035)}{0{,}035*\left(\frac{0{,}022}{0{,}031}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}022}+\frac{0{,}022}{0{,}04}+\frac{0{,}022}{0{,}035}+\frac{0{,}022}{0{,}035}\right)} = 0{,}171$$ Gelbėjimas ir paieška

Nustatytas objektų prioritetiškumas. Kuo didesnis Q*j*, tuo didesnis varianto prioritetiškumas (efektyvumas). Efektyviausios alternatyvos reikšmingumas Q_{max} yra didžiausias. Sudaryta daugiakriterinių pradinių duomenų lentelė, į kurią surašyti gauti rezultatai (žr. 15 priedą).

$$Q_4 > Q_5 > Q_6 > Q_2 > Q_1 > Q_3$$

$$N_1 = \frac{0{,}158}{0{,}18} * 100\% = 87{,}77\%$$

$$N_2 = \frac{0{,}17}{0{,}18} * 100\% = 94{,}44\%$$

$N_3 = \frac{0,15}{0,18} * 100\% = 83,33\%$

$N_4 = \frac{0,18}{0,18} * 100\% = 100\%$

$N_5 = \frac{0,171}{0,18} * 100\% = 95\%$

$N_6 = \frac{0,171}{0,18} * 100\% = 95\%$

Daugiakriterinės analizės tyrimo metu paaiškėjo, kad civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertai, kurie tiesiogiai yra susiję su savivaldybės lygio (Radviliškio) ekstremaliųjų situacijų valdymu, ketvirtą gyventojų poreikių alternatyvą pasirinko kaip geriausiai patenkinamą Radviliškio rajono savivaldybėje. Pirmoji medicininė pagalba įvertinta kaip geriausiai atitinkanti visus kriterijus, nes turi pakankamai pajėgų, dirba patikimai, greitai pasiekia gyventojus. Žymiai sudėtingiau yra su maisto poreikiu – jo priežiūra daug kainuoja. Ekstremaliųjų situacijų metu, pagal Radviliškio rajono ESVP, maitinimą turi teikti IĮ „Gaiva“. Maisto tiekimas yra visiškai priklausomas nuo vieno tiekėjo, kurio, didelės ekstremaliosios situacijos metu, išteklių tikrai nepakaktų.

Išanalizavus tyrimą, galima teigti, kad civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertų pateikti atsakymai patvirtina darbe iškeltą hipotezę - civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų priimami sprendimai ekstremaliosios situacijos metu daro tiesioginę įtaką gyventojų pagrindinių poreikių užtikrinimui.

Kaip šio darbo nesėkmė galėtų būti išskiriama tai, kad buvo apklausti ne visi civilinės saugos sistemos subjektai Radviliškio savivaldybėje, kurie tiesiogiai dalyvavo Radviliškio ekstremaliosios situacijos valdyme. Visų apklausti ir nebuvo įmanoma, tačiau ypatingą reikšmę tyrimo rezultatams būtų suteikę SAD atsakymai, tačiau šis ekspertas nepanoro bendrauti ir atsisakė atsakyti į klausimus. Taip pat buvo norima apklausti Radviliškio PGT aukštesnes pareigas užimantį ekspertą, tačiau išsiuntus jam el. laišką su klausimais ir paskambinus po dienos, pasiteirauti apie laišką ir galimybę susitikti, buvo tik atsakyta „mes niekaip nesame susiję su ekstremaliomis situacijomis“.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę, paaiškėjo, kad nepaprastųjų situacijų valdymą sudaro 4 fazės: mažinimas, pasirengimas, atsakas, atkūrimas. Atsako fazėje nebelieka laiko dvejonėms ir reikia veikti tuojau pat, nes grėsmės pasireiškimas yra neišvengiamas arba ji jau pasireiškė. Šioje fazėje svarbiausias veiksmų koordinavimas, kuris apima gyventojų poreikių (pirmosios medicininės pagalbos teikimą, evakuaciją, pastogės, vandens ir maisto tiekimą, sveikatos apsaugos užtikrinimą, skubios socialinės pagalbos teikimą, saugumo užtikrinimą ir poveikio įvertinimą) užtikrinimą.
2. Atlikus teisės aktų analizę, išanalizavus Radviliškio rajono savivaldybės struktūrą ir peržiūrėjus jos atsakomuosius veiksmus Radviliškio rajono savivaldybės ESVP, matyti, kad planas yra tik popierinės vertės. ESVP (projektas) pateiktas 2012 metais ir jame matyti, kad Radviliškio rajono savivaldybė neatlieka grėsmių analizės ir rizikos vertinimo, nes įmonė UAB „Gairelita“ nebuvo įtraukta į pavojingų objektų sąrašą, nors buvo žinoma reali šio ūkio subjekto veikla ir pažeidimai. Radviliškio rajono savivaldybės ESVP yra visiškai neorientuotas į visuomenės saugumą kaip numato LR Civilinės saugos įstatymas.
3. Pusiau standartizuoto ekspertų interviu metu gauti atsakymai iš civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų, kurie tiesiogiai dalyvavo ekstremaliosios situacijos Radviliškyje valdyme, parodo, kad civilinės saugos sistemos pajėgos Radviliškyje yra tokioms situacijoms pasiruošusios (GMP turi budinčias pamainas, PGT bet kuriam įvykiui yra pasiruošusi), tačiau realiai įvykio vietoje veiksmai vykdomi chaotiškai, nes tokių situacijų numatyti ir joms pinai pasiruošti yra neįmanoma.
4. Pusiau standartizuoto ekspertų interviu metu gauti atsakymai parodo, kad Radviliškio ekstremalios situacijos metu buvo imtasi tokių pirmųjų veiksmų: respiratorių dalijimas, teritorijos užtvėrimas, gyventojų informavimas, viešosios tvarkos palaikymas, tačiau tai tik trumpalaikiai atsako veiksmai, kurie nepadėjo suvaldyti ekstremalios situacijos Radviliškyje, kuri yra beveik 2 mėnesius neatšaukiama.
5. Pusiau standartizuoto ekspertų interviu metu gauti atsakymai parodo, kad Radviliškio gyventojai buvo informuojami per GPIS, tačiau prasidėjus gaisrui naktį, ryte daugelis gyventojų nieko nežinojo: žmonės ėjo į darbus, leido vaikus į mokyklas.
6. Kaip papildomas metodas prie pusiau standartizuoto ekspertų interviu, buvo pasirinkta daugiakriterinė analizė, kurios metu civilinės saugos sistemos (ekstremalių situacijų valdymo) subjektų ekspertai įvertino gyventojų poreikių alternatyvų (būsto ir pastogės, vandens, maisto, pirmosios medicininės pagalbos, evakuacijos, gelbėjimo ir paieškos darbų) kriterijus

(priklausomumą, pasiekiamumą, rentabilumą, pakankamumą, patikimumą). Geriausiai vertinama alternatyva pirmoji medicininė pagalba, o blogiausiai – maisto tiekimas ekstremaliųjų situacijų metu.

7. Ekspertų nuomonės raiška, kuri atsispindi pusiau standartizuoto ekspertų interviu ir daugiakriterinės analizės rezultatuose, parodo ir patvirtina darbe iškeltą hipotezę – civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų priimami sprendimai ekstremaliųjų situacijų metu daro tiesioginę įtaką gyventojų užtikrinimui.
8. Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima daryti prielaidą, kad magistro darbo pagrindinis grindžiamasis teiginys, jog teoriškai civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektai yra pasiruošę ekstremalioms situacijoms, tačiau praktiniai ir skaudūs pavyzdžiai, tokie kaip Radviliškyje kilęs gaisras, kuris virto ekstremalia situacija, parodo, kad yra kontrolės stoka ir mažais pastangų dedama į prevenciją.

REKOMENDACIJOS

Siekiant pagerinti ekstremaliųjų situacijų valdymą arba užkirsti kelią tokių situacijų atsiradimui, civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektams rekomenduojama:

Radviliškio rajono savivaldybei

- atnaujinti ESVP su atlikta grėsmių analize, rizikos vertinimu bei pateiktu pavojingų ūkio subjektų sąrašu;
- ESVP peržiūrėti ir atnaujinti informacijos apie ekstremalųjį įvykį ar situaciją gavimo ir perdavimo tvarką. Pagrindinę informaciją (kas? kur? kada? kaip?) turi gauti nedelsiant, o ne gyventi įprastą darbo dieną, kai savivaldybė jau yra paskelbusi ekstremalią situaciją;
- įtraukti pratybų tvarką į ESVP, nes pagal LR Civilinės saugos įstatymą, SAD Vyriausybės nustatyta tvarka organizuoja civilinės saugos pratybas;
- peržiūrėti GPIS realų veikimą Radviliškio rajono teritorijoje, inicijuoti mokymus gyventojams kaip šią sistemą įdiegti į mobiliuosius telefonus, nes SMS žinutes gauna ne visi gyventojai;
- investuoti daugiau į prevenciją, o ne į pasekmių likvidavimą.

PAGD prie VRM

- griežčiau kontroliuoti incidentų likvidavimo planų koregavimo ir peržiūrėjimo tvarką, nes pagal PAGT prie VRM direktoriaus įsakymą „Dėl operacinio vadovavimo priešgaisrinėms gelbėjimo pajėgoms lygmenų nustatymo, operacinio vadovavimo vykdymo tvarkos aprašo ir priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų sutelkimo ekstremalioms situacijoms, ekstremaliems įvykiams ar incidentams likviduoti plano sudarymo instrukcijos patvirtinimo“ Nr. 1 – 415 yra numatytas kasmetinis planų koregavimas ir peržiūrėjimas, kurio metu, numatomi realūs incidento laikai, įvažiavimai ir išvažiavimai prie pavojaus zonos, numatomi vandens telkiniai ir jų tinkamumas gaisro gesinimui, numatomi gesinimui naudoto vandens nubėgimai, o Šiaulių APGV Radviliškio PGT šiuos planus peržiūri kas 2 metai.

BIBLIOGRAFIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Knygos

1. Brauch, Hans Gunter. „Urbanization and Natural Disasters in the Mediterranean: Population Growth and Climate Change in the 21st Century.“ Iš *Building Safer Cities,* Hans Gunter Brauch, 149. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, 2003. https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=GZG5x6SbeSAC&oi=fnd&pg=PA149&dq=urbanization+in+disasters&ots=adinzjug0Z&sig=XxPDvmllvx3Jv4rIX5rDs6_Onl4&redir_esc=y#v=onepage&q=urbanization%20in%20disasters&f=false
2. Coombs, W. Timothy, ir Holladay, J. Sherry. *The Handbook of Crisis Communication*. Chichester United Kingdom: BlackWell Publishing Ltd, 2010. http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9781444314892_sample_415894.pdf
3. Coppola, P. Damon. *Introduction to International Disaster Management.* Waltham United Kingdom: Elsevier Inc., 2015. https://books.google.lt/books?id=fnODBAAAQBAJ&pg=PA319&lpg=PA319&dq=introduction+to+international+disaster+management+coppola+pdf&source=bl&ots=676404CO1D&sig=987DG26lwniRoR54rCCThqcsWuE&hl=lt&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=introduction%20to%20international%20disaster%20management%20coppola%20pdf&f=false
4. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus, 2005.
5. Perry, W. Ronald ir Quarantelli, L. Enrico. *What is a Disaster? New Answers to Old Questions*. United States of America: International Research Committee on Disasters, 2005. http://www.saarc-sadkn.org/downloads/what%20is%20disaster.pdf
6. Saban, I. Liza. *Disaster Emergency Management. The Emergence of Professional Help Services for Victims of Natural Disasters.* Albany United States of America: State University of New York Press, 2014. https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=QEXSAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=Disaster+Emergency+Management:+The+Emergence+of+Professional+Help+Services+for+Victims+of+Natural+Disasters&ots=nLIu4EVbOq&sig=LhGKQSBCSxnOd3DBCEZNPFbww5A&redir_esc=y#v=onepage&q=Disaster%20Emergency%20Management%3A%20The%20Emergence%20of%20Professional%20Help%20Services%20for%20Victims%20of%20Natural%20Disasters&f=false
7. Survila, Arvydas. *Nepaprastųjų situacijų valdymas.* Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015.
8. Tidikis, Rimantas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
9. Veenema, G. Tener. *Disaster nursing and emergency preparedness – for chemical, biological, and radiological terrorism and other hazards.* Springer Publishing Comapny, 2013. https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=Sor8wtXjjusC&oi=fnd&pg=PP2&dq=terrorism+disaster&ots=6qc_twoHIe&sig=fEz7MH2aQFupkyxbhUVpzHfRoe0&redir_esc=y#v=onepage&q=terrorism%20disaster&f=false

Įstatymai, teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos Civilinės saugos įstatymas.“ 1998 m. gruodžio 15 d. Nr. VIII – 971. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15592B096FA/hslNzqnsWy
2. „Lietuvos Respublikos Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas.“ 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1672. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.95C79D036AA4
3. „Lietuvos Respublikos Karo padėties įstatymas.“ 2000 m. birželio 8 d. Nr. VIII – 1721. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C70309CDEB7B
4. „Lietuvos Respublikos Konstitucija.“ 1992 m. spalio 25 d.. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus įsakymas „Dėl ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ 2011 m. vasario 23 d. Nr. 1-70. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.027FB6DEFF73
5. „Lietuvos Respublikos Nepaprastosios padėties įstatymas.“ 2002 m. birželio 6 d. Nr. IX – 938. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.845C6618A647
6. „Lietuvos Respublikos Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas.“ 1994 m. liepos 19 d. Nr. I-558. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0120FD7BCFFC/ZhxPsGFEbL
7. „Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas.“ 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F/GDAmujogsL
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl ekstremaliųjų situacijų skelbimo ir atšaukimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2010 m. rugpjūčio 31 d. Nr. 1243. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4B50A49D0476/TAIS_470011
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų sąrašo patvirtinimo“ 2012 m. gegužės 29 d. Nr. 631. Prieiga per internetą: https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.7DC1A329BA21
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl kolektyvinės apsaugos statinių poreikio nustatymo tvarkos aprašas“ 2010 m. gegužės 12 d. Nr. 529. Prieiga per internetą: https://e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.DDDB5524D83F&lang=lt
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos krizių valdymo įstatymo koncepcijos patvirtinimo“ 2012 m. gegužės 29 d. Nr. 633. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.9871F332B956
12. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus įsakymas „Dėl kolektyvinės apsaugos statinio paruošimo evakuotiems gyventojams apsaugoti rekomendacijų patvirtinimo“ 2015 m. gruodžio 31 d. Nr. 1-406. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/56d66890af9811e5b12fbb7dc920ee2c
13. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas „Dėl Radviliškio rajono savivaldybės teritorijoje esančių kolektyvinių apsaugos statinių sąrašo patvirtinimo“ 2015 m. sausio 30 d. Nr. A-88 (8.2). Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1007978&p_org=339&p_fix=y&p_gov=n
14. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas „Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planas (projektas)“ 2012 m. Nr. A-. Prieiga per internetą: http://www.radviliskis.lt/files/civsauga-2012-esv-plano-projektas.pdf

Internetiniai šaltiniai

1. Centre of Research on the Epidemiology of Disasters (CRED). „2015 Disasters in numbers.“ Žiūrėta 2016 05 21. http://www.unisdr.org/files/47804_2015disastertrendsinfographic.pdf
2. Oficialiosios statistikos portalas. „Gyventojai pagal išsilavinimą ir amžiaus grupes savivaldybėse.“ Žiūrėta 2016 10 31. http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyv_pagal_issil_amz_gr_sav.xls/b8fc6e81-1391-4c5f-9e65-f2338b9f0371
3. Oficialiosios statistikos portalas. “Gyventojai pagal pagrindinį pragyvenimo šaltinį savivaldybėse.“ Žiūrėta 2016 10 31. http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/204992/Gyventojai+pagal+pagrindini+pragyvenimo+saltini+savivaldybese.xlsx/88820961-6adb-438b-98d0-c324716d713a
4. Oficialiosios statistikos portalas. „Gyventojai pagal religinę bendruomenę, kuriai jie save priskyrė, savivaldybėse.“ Žiūrėta 2016 10 30. http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyv_religine_bendr_savivald.xls/b845994c-bcf6-4568-9b02-e849b55d6d37
5. Oficialiosios statistikos portalas. „Gyventojai pagal tautybę savivaldybėse.“ Žiūrėta 2016 10 30. http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyventojai_pagal_tautybe_savivaldybese.xls/3b346c37-b28f-4dcc-9836-874b6ea951f7
6. Oficialiosios statistikos portalas. „Nuolatinių gyventojų skaičius liepos 1 d.“ Žiūrėta 2016 10 30. http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=45df86a4-d8a0-4d6c-8998-18f2a3964b51
7. Oficialiosios statistikos portalas. „Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje.“ Žiūrėta 2016 10 30. http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=bbe06c84-247b-4bb4-b681-e869ae32b850
8. Oficialiosios statistikos portalas. „Teritorija (žemės plotas) metų pradžioje.“ Žiūrėta 2016 10 30. http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=5ccd20b4-6f90-493a-83d5-7d9f06cc2dfa
9. Oficialiosios statistikos portalas. „Vidutinė temperatūra.“ Žiūrėta 2016 10 30. http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=39e0e4da-41ab-4545-9d2a-41f70d6fb196
10. Quarantelli, L. Enrico. „The Disasters of the 21st Century: A Mixture of New, Old, and Mixed Types.“ Žiūrėta 2016 05 22. http://udspace.udel.edu/handle/19716/2374
11. Radviliškio rajono savivaldybė. „Civilinės saugos žemėlapis.“ Žiūrėta 2016 11 01. http://maps.radviliskis.lt/civsauga/
12. Radviliškio rajono savivaldybė. „Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktorė.“ Žiūrėta 2016 10 31. http://www.radviliskis.lt/Administracijos%20direktor%C4%97639
13. Radviliškio rajono savivaldybė. „Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas.“ Žiūrėta 2016 10 31. http://www.radviliskis.lt/Administracijos%20direktoriaus%20pavaduotoja672
14. Radviliškio rajono savivaldybė. „Radviliškio rajono savivaldybės meras.“ Žiūrėta 2016 10 31. http://www.radviliskis.lt/Meras%20117
15. Radviliškio rajono savivaldybė. „Radviliškio rajono savivaldybės mero pavaduotojas.“ Žiūrėta 2016 10 31. http://www.radviliskis.lt/Mero%20pavaduotojas%20856

16. Radviliškio rajono savivaldybė. „Radviliškyje paskelbta ekstremali situacija.“ Žiūrėta 2016 10 06. http://www.radviliskis.lt/lit/Radviliskyje-paskelbta-ekstremali-situacija
17. Radviliškio rajono savivaldybė. „Savivaldybės struktūra.“ Žiūrėta 2016 10 31. http://www.radviliskis.lt/Struktura-ir-kontaktai204532802694
18. Radviliškio rajono savivaldybė. „Veiklos sritys.“ Žiūrėta 2016 10 31. http://www.radviliskis.lt/lit/Veiklos-sritys/1
19. Radviliškio rajono savivaldybė. „Vyriausiojo gydytojo funkcijos ir kompetencijos.“ Žiūrėta 2016 11 01. http://www.radviliskis.lt/lit/VYRIAUSIOJO-GYDYTOJO-FUNKCIJOS-IR-KOMPETENCIJOS
20. Radviliškio rajono savivaldybė. „Ugniagesiai gaisrą UAB „Gairelita“ teritorijoje užgesino. Ekstremali situacija tęsiama. Skaičiuojami gaisro sukelti nuostoliai, vertinami padariniai gamtai“. Žiūrėta 2016 10 18. http://www.radviliskis.lt/lit/Ugniagesiai-gaisra-UAB-Gairelita-teritorijoje-uzgesino-Ekstremali-situacija-...ertinami-padariniai-gamtai
21. Radviliškio rajono savivaldybė. „Vyriausiasis specialistas (jaunimo reikalų koordinatorius).“ Žiūrėta 2016 11 01. http://www.radviliskis.lt/lit/Vykdomos-funkcijos-ir-specialieji-reikalavimai-pareigybei/37
22. Radviliškio rajono savivaldybė. „Vyriausiasis specialistas – Vykdomos funkcijos ir specialieji reikalavimai pareigybei.“ Žiūrėta 2016 11 01. http://www.radviliskis.lt/lit/Vykdomos-funkcijos-ir-specialieji-reikalavimai-pareigybei/34
23. Radviliškio rajono savivaldybė. „Vyriausiasis specialistas.“ Žiūrėta 2016 11 01. http://www.radviliskis.lt/lit/Vyriausiasis-specialistas/1
24. Rūta Dačiulytė, Jonas Jagminas ir Saulius Nefas. „Kursinių, bakalaurinių ir magistrinių darbų rengimo metodiniai nurodymai.“ Žiūrėta 2016 11 13. http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/institutai/vadybos_institutas/KURSINIU_BBD_MBD_netodiniai%20nurodymai%202016.pdf
25. United Nations. „Living with Risk.A global review of disaster reduction initiatives.“Žiūrėta 2016 05 22. http://www.unisdr.org/we/inform/publications/657
26. Varnes, David. „Landslide hazard zonation: a review of principles and practice.“ Žiūrėta 2016 05 22. http://unesdoc.unesco.org/images/0006/000630/063038EB.pdf
27. World Health Organization. „Communicable disease control in emergencies. A field manual.“ Žiūrėta 2016 10 22. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/96340/1/9241546166_eng.pdf
28. World Health Organization. „How much water is needed in emergencies.“ Žiūrėta 2016 10 23. http://www.who.int/water_sanitation_health/publications/2011/tn9_how_much_water_en.pdf

Moksliniai šaltiniai

1. Alexander, David. „Globalization of disaster: trends, problems and dilemmas.“ *Journal of Internaional Affairs* (2006): 1-22. http://www.policyinnovations.org/ideas/policy_library/data/01330/_res/id=sa_File1/alexander_globofdisaster.pdf
2. Annelli, J. F. „The National Incident Management System: a multi-agency approach to emergency response in the United States of America.“ *Revue scientifique et technique-Office international des epizooties* 25.1, (2006): 223-231.

3. Benson, G. Suzanne, and Dundis, P. Stephen. „Understanding and motivating health care employees: integrating Maslow‘s hierarchy of needs, training and technology.“ *Journal of Nursing Management* 11 (2003): 315-320. http://www.qub.ac.uk/elearning/media/Media,264500,en.pdf
4. Dash, Nicole and Gladwin, Hugh. „Evacuation Decision Making and Behavioral Responses: Individual and Household.“ *Natural Hazards Review* 8.3 (2007): 69-77. https://www.researchgate.net/profile/Hugh_Gladwin/publication/228663819_Evacuation_Decision_Making_and_Behavioral_Responses_Individual_and_Household/links/0a85e52e2b3a9261a0000000.pdf
5. Fritz, E. Charles, and Marks, S. Eli. „The NORC studies of human behaviour in disaster.“ *Journal of Social Issues* 10.3 (1954): 26-41. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-4560.1954.tb01996.x/epdf?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=scholar.google.com&purchase_site_license=LICENSE_DENIED_NO_CUSTOMER
6. Helsloot, I. and Ruitenberg, A. „Citizen Response to Disasters: a Survey of Literature and Some Practical Impications.“ *Journal of Contingencies and Crisis Management* Vol. 12, Number 3 (2004): 98-111. https://www.researchgate.net/profile/Ira_Helsloot/publication/227847952_Citizen_Response_to_Disasters_a_Survey_of_Literature_and_Some_Practical_Implications/links/53f200970cf2bc0c40e6f83b.pdf
7. Kapucu, Naim. „Interagency Communication Networks During Emergencies: Boundary Spanners in Multiagency Coordination.“ *The American Review of Public Administration* Number 36.2 (2006): 207-225. http://www.csap.cam.ac.uk/media/uploads/files/1/kapucu-2006-interagency-communication-networks.pdf
8. Kinston, Warren and Rosser, Rachel. „Disater: Effects on mental and physical state.“ *Journal of Psychosomatic Research* 18.6 (1974): 437-456. https://www.researchgate.net/profile/Warren_Kinston/publication/18721975_Disaster_Effects_on_mental_and_physical_state/links/0deec51d2c461a47ac000000.pdf
9. Lindell, Michael K. and Carla S. Prater. „Assessing community impacts of natural disasters.“ *Natural Hazards Review* 4.4 (2003): 176-185. https://www.researchgate.net/profile/Michael_Lindell/publication/228826181_Assessing_Community_Impacts_of_Natural_Disasters/links/0046352250fca969b1000000.pdf
10. Linnerooth-Bayer, Joanne., Mechler, Reinhard, and Pflug, Georg. „Refocusing Disaster Aid.“ *Science* 309.5737 (2005): 1044-1046. https://www.researchgate.net/profile/Georg_Pflug/publication/7660509_Refocusing_diaster_aid/links/09e415119c7d7ea972000000.pdf
11. McEntire, A. David, and Myers, Amy. „Preparing communities for disasters: issues abd processes for government readiness.“ *Disaster Prevention and Management* Vol. 3, Number 2 (2004): 140-152. https://www.researchgate.net/profile/David_Mcentire/publication/235287851_Preparing_Communities_for_Disasters_Issues_and_Processes_for_Government_Readiness/links/53d1327c0cf2a7fbb2e6300a.pdf
12. Newman, Edward. „Weak States, State Failure, and Terrorism.“ *Terrorism and Political Violence* 19.4 (2007): 463-488. http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31149912/Newman_-_Weak_States__State_Failure__and_Terrorism.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJ56TQJRTWSMT

NPEA&Expires=1466323530&Signature=Zk3GKFHF58y2qMVkvRxI6GjTwVE%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DWeak_States_State_Failure_and_Terrorism.pdf
13. Noji, Eric K. „Public health issues in disasters.“ *Critical care medicine* 33.1 (2005): S29-S33. https://www.researchgate.net/publication/8090027_Public_health_issues_in_disasters
14. Pitrėnaitė, Birutė. „Ekstremalių situacijų valdymo sistemos projektavimo principai ir jų vertinimas.“ *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 22, (2007): 17-28. https://repository.mruni.eu/pdfpreview/bitstream/handle/007/12690/2246-4801-1-SM.pdf?sequence=1
15. Shaw, Rajib. „Indian Ocean tsunami and aftermath: need for environment – disaster synergy in the reconstruction process.“ *Disaster Prevention and Management: An International Journal* 15.1 (2006): 5-20. https://www.researchgate.net/profile/Rajib_Shaw/publication/228618275_Indian_Ocean_tsunami_and_aftermath_Need_for_environment-disaster_synergy_in_the_reconstruction_process/links/0046351dcbc647f2e3000000.pdf
16. Survila, Arvydas ir Stasiukynas, Andrius. „Bendruomenės dalyvavimo nepaprastųjų situacijų valdymo cikle lygių modelis.“ *Viešoji politika ir administravimas* T. 14, Nr. 4 (2015): 590-603. https://repository.mruni.eu/pdfpreview/bitstream/handle/007/14438/4138-9315-1-PB.pdf?sequence=1 http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.127.9187&rep=rep1&type=pdf
17. Survila, Arvydas ir Valickas, Andrius. „Ekstremalių situacijų valdymas: ekstremalių situacijų vadybininkų kompetencijų modelio formavimo gairės.“ *Viešoji politika ir administravimas* T. 14, Nr. 2 (2015): 265-278. https://repository.mruni.eu/pdfpreview/bitstream/handle/007/14024/4001-8992-1-PB.pdf?sequence=1

Grakauskaitė S. Gyventojų poreikių analizė ir civilinės saugos sistemos subjektų veiksmai nepaprastųjų situacijų valdymo atsako fazėje: Radviliškio rajono savivaldybės atvejis/Nepaprastųjų situacijų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Survila. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2016. – 82 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojami gyventojų poreikiai nepaprastųjų situacijų metu atsako fazėje bei civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmai realizuojant šių poreikių užtikrinimą. Darbe sprendžiama problema ir siekiama išsiaiškinti, kaip Radviliškio rajono savivaldybė kartu su kitais civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektais imasi atsako veiksmų ir tinkamo išteklių paskirstymo gyventojams nepaprastosios situacijos metu. Pirmoje magistro darbo dalyje analizuojama nepaprastųjų situacijų valdymo samprata ir valdymo ciklas. Ypatingas dėmesys yra skiriamas atsako fazei ir jos sampratos suvokimui. Taip pat analizuojami civilinės saugos sistemos subjektų veiksmai atsako fazėje. Pateikiama grėsmių klasifikacija bei jų poveikis visuomenėje. Identifikuojami visuomenės poreikiai atsako fazėje. Antrojoje magistro darbo dalyje analizuojama Radviliškio rajono savivaldybė ir jos veikla nepaprastųjų situacijų valdyme. Analizuojami Radviliškio rajono geografiniai, demografiniai ir socialiniai rodikliai. Išskiriama Radviliškio rajono savivaldybės struktūra ir jos veiklos pasiskirstymas, remiantis Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planu. Trečiojoje magistro darbo dalyje pateikiamas teorinis tyrimo modelis, suformuluojamas tyrimo tikslas, iškeliami uždaviniai. Įvardijami ir aprašomi tyrimo metodai, pagrindžiamas jų pasirinkimas, aprašomas ir pagrindžiamas tyrimo instrumentas. Aprašomas pasirengimas tyrimui, jo atlikimas, tyrimo objektas, pateikiama tiriamųjų charakteristika ir pagrindžiama tyrimo etika. Ketvirtojoje magistro darbo dalyje analizuojami ir lyginami civilinės saugos sistemos subjektų ekspertų pasisakymai apie 2016 m. spalio mėn. ekstremalią situaciją Radviliškyje. Taip pat analizuojami Radviliškio gyventojų poreikiai ir jų užtikrinimas ekstremaliųjų situacijų metu. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos civilinės saugos sistemos subjektams.

Pagrindiniai žodžiai: gyventojų poreikių analizė, atsako fazė, nepaprastosios situacijos valdymas.

Grakauskaitė S. Population Needs Analysis and Actions of the Civil Protection System Institutions in Emergency Management during Response: the Municipality of Radviliškis Case/Master thesis in Crisis Management. Supervisor doc. dr. A. Survila. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2016. – 82 p.

ANNOTATION

In the Master‘s final work evaluated population needs in emergency management during response and actions of the civil protection system institutions, which ensures the complete fulfilment of these needs. The paper deals with the problem and attempts find out how Radviliškis district municipality, together with other civil protection (extreme situation management) agencies take responsible action and the proper allocation of resources to the population in extreme situations. The first part of master's work is analyzing emergency management concept and management cycle. Special attention is given to the response phase and the concept of perception. Civil protection entities responsible for response action phase are analyzed as well. It contains the classification of threats and their impact on society. It identifies the needs of society during response phase. The second part of the master analyzes Radviliškio district municipality and its activities in emergency management. Analyzing Radviliškis geographic, demographic and social indicators. Extracted Radviliškis municipal structure and activity distribution on the basis of Radviliškis municipal emergency plan. The third part of master's thesis consists of the theoretical research model, formulated study and indicated challenges. All of the methods, justifying their choice, described and justified in the study instrument. Described in preparation for the investigation of his performance, object, given the characteristic of subjects and justified research ethics. The fourth part of the master’s thesis analyzes and compares the civil protection system operation experts on the issues of 2016 October month. Emergency in Radviliškis. As well as the fulfillment of Radviliškis resident needs during extreme situation. At the end of the thesis conclusions and recommendations of the civil protection system operators are given.

Key words: population needs analysis, response phase, crisis management.

SANTRAUKA

Tema: Gyventojų poreikių analizė ir civilinės saugos sistemos subjektų veiksmai nepaprastųjų situacijų valdymo atsako fazėje: Radviliškio rajono savivaldybės atvejis.

Temos aktualumas. Valstybės tampa mažiau pažeidžiamos ekstremalioms situacijoms, nes turi įdiegtas efektyvias perspėjimo sistemas. Valstybėse veikia ekstremalių situacijų saugos struktūros, geresnis organizavimas, dėl kurių yra sumažinami galimi padariniai. Tačiau ne visos valstybės ir jų civilinės saugos sistemos subjektai yra tinkamai pasiruošusios. Kalbant apie atskirus LR teritorinius vienetus – savivaldybes, joms yra rekomenduojama parengti ekstremaliųjų situacijų valdymo planus. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktorius turi parengusi tik plano projektą, kuris yra tik preliminarus ir taisytinas. Nuo plano projekto paskelbimo 2012 metais, planas nė karto nebuvo koreguotas ir taisytas pagal galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizę.

Tyrimo problema. Kaip Radviliškio rajono savivaldybė kartu su kitais civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektais imasi atsako veiksmų ir tinkamo išteklių paskirstymo gyventojams nepaprastosios situacijos metu?

Darbo tikslas. Išanalizuoti gyventojų poreikius nepaprastųjų situacijų metu atsako fazėje bei civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų veiksmus realizuojant šių poreikių užtikrinimą.

Tikslui pasiekti keliami darbo **uždaviniai**:

1. Identifikuoti nepaprastųjų situacijų valdymo ir gyventojų poreikių sąvokas, funkcijas ir išanalizuoti atsako į nepaprastąją situaciją fazę, apibrėžiant jos sąvoką, bruožus bei civilinės saugos sistemos subjektų veiksmus jos metu.

2. Išanalizuoti Radviliškio rajono savivaldybę pagal geografinius, demografinius ir socialinius rodiklius bei išanalizuoti Radviliškio rajono savivaldybės struktūrą ir jos atsakomuosius veiksmus ekstremaliose situacijose, remiantis Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planu.

3. Ištirti Radviliškio rajono savivaldybės ir kitų civilinės saugos sistemos subjektų atsakomuosius veiksmus konkrečioje ekstremalioje situacijoje, kuri vyko Radviliškyje, ir gyventojų poreikių užtikrinimą jos metu.

4. Pateikti siūlymus kokiomis priemonėmis galima pagerinti Radviliškio rajono savivaldybės ir kitų civilinės saugos sistemos subjektų pasiruošimą ir gyventojų saugumą nepaprastųjų situacijų metu.

Darbe naudojami kokybiniai ir kiekybiniai mokslinio tyrimo metodai: mokslinės literatūros sisteminimas, analizė ir apibendrinimas; teisės aktų analizė, pusiau standartizuotas ekspertų interviu; lyginamoji (content) analizė; daugiakriterinė analizė ir jos statistinė duomenų analizė.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima daryti prielaidą, kad magistro darbo pagrindinis grindžiamasis teiginys, jog teoriškai civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektai yra pasiruošę ekstremalioms situacijoms, tačiau praktiniai ir skaudūs pavyzdžiai, tokie kaip Radviliškyje kilęs gaisras, kuris virto ekstremalia situacija, parodo, kad yra kontrolės stoka ir mažais pastangų dedama į prevenciją.

Darbo struktūra. Pirmoje magistro darbo dalyje analizuojama nepaprastųjų situacijų valdymo samprata ir valdymo ciklas (ypatingai atsako fazė). Taip pat analizuojami civilinės saugos sistemos subjektų veiksmai atsako fazėje. Pateikiama grėsmių klasifikacija bei jų poveikis visuomenėje. Identifikuojami visuomenės poreikiai atsako fazėje. Antrojoje magistro darbo dalyje analizuojama Radviliškio rajono savivaldybė ir jos veikla nepaprastųjų situacijų valdyme. Analizuojami Radviliškio rajono geografiniai, demografiniai ir socialiniai rodikliai. Išskiriama Radviliškio rajono savivaldybės struktūra ir jos veiklos pasiskirstymas, remiantis Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planu. Trečiojoje magistro darbo dalyje pateikiamas teorinis tyrimo modelis, tyrimo tikslas, iškeliami uždaviniai, įvardijami ir aprašomi tyrimo metodai, pagrindžiamas jų pasirinkimas, aprašomas ir pagrindžiamas tyrimo instrumentas, aprašomas pasirengimas tyrimui, jo atlikimas, tyrimo objektas, pateikiama tiriamųjų charakteristika ir pagrindžiama tyrimo etika. Ketvirtojoje magistro darbo dalyje analizuojami ir lyginami civilinės saugos sistemos subjektų ekspertų pasisakymai apie 2016 m. spalio mėn. ekstremalią situaciją Radviliškyje. Taip pat analizuojami Radviliškio gyventojų poreikiai ir jų užtikrinimas ekstremaliųjų situacijų metu. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos civilinės saugos sistemos subjektams.

Pagrindiniai žodžiai: gyventojų poreikių analizė, atsako fazė, nepaprastosios situacijos valdymas.

SUMMARY

Topic: Population needs analysis and actions of the civil protection system institutions in emergency management during response: the municipality of Radviliškis case.

Relevance of the topic. State becomes less vulnerable to emergencies, because it has introduced an effective warning systems. Countries now have emergency safety structure, better organization, which is a reduction of the potential consequences. However, not all states and their civil protection system operators are properly prepared. In terms of the individual LR territorial units - municipalities, they are recommended to draw up emergency plans. Radviliškis district municipality administration director has only a draft plan, which is only preliminary and should be amended. Since the publication of the draft plan in 2012, the plan was never corrected or adjusted according potential hazards and emergency risk analysis.

Analysis problem. How Radviliškis district municipality, together with other civil protection (extreme situation) agencies take responsible action and the proper allocation of resources to the population during an emergency?

Master's final work aim – To analyze the needs of the population in emergency situations response phase and actions of civil protections systems (extreme situation management agencies) to ensure the fullfilment of these needs.

Master's final work tasks:

1. To identify the Emergency Management and the needs of the population concepts, features, to analyze the response to an emergency situation in the phase of defining the concept, features, and civil protection entities actions during it.

2. To analyze Radviliškio district municipality by geographic, demographic and social indicators, as well as analysis of Radviliskis municipal structure and its response to emergency situations on the basis of Radviliskis municipal emergency plan.

3. Investigate Radviliškis district municipalities and other entities in civil protection response to a particular emergency, have happened in Radviliškis, and the population needs assurance during that time.

4. The proposals for means to improve the Radviliškis district municipalities and other entities in civil protection preparedness and public safety in emergency situations.

Research methods: scientific literature organization, analysis and generalization; legislative analysis, semi – standardized expert interviews; comperative (content) analysis; multiple criteria and statistical data analysis.

The results and conclusions: it can be assumed, that the master work main background claim that the theory of civil safety systems (extreme situation managament agencies) claim, that they are ready for emergencies, but practical and painful examples, such as fire in Radviliškis, which turned into an extreme situation, shows that there is a lack of control and little effort in placement of prevention.

Work structure. The first part of master's work is analyzing emergency management concept and management cycle. Special attention is given to the response phase and the concept of perception. Civil protection entities responsible for response action phase are analyzed as well. It contains the classification of threats and their impact on society. It identifies the needs of society during response phase. The second part of the master analyzes Radviliškio district municipality and its activities in emergency management. Analyzing Radviliškis geographic, demographic and social indicators. Extracted Radviliškis municipal structure and activity distribution on the basis of Radviliškis municipal emergency plan. The third part of master's thesis consists of the theoretical research model, formulated study and indicated challenges. All of the methods, justifying their choice, described and justified in the study instrument. Described in preparation for the investigation of his performance, object, given the characteristic of subjects and justified research ethics. The fourth part of the master's thesis analyzes and compares the civil protection system operation experts on the issues of 2016 October month. Emergency in Radviliškis. As well as the fulfillment of Radviliškis resident needs during extreme situation. At the end of the thesis conclusions and recommendations of the civil protection system operators are given.

Key words: population needs analysis, response phase, crisis management.

PRIEDAI

1 priedas

Radviliškio rajono savivaldybės prašymas dėl Lietuvos kariuomenės pajėgų patelkimo

Originalas nebus siunčiamas

RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJA
Biudžetinė įstaiga, Aušros a. 10, 82196 Radviliškis, tel. (8 422) 69 003, faks. (8 422) 69 000,
el. p. informacija@radviliskis.lt, svetainė internete www.radviliskis.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188726247.

Lietuvos Respublikos
Krašto apsaugos ministrui

2016-10-05 Nr. S-

Kopija:

Lietuvos kariuomenės
Jungtiniam štabui

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo
departamentui prie VRM

DĖL LIETUVOS KARIUOMENĖS PAJĖGŲ PATELKIMO

Radviliškio rajono savivaldybės administracija šių metų spalio 5 d. 8.00 val. iš Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato laikinai einančiojo viršininko pareigas gavo informaciją apie tai, kad Radviliškio rajono savivaldybės teritorijoje, ūkio subjekte UAB „Gairelita“ kilo gaisras, nurodė, kad dega sandėliuojamos žaliavos – pjuvenos.

Atsižvelgiant į gautą informaciją nedelsiant sušauktas Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisijos (toliau – ESK) posėdis, kuris įvyko šių metų spalio 5 d. 8.15 val. ESK svarstė dėl susidariusios situacijos, aptarė situacijos valdymo veiksmus, nusprendė dėl kito posėdžio laiko. ESK posėdžio, įvykusio šių metų spalio 5 d. 11.00 val., metu priėmė sprendimą skelbti ekstremaliąją situaciją dėl kilusio gaisro. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktorius 2016 m. spalio 5 d. įsakymu Nr. A-1032-(8.2) „Dėl ekstremaliosios situacijos paskelbimo Radviliškio rajono savivaldybėje, Radviliškio mieste dėl ūkio subjekte UAB „Gairelita“ kilusio gaisro“ paskelbė ekstremaliąją situaciją.

Savivaldybės administracija gaisro gesinimo darbams atlikti prašo skirti sraigtasparnį su vandens krepšiu bei 20 kariškių gaisro lokalizavimo ir likvidavimo laikotarpiui.

Kontaktinis asmuo – Radviliškio rajono savivaldybės administracijos , , mob. . el. paštas: @radviliskis.lt.

, tel. ( ) , el. p. @radviliskis.lt

2 priedas

Radviliškio rajono savivaldybės prašymas dėl kompetentingos pagalbos teikimo

RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJA
Biudžetinė įstaiga, Aušros a. 10, 82196 Radviliškis, tel. (8 422) 69 003, faks. (8 422) 69 000,
el. p. informacija@radviliskis.lt, svetainė internete www.radviliskis.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188726247.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2016-10-13 Nr.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijai

Nacionaliniam visuomenės sveikatos centrui
prie Sveikatos apsaugos ministerijos

DĖL EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS RADVILIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOJE IR KOMPETETINGOS PAGALBOS TEIKIMO

Radviliškio rajono savivaldybės administracija 2016 m. spalio 5 d. 8.00 val. iš Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato laikinai einančiojo viršininko pareigas gavo informaciją apie tai, kad Radviliškio rajono savivaldybės teritorijoje, ūkio subjekte UAB „Gairelita“ (Žironų g. 12, Radviliškis) kilo gaisras. Nurodyta, kad dega sandėliuojamos žaliavos – pjuvenos. Atsižvelgiant į gautą informaciją nedelsiant sušauktas Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisijos (toliau – ESK) posėdis. ESK posėdyje, įvykusiame 2016 m. spalio 5 d. 11.00 val., priimtas sprendimas skelbti ekstremaliąją situaciją dėl kilusio gaisro. Radviliškio rajono savivaldybės administracijos direktorius 2016 m. spalio 5 d. įsakymu Nr. A-1032-(8.2) „Dėl ekstremaliosios situacijos paskelbimo Radviliškio rajono savivaldybėje, Radviliškio mieste dėl ūkio subjekte UAB „Gairelita“ kilusio gaisro“ paskelbė ekstremaliąją situaciją.

Radviliškio rajono savivaldybės teritorijoje, ūkio subjekte UAB „Gairelita“ degė ir tebedega sandėliuojamos žaliavos – pjuvenos, padaryta didelė žala ūkio subjektams ir kt., gamtai, gyventojams, bendrai patirti didžiuliai materialiniai nuostoliai. 2016 m. spalio 13 d. ekstremali situacija dėl aukščiau minėto įvykio neatšaukta.

Informuojame, jog UAB „Gairelita“ 2016 m. spalio 11 d. raštu Nr. 16/10-2 „Dėl UAB „Gairelita“ žaliavos kiekių“, Radviliškio rajono savivaldybės administraciją ir Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisiją informavo, jog 2016 m. spalio 11 d. bendrovės apskaitos duomenimis UAB „Gairelita“ teritorijoje yra sandėliuojama 45,1 tūkst. tonų žaliavos. Žaliavos sankaupų mastas stipriai viršija nustatytas normas, kas visiškai neatitinka žaliavų sandėliavimui būtinų reikalavimų.

Vadovaujantis 2016 m. spalio 12 dienos Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisijos vienbalsiu komisijos narių sprendimu bei posėdžio protokolu Nr. 4, bendrovė

įpareigota nedelsiant, bet ne vėliau kaip iki 2016 m. lapkričio 14 dienos, pašalinti UAB „Gairelita“ žaliavų – medienos pjuvenų – sandėliavimo reikalavimų pažeidimus, kad gaisras nebepasikartotų. Esant būtinybei, termino pratęsimas būtų svarstomas ESK posėdyje.

Informuojame, kad Radviliškio rajono savivaldybės ESK posėdyje buvo nuspręsta:

1. Įpareigoti UAB „Gairelita“ nedelsiant, bet ne vėliau kaip iki 2016 m. lapkričio 14 dienos pašalinti UAB „Gairelita“ žaliavų – medienos pjuvenų – sandėliavimo reikalavimų pažeidimus ir apie šio sprendimo įgyvendinimo eigą reguliariai kas savaitę raštu informuoti Radviliškio rajono savivaldybės
– nurodyti aplinkybes (atliktus darbus) ir pateikti juos pagrindžiančius dokumentus.
2. Įpareigoti Radviliškio rajono savivaldybės (ekologą) drauge su Radviliškio užtikrinti Eibariškių tvenkinio faunos išsaugojimą.
3. Įpareigoti įstaigas Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisijai pateikti dokumentus dėl UAB „Gairelita“ veiklos vertinimo.
4. Įpareigoti įstaigas Radviliškio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisijai pateikti dokumentus, kuriuose būtų užfiksuoti nuostoliai, patirti dėl ekstremaliosios situacijos pašalinimo darbų.
5. Rinkti dokumentus apie ekstremalios situacijos padarytą žalą dėl prašymo pateikimo prokuratūrai dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo.

Atsižvelgdami į aukščiau išdėstytą bei į grėsmes ir pasekmes, kurios liks po dabar vykstančio gaisro ir kokios galėtų būti kilus pakartotinam gaisrui, prašome Jūsų užtikrinti Jums pavaldžių įstaigų sprendimų priėmimą, reikalavimų delegavimą pagal Jūsų kompetenciją, jų vykdymą ir kontrolę UAB „Gairelitos“ atžvilgiu.

Radviliškio rajono savivaldybės

Radviliškio rajono savivaldybės

3 priedas

Pusiau standartizuoto interviu klausimai Radviliškio rajono civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias užimate pareigas?
2. Kaip vertinate UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar buvote tam pasiruošę?
3. Kokie buvo Jūsų institucijos pirmieji veiksmai? Kokių priemonių ėmėtės, kad užtikrintumėte mažiausią žalą gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?
4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?
5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo perkelti?
6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?
7. Kaip dažnai atliekate Radviliškio rajono grėsmių analizę ir rizikos vertinimą? Kas ją atlieka?
8. Ar pagal atliktą analizę ruošiate atsakomuosius veiksmus? Jei taip, kaip tai darote?
9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

4 priedas

Pusiau standartizuoto interviu klausimai valstybės lygio civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias pareigas užimate?
2. Kaip vertinate Radviliškyje UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgos buvo tam pasiruošusios? Pakomentuokite.
3. Kokie buvo Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pirmieji veiksmai? Kokių priemonių turėjo būti imtasi, kad būtų užtikrinama mažiausia žala gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?
4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?
5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo/turėjo būti perkelti?
6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?
7. Jūsų nuomone, kaip dažnai yra/turėtų būti atliekama Radviliškio rajono grėsmių analizė ir rizikos vertinimas? Kas ją atlieka/turėtų atlikti?
8. Jūsų nuomone, ar pagal atliktą analizę ruošiami atsakomieji veiksmai? Jei taip, kaip tai yra/turėtų būti daroma?
9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

5 priedas

Daugiakriterinės analizės klausimas Radviliškio rajono civilinės saugos sistemos (ekstremaliųjų situacijų valdymo) subjektų ekspertams

10. Įvertinkite žemiau pateiktus kriterijus (1 lentelė) pagal gyventojų poreikių alternatyvas.

Yra išskiriami pagrindiniai gyventojų poreikiai nepaprastųjų situacijų metu: būstas ir pastogė, vanduo, maistas, pirmoji medicininė pagalba, evakuacija, gelbėjimas ir paieška, skubios socialinės pagalbos teikimas.

Stulpelyje *Jūsų įvertinimas* įvertinkite kriterijų svarbumą pagal Radviliškio rajono gyventojų poreikius nepaprastųjų situacijų metu (neišskiriant pastarosios ekstremaliosios situacijos Radviliškyje). Vertinimas pagal penkiabalę skalę (1 – nereikšmingas rodiklis, 2 – mažai reikšmingas rodiklis, 3 – vidutiniškai reikšmingas rodiklis, 4 – reikšmingas rodiklis, 5 – labai reikšmingas rodiklis). Balai gali kartotis.

Kriterijai	**Žymėjimas**	**Aprašas**	**Jūsų įvertinimas**
Priklausomumas	DEP (angl. *dependence*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis nukentėjusiųjų aprūpinimą nepaprastosios situacijos metu ir ko priklausomybę nuo vieno ar kelių šaltinių.	
Pasiekiamumas	REA (angl. *reach*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis esminių poreikių pasiekiamumą kiekvienam gyventojui.	
Rentabilumas (atsiperkamumas)	COS (angl. *cost*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis esminių poreikių išgavimą, aprūpinimą, kainą ir naudos gavimą.	
Pakankamumas	SUF (angl. *sufficiency*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis esminių poreikių patenkinimo sistemų nenutrūkstamą veikimą ir užtektiną kiekį.	
Patikimumas (patvarumas)	REL (angl. *reliability*)	Tai kokybinis rodiklis, išreikštas balais, nusakantis esminių poreikių patenkinimo sistemas, veikimą, lengvą priežiūrą, pakeičiamumą kita sistema ar jos dalimi.	

1 lentelė. Pasirinktų kriterijų aprašas

6 priedas

GMP1 atsakymai

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias užimate pareigas?

<...> Savo srityje dirbu 7 metus, o prieš tai dar buvau slaugė.

2. Kaip vertinate UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar buvote tam pasiruošę?

Pasiruošti nereikėjo, nes kaip visada buvo budinti pamaina.

3. Kokie buvo Jūsų institucijos pirmieji veiksmai? Kokių priemonių ėmėtės, kad užtikrintumėte mažiausią žalą gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?

Buvo dalinamos veido kaukės. Tuo metu kritiniams atvejams, pirmam nelaimės smūgiui atsargoje turėjome 50 vnt, o vėliau gavome kaukių papildymą. Žinoma, daugiausia įvykio vietoje gaisrinė, bet mūsų tikslas buvo teikti pirmą pagalbą vietoje. Jei būtų buvę dūmais apsinuodijusių – vežti į ligoninę. Visas paras, kuomet vyko gaisras, budėjo greitosios automobilis. Buvome pritrūkę išteklių, tai 12 valandų budėjo Šiaulių greitosios medicinos pagalbos stoties automobilis.

4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?

Savivaldybė vykdė informavimą. Ragino gyventojus neiti į lauką ir nevesti į lauką vaikų. Kiek žinau ir jei neklystu, buvo uždaryta Vaižganto gimnazija ir nevyko pamokos.

5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo perkelti?

Mano žiniomis buvo evakuota viena moteris, kuri gyveno prie pat gaisro židinio. Visi kiti žmonės ėjo į darbus. Taip pat žinau, kad viena moteris praėjus kelios dienos po gaisro kilimo, kreipėsi dėl bronchito, bet gydytojų diagnozės nežinau. Čia plačiau pakomentuoti galėtų kas nors iš Radviliškio ligoninės.

6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?

Pagrindinis poreikis buvo saugumo užtikrinimas ir šiandien tas poreikis yra būti saugiam ateityje.

7. Kaip dažnai atliekate Radviliškio rajono grėsmių analizę ir rizikos vertinimą? Kas ją atlieka?

Nežinau, nes mes to neatliekame.

8. Ar pagal atliktą analizę ruošiate atsakomuosius veiksmus? Jei taip, kaip tai darote?

Šiai dienai vis dar yra sprendžiamas klausimas, kur saugiai nuleisti gaisravietėje ir aplink ją susikaupusį vandenį, kuris buvo panaudojamas gaisro gesinimo metu ir kad žmonės galėtų gyvento toliau įprastai. Kiek žinau, čia jau yra nebe savivaldybės darbas, bet ji stengiasi kuo daugiau padėti ir tartis.

9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

Pamokos tokios, kad viskas labai laimingai ir taikiai pasibaigė. Labiausiai reikėtų pasimokyti tiems, kas dirbo gaisro gesinimo vietoje. Buvo toks atvejis, kad su ekskavatoriumi kasant degančias granules, krūva jų užkrito ant ekskavatoriaus, bet stiklo nesudaužė ir vairuotojas nenukentėjo.

7 priedas

ESSC1 atsakymai

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias pareigas užimate?

<...>, o dirbu šioje srityje, tai dabar net sunku pasakyti – na turbūt 25 metai.

2. Kaip vertinate Radviliškyje UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgos buvo tam pasiruošusios? Pakomentuokite.

Kaip ir kiekvieną ekstremalią situaciją, vertiname, ta prasme, kad, vėlgi ekstremali situacija, tai mūsų aspektu, blogai tai, kad kyla grėsmė, tam tikra, žmonių gyvybėms, sveikatai, o dėl pačio pasirengimo civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos, aišku, kitas tarnybas, tokias kaip Priešgaisrinė apsaugos ir gelbėjimo tarnyba arba, tarkime, savivaldybės institucijų veiksmus mums vertinti šiek tieks sudėtinga, kadangi mes esam vis tiek valstybės lygmens institucija, šiuo atveju ji buvo tiktai savivaldybės lygmens ekstremali situacija. Mes kaip ir šiek tiek iš toliau stebėjome tuos veiksmus, bet manytume, kad tiek, kiek jos turėjo galimybių, jos buvo tam pasiruošę, ir bent jau žiūrint, žvelgiant į visus veiksmus, jų atlikimo operatyvumą, tai pakankamai greitai buvo reaguojama ir daromi sprendimai. Visi atlikti veiksmai daro tokias suplanuotas mintis, kad visa tai pakankamai pasiruošę ir matomai turi ir ekstremalių situacijų valdymo planus, kad tai tikrai nėra ir nebuvo kažkokio pasimetimo arba chaotinių kažkokių veiksmų.

3. Kokie buvo Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pirmieji veiksmai? Kokių priemonių turėjo būti imtasi, kad būtų užtikrinama mažiausia žala gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?

Nežinau, šiuo atveju lyg ir, remiantis ta informacija, kurią mes turėjome, lyg ir atrodytų, kad priemonių buvo imtasi savalaikiai, kas link gyventojų sveikatos apsaugos, tiek jie buvo informuoti, tiek buvo pasirūpinta, dėl galimybės kažkur tai juos evakuoti. Buvo pasiūlymai jiems pateikti. Savivaldybė buvo iš anksto numačiusi tam tikras vietas, kurias galėtų panaudoti ar tarkim gaisro atveju ar kitų ekstremaliųjų situacijų atvejais gyventojų perkėlimui ir laikinam apgyvendinimui. Tai irgi kaip sakyti, gana teigiamas arba pozityvus elementas.

4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?

Buvo siunčiamos žinutės visam regionui per gyventojų perspėjimo ir informavimo sistemą. Buvo rekomenduojama likti namuose, užsidaryti langus. Tėvai buvo raginami neleisti vaikų į lauką.

5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo/turėjo būti perkelti?

Kiek žinau, buvo evakuota 10 žmonių. Jiems buvo pasiūlyta apsistoti laikinai kolektyviniuose apsaugos statiniuose, bet jie apsistojo pas artimuosius.

6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?

Poreikis jau kylant ir toliau tai visai situacijai neblėstant ir bent jau jiems buvo reikalinga informacija, kur jie galėtų apsigyventi, kur jie galėtų tam tikrą laiką praleisti sunkesnėje aplinkoje. Tai tas poreikis vis tiktais buvo turėti kažkokią tai kitą galimybę saugiai gyventi bent jau laikinai. Šis poreikis buvo tam tikra prasme patenkintas. Apie kitus kažkokius gal poreikius, net nežinau, ar tolimesnius, kurie gali atsirasti, gal jie nėra būtinieji, bet finansinius poreikius, finansines kompensacijas ar panašiai, aišku mes šito nežinome, tačiau tai jau būtų daugiau savivaldybės administracijoje daroma. Galbūt žmonės ir nesikreips, bet sunku pasakyti.

7 priedas

7. Jūsų nuomone, kaip dažnai yra/turėtų būti atliekama Radviliškio rajono grėsmių analizė ir rizikos vertinimas? Kas ją atlieka/turėtų atlikti?

Bijau suklysti, ji kas kažkiek laiko turi būti atliekama savivaldybėje. Bet šiaip iš esmės grėsmių rizikos analizė turi būti peržiūrima kasmet. O atsako, šiuo atveju, jeigu kalbame apie Radviliškio savivaldybę, tai be abejonės už šios analizės atlikimą yra atsakinga savivaldybės administracija. Manau, kad ten yra skirtas konkretus asmuo arba galbūt struktūroje yra atskiras civilinės saugos skyrius, pagal kurio kompetenciją ši funkcija yra būtent jam priskirta. Šiuo atveju, išvada vienareikšmė, jeigu „Gairelita“ būtų laikiusis visų reikalavimų, tai šios ekstremalios situacijos, ko gero, nebūtų įvykę. Šiuo atveju, turbūt jau yra, didžiausia atsakomybė yra ,dėl šios situacijos kilimo, įmonei. Na aišku, galima ten galvoti ir apie kontroliuojančias institucijas, kurios turėjo efektyviau ar stipriau prižiūrėti. Aišku čia jau nebe mūsų srities kompetencija, bet mes taip manome, kad turėjo būti kažkaip šios įmonės veikla apribota arba nutraukta ir va čia turbūt Radviliškio rajono savivaldybė galėjo galbūt turėti kažkokios tai įtakos, kad tie ribojimai atsirastų.

8. Jūsų nuomone, ar pagal atliktą analizę ruošiami atsakomieji veiksmai? Jei taip, kaip tai yra/turėtų būti daroma?

Vėl gi realios situacijos mes negalime tiesiog pakomentuoti, kadangi neturime informacijos tuo klausimu, bet vėl gi, ką jau minėjau, iš to kaip jie greitai reagavo ir priėmė tam tikrus sprendimus, galima daryti išvadą, kad vis tiktai, tokių gaisrų kilimo galimybė yra įvertinta, atliekant rizikos analizę, ir tam tikri atsakomieji veiksmai numatyti, kadangi atsakomieji veiksmai atitiko situacijos mastą.

9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

Buvo tokia informacija, kad „Gairelitoje“ jau buvo kilę keli gaisrai, tai vien tai, kad jau buvo kilę jau keli gaisrai, turbūt tam tikri signalai, kad situacija yra negera. Manytume, kad pagrindinis dalykas tai, aišku, pačios įmonės, tai kad nelabai atsakingas požiūris įmonės savininkų į tokią situaciją, tai turbūt kalčiausia yra, kad neatsakingas įmonės elgesys. Antras dalykas, turbūt kontroliuojančių ir priežiūrą vykdančių įmonių neefektyvūs veiksmai. Reikėjo imtis kažkokių griežtesnių priemonių, ribojančių, ar buvo galima iš viso nutraukti veiklą. Ir trečias dalykas, iš viso, jeigu yra tokia situacija, labai turėtų būti svarstytinas klausimas apie tolimesnę įmonės plėtrą, juk vis tiek kažkas tai leidžia plėtrą. Tuomet savivaldybė palaimino tą plėtrą, tai vėl gi jau negeri dalykai. Jeigu įmonė nesusitvarko su situacija, kuri yra dabar, apie plėtrą neturėtų būti net galvojama. Čia tokie irgi mūsų pamąstymai, kur daugiau iš šalies, kur mes matome, kad yra tie dalykai ir galėtų tokių situacijų padėti išvengti. O dėl pamokų, na dėl pamokų, tai , manau, kad turbūt bent jau iš šalies mums pasitvirtina na tas dalykas, kad pasirengimas yra reikalingas ir, kad veiksmus reikia numatyti iš anksto, kad tarkime ir dėl gyventojų informavimo ir dėl paruoštų apgyvendinimo vietų, tie dalykai yra labai reikalingi. Ir dar vienas dalykas, tai vėl gi dėl mokymų ir pratybų, kad būtinai yra reikalingi mokymai ir pratybos tam, kad esant tokiai situacijai galima būtų greitai reaguoti.

8 priedas

ESSC2 atsakymai

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias pareigas užimate?

<...> pakankamai ilgai dirbu – virš 20 metų nuo 1996 metų.

2. Kaip vertinate Radviliškyje UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgos buvo tam pasiruošusios? Pakomentuokite.

Gaisras įvyko naktį ir informuojama buvo jau anksti ryte. Gavo informaciją Radviliškio skyrius. Šiaulių departamento Radviliškio skyrius specialistai gavo po 8.15val., jau 8.30 val. sukviesta Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų posėdis, tai 15 minučių bėgyje – pirmasis. Antrojo posėdžio metu 11 valandą jau buvo paskelbta ekstremali situacija savivaldybės lygio, tai sakyčiau, kad tikrai gana operatyviai viskas vyko ir laiku.

3. Kokie buvo Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pirmieji veiksmai? Kokių priemonių turėjo būti imtasi, kad būtų užtikrinama mažiausia žala gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?

Na visu pirma, kadangi gaisras, šiaip tai norėčiau pasakyti, kad apie gaisrus mes gauname suvestines kiekvieną rytą, tai yra daug banalių tokių įvykių, bet tai, tas gaisras buvo tikrai ne banalus. Šį gaisrą gesino didelės ugniagesių pajėgos ir visą naktį gesino. Gyventojai apie kilusį pavojų buvo informuoti per gyventojų perspėjimo ir informavimo sistemą – gavo žinutes tokias. Artimiausių namų gyventojai, kurie gyvena 100 metrų atstumu, tiesiog galima sakyti sanitarinės apsaugos zonoje, dėl įmonės plėtros tokios, pateko gyvenamieji namai ten.

4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?

Gyventojams buvo rekomenduota neiti į lauką, užsandarinti langus ir duris. Žodžiu, neįleisti tų teršalų į savo gyvenamąjį namą ir saugotis, kiek įmanoma. Saugoti kvėpavimo takus na ir sutrikus sveikatai, skambinti telefonu 112, kreiptis, kviesti greitąją pagalbą. Žodžiu buvo kaip ir atrodo elementarūs dalykai, bet žmonėms tiesiog buvo tokie dalykai dar kartą pakartoti, buvo priminta jiems kaip reikia elgtis. Ir šiaip kalbant visgi apie nukentėjusius, tai buvo 5 žmonės nukentėję, bet užfiksuoti 6 kreipimosi atvejai, nes vienas žmogus kreipėsi du kartus į sveikatos priežiūros įstaigas. Buvo atliktos stebėjimo paslaugos, jie paguldyti buvo, bet ir išleisti tą pačią dieną.

5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo/turėjo būti perkelti?

Buvo evakuota 10 gyventojų ir kažkaip taip labai operatyviai jie buvo evakuoti į Radviliškio verslo ir technologijų mokyklą. Buvo suteikto visos gyvenimo sąlygos jiems. Tikrai, matyt, visi veiksmai buvo vykdomi pagal turimą planą, nes mus jau informavo teikiant vadovybei informaciją raštu, kad jeigu toliau reikėtų evakuoti gyventojus, tai vėl gi būtų evakuojami – nurodoma vieta Radviliškio Vinco Kudirkos pagrindinė mokykla. Visas tas kažkaip buvo prognozuojama.

6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?

Poreikiai gauti laiku informaciją apie ekstremalią situaciją, kaip reikia elgtis, tai tas buvo, man atrodo, ir padaryta. Tokie poreikiai. Ir atsiradus sveikatos sutrikimams, kad būtų suteikta medicinos pagalba. Dar apie poreikius, tai galbūt vat žmonės turi teisę žinoti koncentracijas, kurios yra gyvenamojoje zonoje, kokios yra prognozės, kad būtų pakartoti kontroliniai tyrimai, kad būtų užtikrintas saugus gyvenimas, ta prasme, išvengti grėsmės apsinuodyti ir pakenkti sveikatai. Tai buvo atliekama, tikrai.

7. Jūsų nuomone, kaip dažnai yra/turėtų būti atliekama Radviliškio rajono grėsmių analizė ir rizikos vertinimas? Kas ją atlieka/turėtų atlikti?

Šiaip pagal reikalavimus, ta įmonė „Gairelita“ turėjo atlikti poveikio visuomenės sveikatai vertinimą ir tai buvo padaryta 2015 metais. Buvo pasamdyta atestuota įmonė iš Kauno, kuri ir atliko poveikio visuomenės sveikatai vertinimą ir pagal tą atliktą vertinimą, tam tikri reikalavimai buvo keliami įmonei, kad kokių reikalavimų turi prisilaikyti ir sandėliuojant žaliavas, ir atliekant darbus visus, ir dėl sanitarinių apsaugos zonų. Tai atmintinai galiu pasakyti, kad pagal tą ataskaitą, turėjo būti tų pjuvenų aukštis ne daugiau nei 5 metrų, pagal priešgaisrinės saugos reikalavimus – ne daugiau 8 metrų, o faktiškai buvo 21 metras storis tų pjuvenų. Įvyko tas savaiminis užsidegimas ir tokia nevaldoma liepsna, atvira degė, kaip Jūs ir klausimyne pažymėjote, 13 dienų. Prisilaikant visų reikalavimų, sakau, nepriklausima įmonė atliko tą poveikio visuomenės sveikatai vertinimą, yra tokia tvarka, kad nu buvusi Visuomenės sveikatos centrai dabar Nacionalinės visuomenės sveikatos centras Šiaulių departamento, šiuo atveju, Radviliškio skyrius, atliko įvertinimą tos ataskaitos ir ji buvo teigiamai įvertinta, nes buvo numatytos visos įmanomos ekstremalios situacijos, kokios pasekmės gali būti ir taip toliau. Tai prisilaikant tų visų reikalavimų, kokie ten numatyti skaičiavimai atlikto, tokio gaisro neturėjo įvykti. Dabar dėl įmonės plėtros, ji jau labai gi seniai egzistuoja, bet dabar dėl plėtros, tiesiog dar daugiau išpirko žemių tiesiog iš tų pačių gyventojų. Ir plečiasi, ir yra vykdoma veikla, nes iki tokio lygio, kad 100 metrų atstumu buvo gyvenamasis namas, iš kurio ir buvo 10 žmonių evakuota. Tai yra neleistini dalykai. Sanitarijos apsaugos zonoje negali būti gyvenamųjų namų. Nebuvo laikomasi dėl pažeidimų elementarių taisyklių, dėl to ir prireikė evakuacijos.

8. Jūsų nuomone, ar pagal atliktą analizę ruošiami atsakomieji veiksmai? Jei taip, kaip tai yra/turėtų būti daroma?

Visi veiksmai buvo daromi operatyviai ir minučių tikslumu, nereikėjo valandų. Greitai buvo greitai sukviestas posėdis ir paskelbta ekstremali situacija, tai jau daug ką reiškia, kad buvo ruoštasi ir numatyta iš anksto. Taip pat, mūsų žiniomis buvo dalinamos kaukės greitosios medicinos pagalbos darbuotojams, policijai, gyventojams. Matyt, jos buvo paimtos iš civilinės saugos rezervo. Tai yra nedideli įrodymai, kad savivaldybė tiems dalykams skiria laiką ir rengiasi.

9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

Prevencija visada svarbiausia. Jeigu kontroliuojančios institucijos neleistų daryti tokių pažeidimų, aš turiu omenyje Darbo inspekcija, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, jeigu tą kontrolę vykdytų ir neleistų būti tokiems grubiems pažeidimams, tai ir neįvyktų ta ekstremali situacija. Pasiruošti veiklai įvykus realiai ekstremaliai situacijai, nėra geriau nei mokymai. Sakyčiau, kad kaip išmokta pamoka yra gerai planai ir visa kita, bet būtų labai gerai ir efektyvu turėti algoritmą, kur stresinėje situacijoje nereikia ten labai daug vartyti, skaityti, o matai schemą, ką reikia, kas ir kokia tvarka turi būti daroma. Šioje situacijoje yra veiksmų algoritmo poreikis – sukurti ir turėti.

9 priedas

PGT1 atsakymai

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias užimate pareigas?

<...>, stažas 26m.

2. Kaip vertinate UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar buvote tam pasiruošę?

Gaisras buvo didelės apimties. Technika ir pajėgos buvo sukviesta pagal V piną (pajėgų sutelkimo numeris). Bet kuriam įvykiui priešgaisrinė tarnyba yra pasiruošusi.

3. Kokie buvo Jūsų institucijos pirmieji veiksmai? Kokių priemonių ėmėtės, kad užtikrintumėte mažiausią žalą gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?

Pirmieji veiksmai- kovinis išsidėstymas, pirminiai gaisro gesinimo veiksmai, padėties įvertinimas, informacijos perteikimas Šiaulių apskrities PGV pareigūnams, sprendimo priėmimas dėl pajėgų kiekio iškvietimo.

4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?

Gyventojai buvo informuojami savivaldybės internetiniame puslapyje, policijos pareigūnai per mobilias įgarsinimo priemones, judant miesto teritorijoje, ir kitas masinio informavimo priemones. Priemonės: gyvenamuosius būstus laikyti uždarais langais ir durimis, nebūti lauke užterštoje aplinkoje, apsirūpinti kvėpavimo apsaugos priemonėmis.

5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo perkelti? Buvo evakuota keletas žmonių , kurie apsigyveno pas gimines ir artimuosius.

Taip pat buvo numatytos patalpos evakuotiems gyventojams patalpinti.

6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?

Aiškumas ir užtikrinamumas dėl situacijos suvaldymo, tolimesnė įmonės veikla.

7. Kaip dažnai atliekate Radviliškio rajono grėsmių analizę ir rizikos vertinimą? Kas ją atlieka?

NEATSAKĖ

8. Ar pagal atliktą analizę ruošiate atsakomuosius veiksmus? Jei taip, kaip tai darote?

NEATSAKĖ

9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

Taikytos visos galimos administracinio poveikio priemonės. PGT darbuotojai patobulėjo dirbdami ekstremaliose sąlygose didelio masto gaisre, kur buvo naudojama speciali įranga ir technika. Pamatė ką reiškia stiprus vėjas gaisro metu.

10 priedas

RPK1 atsakymai

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias užimate pareigas?

<...>, darbo stažas 24 metai.

2. Kaip vertinate UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar buvote tam pasiruošę?

Na UAB " Gairelitos" teritorijoje gaisrą, kurio gesinimo darbai vyko net 13 dienų, iš tikrųjų sunku įvertinti vienu aspektu. Tam reikalinga gan smulki analizė pačios situacijos, pradedant nuo gaisro priežasčių iki visiško gaisro užgesinimo. Mano nuomone, tarnybos tokiam gaisrui buvo nepasiruošusios ir tik gaisro gesinimo metu kažkiek viskas buvo pradėta planuoti sistemingai, o ne chaotiškai.

3. Kokie buvo Jūsų institucijos pirmieji veiksmai? Kokių priemonių ėmėtės, kad užtikrintumėte mažiausią žalą gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?

Kilus gaisrui Radviliškio rajone, naktį dirbo negausios policijos pajėgos, papildomos pajėgos pakeltos nebuvo ir tik vienas ekipažas nuvykęs prie gaisro vietos turėjo užtikrinti viešąją tvarką, uždaryti eismą Žironų gatve. Netoli gaisro židinio yra keturios sodybos, kuriose gyvena žmonės. Šių žmonių saugumu realiai galėjo rūpintis tik ugniagesiai gelbėtojai, nes policijos pareigūnai neturi jokių specialiųjų priemonių: rūbų, įrangos, paprasčiausių respiratorių, kad galėtų patekti arčiau gaisro židinio nerizikuodami savo sveikata ar net gyvybe.

4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?

Radviliškio miesto gyventojai buvo bandomi informuoti SMS žinutėmis, tačiau ši sistema pilnai tikrai neveikė, nes iki pat ryto dar daug gyventojų net nežinojo apie gaisrą: ėjo į darbą, vaikus leido į mokyklą. Po to buvo pasitelktos policijos pajėgos, kurios važinėjo po miestą ir per garsiakalbius informavo gyventojus apie esamą padėtį. Buvo prašoma neiti į lauką, užsidaryti langus, taip pat buvo nurodomi telefono numeriai, kuriais būtų galima skambinti kilus neaiškumams.

5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo perkelti?

Iš netoli gaisravietės esančių keturių sodybų buvo evakuota apie dešimt žmonių. Jie kartu su savimi pasiėmė reikalingiausius daiktus ir apsistojo pas gimines, nors po ekstremaliųjų situacijų valdymo komisijos posėdžio buvo paruoštos patalpos mokyklose žmonėms laikinai prisiglausti. Patalpos buvo aprūpintos geriamuoju vandeniu bei kitais būtiniausias daiktais ir priemonėmis.

6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?

Mano nuomone, kažkokių poreikių gyventojams, šios situacijos metu, nereikėjo. Svarbiausias trūkumas buvo pavėluotas informacijos suteikimas. Juk nesant tiksliai, išsamiai bei konkrečiai informacijai iš atsakingų institucijų apie vieną ar kitą faktą, įneša daug neaiškumų, spėlionių, gandų, net chaoso gyventojų tarpe.

7. Kaip dažnai atliekate Radviliškio rajono grėsmių analizę ir rizikos vertinimą? Kas ją atlieka?

Policijos komisariatas neatlieka tokios grėsmių analizės ir rizikos vertinimo. Manau, tai turėtu atlikti savivaldybėje sukurta ekstremalių situacijų valdymo komisija susidedanti iš atsakingų institucijų pareigūnų.

8. Ar pagal atliktą analizę ruošiate atsakomuosius veiksmus? Jei taip, kaip tai darote?

Ne. Tačiau, mano nuomone, būtina atlikti analizes, reikalingas tikslus ir konkretus planas atsakomiesiems veiksmams.

9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

Minėtai ekstremaliai situacijai susidaryti tikrai buvo galima užkirsti kelią, tačiau šiuo metu nereikia ieškoti kaltų o tiesiog viską išanalizuoti, nes atsakomybė krenta, pradedant nuo įmonės vadovų iki priežiūros institucijų. Tai pat būtina išanalizuoti vykusio gaisro gesinimo darbus, trūkumus, pasekmes, nes gesinant buvo susidurta su aibe problemų: žmonių stoka, technikos stoka, vandens stoka, padaryta žala gamtai.

11 priedas

VRM1 atsakymai

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias pareigas užimate?

Teisėtvarkos srityje dirbu beveik 20 metų, įvairiose pareigose.

2. Kaip vertinate Radviliškyje UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgos buvo tam pasiruošusios? Pakomentuokite.

Gaisras Radviliškyje buvo vienas iš pastarojo laikotarpio didesnių ekstremaliųjų įvykių tiek dėl gaisro mąsto, tiek dėl laikotarpio ir tiek dėl pajėgų, kurias reikėjo pritraukti gaisro gesinimui. Kaip parodė įvykio eiga, tiek Radviliškio, tiek aplinkinių rajonų priešgaisrinių gelbėjimo tarnybų pajėgos buvo pasirengusios gaisro gesinimui, o pats gaisro gesinimo darbų organizavimas ir vykdymas iš esmės vyko tinkamai. Be jau pritrauktų pajėgų, poreikiui esant buvo pasirengę ir kitų rajonų PGT pareigūnai.

3. Kokie buvo Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pirmieji veiksmai? Kokių priemonių turėjo būti imtasi, kad būtų užtikrinama mažiausia žala gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?

Pirmiausia reikėjo atvykti kuo skubiau į įvykio vietą. Yra žinoma, kad Priešgaisrinės pajėgos atvyko per nustatytą laiką, turėjo visą reikiamą priskirtą įrangą. Atvykus įvertinta situacija, gaisro pobūdis, ar nėra žuvusių, nukentėjusiųjų. Taip pat buvo apribotas eismas, žmonių judėjimas, informuotos kitos teisėtvarkos institucijos, medikai, vietos savivaldos institucijos bei visuomenė. Visuomenei PGT specialistai teikė informaciją apie gaisro gesinimo eigą bei būtinas saugos priemones. Visos kitos priemonės dėl žalos mažinimo, transliuotos per vietos savivaldos ekstremaliųjų situacijų komisiją.

4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?

Gyventojai buvo informuoti per masinio informavimo priemones. Kita vertus, vykstantis gaisras iš karto pastebėtas miestiečių, todėl papildomai reikėjo teikti tik informaciją apie eigą ir lokalizavimą. Kiek žinoma, miestiečiams patarta imtis elementarių saugumo priemonių – užsidaryti langus, nesiartinti prie gaisravietės ir t.t.

5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo/turėjo būti perkelti?

Dėl kilusio gaisro nebuvo evakuotas nei vienas gyventojas, bet savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo komisija buvo pasirengusi, esant poreikiui, gyventojus evakuoti į kolektyvines saugos vietas.

6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?

Pagrindiniai gyventojų poreikiai yra susiję su asmens ir turto saugumu, ypač gyvenančių arti medžio perdirbimo įmonės, nuolatiniu informuotumu apie įvykio eigą ir būtinas saugos priemones. Be abejo, miestiečiai norėtų būti kiek įmanoma mažiau trikdomi dėl įvykio ir jo gesinimo darbų.

7. Jūsų nuomone, kaip dažnai yra/turėtų būti atliekama Radviliškio rajono grėsmių analizė ir rizikos vertinimas? Kas ją atlieka/turėtų atlikti?

Grėsmių analizė yra atliekama kasmet, periodiškai įvertinant visas rizikas, aktualias tam tikrose teritorijose. Pagal grėsmių analizės rezultatus imamasi rizikos likvidavimo ar mažinimo priemonių. Atsiradus naujam objektui, grėsmių analizė turi būti atnaujinta.

Vietos grėsmių analizė atliekama per vietos savivaldos ekstremaliųjų situacijų komisiją, kuri ir priima sprendimus dėl reikiamų prevencinių priemonių viename ar kitame objekte, ar sektoriuje.

8. Jūsų nuomone, ar pagal atliktą analizę ruošiami atsakomieji veiksmai? Jei taip, kaip tai yra/turėtų būti daroma?

Savivaldos specialistas, atsakingas už civilinę saugą, aplinkosaugos specialistai bei PGT pareigūnai, bei įmonių administracijos pagal kompetenciją turi prižiūrėti ir imtis priemonių, kad gaisrai nekiltų. Atsakingas priešgaisrinių saugos reikalavimų vykdymas, darbų saugos, medžiagų sandėliavimo, patalpų įrengimo, atsargus elgesys su įrengimais bei nuolatinė kontroliuojančių institucijų veikla, mažina gaisro riziką objektuose.

9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

Įmonių administracijos turi atsakingai organizuoti gamybą bei medžiagų sandėliavimą. Tinkamai instruktuoti įmonės darbuotojus dėl saugaus elgesio. Kontroliuojančios institucijos turi vykdyti griežtą veiklos ir gamybos kontrolę, taikyti administracinio poveikio priemones. Svarbu suprasti, kad gaisro kaip ekstremalaus įvykio, valdymą vykdė savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisija, kuri susirinko, sprendė, paskelbė ekstremalią padėti, komunikavo su gyventojais. PGT pareigūnai, kartu su PAGD, per operacijų centrą, vykdė gesinimo ir gelbėjimo darbus.

12 priedas

PGT2 atsakymai

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias užimate pareigas?

Šioje srityje dirbu jau 8 metai su trupučiu, <...>.

2. Kaip vertinate UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar buvote tam pasiruošę?

Na tokio mąsto nelaimėms sunku pasiruošti. Situacija buvo žinoma ir tikrai numanėme, kad kažkada gaisras kils. Nelaimei buvo stengiamasi užkirsti kelią, nes mūsų inspektoriai ir seniau važiuodavo į UAB „Gairelita“, dėdavo baudas. Situacijai tikrai nebuvome pasiruošę, nes neįmanoma tokiems dalykams pasiruošti. Gaisro gesinimui buvo pasitelktos didžiulės pajėgos.

3. Kokie buvo Jūsų institucijos pirmieji veiksmai? Kokių priemonių ėmėtės, kad užtikrintumėte mažiausią žalą gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?

Gaisras kilo naktį. 4 valandą ryte į įvykio vietą atvyko pirmosios pajėgos, išdėstyta įranga ir pradėtas gesinimas. Buvo sukeltos visos pajėgos: kaimų ugniagesių pajėgos, pajėgos iš Kauno, Pakruojo, Panevėžio, Šiaulių, pasitelktas sraigtasparnis. 7.30 val. ryte pats atvažiavau į įvykio vietą ir mačiau kaip visą dieną telkiamos pajėgos. Realiai gaisras nemažėjo, o per 3 sekančias dienas tiktai didėjo. Apie 200 metrų nuo degančios pjuvenų krūvos stovėjo 3 gyvenamieji namai. Buvo išsiųsti du ekipažai saugoti tų namų, nes ant jų ėjo visas karštis ir krito žarijos. Namai buvo pilami vandeniu, 2 ugniagesių mašinos stovėjo prie gyvenamųjų namų.

4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?

Per GPIS buvo siunčiamos SMS žinutės.

5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo perkelti?

Gyventojai, kurie gyveno arčiausiai gaisro, patys susirado prieglobstį pas artimuosius. Radviliškio rajono savivaldybė buvo atsiuntusi žmones ir suorganizavo transportą. Savivaldybės siųsti žmonės nešė gyventojų daiktus, pradėjo persikraustyti. Taip pat buvo skirta Vaižganto mokyklos sporto salė, kurioje gyventojai galėjo ateiti atsigerti, pavalgyti, nusiprausti. Na buvo iš karto numatyta vieta, kurioje galėjo apsistoti gyventojai.

6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?

Turto apsauga, manyčiau, buvo didžiausias poreikis. Taip pat, kad nebūtų informacijos stokos ir gyventojai žinotų, į kurią pusę krypsta vėjas, koks yra nuodingųjų dalelių kiekis ore, kur eiti, kaip saugotis. Įvykio vietoje taip pat buvo užtikrinama sveikatos apsauga – visiems, kurie įvažiavo į tą teritoriją buvo dalijami respiratoriai. Policija taip pat nieko nepraleido. Nuo Šiaulių g. viešbučio „Puriena“ buvo užtvertas eismas, padaryti aplinkeliai, kad niekas netrukdytų gesinimo darbų.

7. Kaip dažnai atliekate Radviliškio rajono grėsmių analizę ir rizikos vertinimą? Kas ją atlieka?

Na mes jokios analizės tikrai neatliekame, po gaisrų darome įvykio aptarimus. Šiaip atidarant tokio dydžio įmonę kaip „Gairelita“ iš karto vyksta PGT inspektorius ir įvertina įmonę. Vyksta prevencija. Jei visus reikalavimus įmonė atitinka, išduodamas atitikties lapelis 4 metams. Jei buvo pastebėtas nusižengimas, per 6 mėnesiu įmonė turi pašalinti trūkumus. Pavyzdžiui, pagal PGT nuostatus žaliavos saugojimo krūvos turi būti ne daugiau 8 metrų pločio, ir 12 metrų ilgio, o „Gairelitoje“ pjuvenų buvo apie 6000 kūbų.

8. Ar pagal atliktą analizę ruošiate atsakomuosius veiksmus? Jei taip, kaip tai darote?

Pas mus yra incidentų valdymas. Turime pinus, pagal kuriuos yra incidentų valdymo planai. Pavyzdžiui, pinas 2, 3, 4 turi incidento likvidavimo planus, o šis gaisras buvo jau 5 pinas, kurie įvyksta itin retai. Prie šių incidento likvidavimo planų grįžtama kas 2 metai ir žiūrimi realūs priėjimai prie teritorijos, prie vandens telkinių, realūs laikai, įvažiavimai ir išvažiavimai. Metuose pas mus vyksta 4 pratybos: 2 mokomosios ir 2 kontrolinės. Apie mokomąsias pratybas mus informuoja iš anksto, na, o kontrolinės, tai tik atėjęs į darbą tą pačią dieną sužinai. Pratybos vyksta ne tik tarp PGT, yra įtraukiamos ir policijos pajėgos, PGT, išminuotojai, kariai.

9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

Jeigu būtų teisiškai įmanoma, vos tik įmonei neatitikus reikalavimų, jos veiklą sustabdyti, būtų šiai ekstremaliai situacijai užkirstas kelias. Anksčiau taip ir buvo, kad atvyksta PGT inspektorius ir užplombuoja gamybą. Dabar yra kitaip. Žinojome, kad tokia situacija kažkada bus, tačiau mūsų rankos šiuo atveju yra surištos ir mes neturime tokių įgaliojimų. Ir seniau esame gavę iškvietimų su informacija apie kilusį gaisrą „Gairelitos“ teritorijoje, tačiau atvykus niekas neįsileisdavo. Esame reikalavę, kad ši įmonė, tokiu atveju, parašytų oficialų raštą, kad PGT paslaugų jiems nereikia.

13 priedas

SUA atsakymai

1. Kiek laiko dirbate savo srityje ir kokias pareigas užimate?

<...> virš 30 metų.

2. Kaip vertinate Radviliškyje UAB „Gairelitos“ teritorijoje vykusį 13 dienų gaisrą? Ar Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgos buvo tam pasiruošusios? Pakomentuokite.

Nebuvo pajėgos pasiruošusios, nes nebuvo rizikos vertinimo paprasčiausiai tokiam dalykui. Arba tiksliau sakant, buvo nepakankamai įvertinta rizika objekte. Aišku įvykus tam, taip ir gavosi, nes važiavo vieni, kiti, treti, penkti, šešti, nes niekas nevertino, kad tai apskritai gali įvykti, tai ilgai tęstis toks incidentas, nu ganėtinai.

3. Kokie buvo Radviliškio rajono civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų pirmieji veiksmai? Kokių priemonių turėjo būti imtasi, kad būtų užtikrinama mažiausia žala gyventojų sveikatai, turtui ir aplinkai?

Jeigu mes kalbėtume iki įvykio, tai ūkio subjektas turėjo įvertinti situaciją pirmoje vietoje. Čia eina kalba iki įvykio. Kadangi tai vis tiek yra objektas, aš dabar neatsimenu, bet atrodo jis nėra prie pavojingų objektų priskirtas. Tai bet kokiu atveju, ūkio subjektas turi atsakingus žmones, atsakingus už priešgaisrinę saugą, už civilinę saugą, tai reiškia, tų žmonių atliekamos funkcijos, buvo, pasakyčiau, formalios, nes pareigos buvo pirašytos greičiausiai, arba funkcijos, greičiausiai kas turėtų būti, kad jie turi vertinti situaciją, pateikti siūlymus vadovybei, kas gerai, kas blogai ir t.t. Kad neįvyktų apskritai toks susikaupimas. Gali būti, kad vadovybei jie ir teikė, bet vadovybė pati nevertina, sakyčiau, kad tai vis tiek yra ūkio subjekto atsakingo darbuotojo neveiksnumas. Nes bet kokiu atveju, jeigu kas įvyks, tai darbdavys ieškos, ne jisai ieškos kalto, o jisai ieškos kaltų tarp savo darbuotojų irgi, nes pradės kelti funkcijas, atsiras tyrimai ir t. t. Toliau, manyčiau, kad valstybės institucijos, kontrolės įstaigos, atliekančios kontrolę kaip ir civilinės saugos savivaldybės specialistai, neišreikalavo iš ūkio subjekto, kad būtų atlikta rizika ir įvertinta situacija. Taip pat ir iš, manau, iš priešgaisrinės apsaugos valstybinės priežiūros darbuotojų pusės, buvo nepakankamai vertinta situacija ir nebuvo išreikalauta vadovo, kad būtų užtikrintas priešgaisrinis saugumas tame objekte. Tai čia iki įvykio mes kalbam. O įvykiui esant, tai vėl gi, pirmoje eilėje, tai ūkio subjektas pats pradėjo vis šitą tvarkytis, galbūt pavėluotai pranešė pajėgoms, tačiau reikia analizuoti tą situaciją, čia ir yra tas sunkiausia. Bet sakyčiau taip, kad pats ūkio subjektas įvykio metu nebuvo pasiruošęs tokios situacijos likvidavimui. Tai yra esminis dalykas, kada iškyla klausimas, ar buvo atliekami tame objekte mokymai ir pratybos. Tai va, tik tiek galiu pasakyti, nes čia reikia vietoje žinoti, kelti dokumentus, kas, kaip buvo, tai čia reikalingas tyrimas praktiškai.

4. Kaip buvo informuoti Radviliškio rajono gyventojai? Kokių veiksmų jiems buvo liepta imtis?

Aš manau tradiciškai, nes iš pat pradžių GPIS, nes savivaldybė yra prisijungusi prie GPIS. Aš, manau, galbūt buvo, aš abejoju, sirenos pajungtos, bet aš nežinau, iš tikrųjų buvo minima, kad lygtais buvo bandoma jungti sirenas. Dėl sirenų pačių išdėstymo Radviliškyje aš irgi nežinau. Jeigu nebuvo rizikos vertinimo, tai gyventojai praktiškai buvo perspėti laiku. Įsijungus civilinės saugos mechanizmui, gyventojai yra automatiškai vertinami, kad yra perspėjami. Kai yra pasitelkiama GMP ir policija, tai yra tos normalios priemonės.

5. Ar buvo evakuotų žmonių? Jei taip, kur jie buvo/turėjo būti perkelti?

Ne, nežinau. Kiek girdėjau, iš tokios zonos gyventojai turi būti evakuojami ir perkelti bet kokiu atveju. Bet ten nebuvo tokia rizika sveikatai, kad žmonės būtų buvę priverstinai iškeldinti.

6. Jūsų nuomone, kokie buvo pagrindiniai gyventojų poreikiai šios ekstremalios situacijos metu?

Gyventojų poreikiai pirmoje eilėje informuotumas turėjo būti, kad žmonės realiai žinotų kas įvyko, kiek tai gali tęstis, kokios tai gali būti jiems pasekmės. Ir tie žmonės, iš tikrųjų, kurie papuolė į tą rizikos zoną, jiems turėjo būti sudarytos sąlygos normaliai arba bent priimtinai gyvensenai. Jeigu jau evakuoti žmonės, reiškia jie turėjo būti aprūpinti vienomis ar kitomis priemonėmis: transporto, kad juos nuvežti ir parvežti

7. Jūsų nuomone, kaip dažnai yra/turėtų būti atliekama Radviliškio rajono grėsmių analizė ir rizikos vertinimas? Kas ją atlieka/turėtų atlikti?

Pagal teisės aktus yra numatyta, kad kas metus turi būti atliekama nes grėsmės gali keisti, objektai keičiasi. Jei nesikeičia na tai įvertini grėsmes – niekas nepasikeitė, o objektai neatsirado ir toliau tvarkaisi. Savivaldybių ESVP planai yra daugiau orientuoti į valdininkų funkcijų atlikimą. Tai yra, funkcijas atlikau, esu parašęs ir viskas. Kaip jisai veikia ir kaip jis dirbs ir kokios gali būti iš tikrųjų realios, pasekmės, tai parodė pats įvykis kaip iš tikrųjų yra pačioje situacijoje, pačiame Radviliškyje.

8. Jūsų nuomone, ar pagal atliktą analizę ruošiami atsakomieji veiksmai? Jei taip, kaip tai yra/turėtų būti daroma?

NEATSAKĖ.

9. Kokiomis priemonėmis būtų buvę galima užkirsti kelią šiai ekstremaliajai situacijai? Kokias pamokas išmokote?

Bet kokiu atveju, tai prevencinės priemonės turėjo būti iš anksto numatytos. Rizikos vertinimas arba grėsmių ir ekstremalių situacijų rizikos analizė turi būti ūkio subjektuose. Savivaldybės kontrolė turėjo būti bet kokiu atveju civilinės saugos specialistai. Reiškia priešgaisrinės saugos kompetencija irgi kontrolė nepakankama buvo. Tai viskas yra tam, kad išvengti tokios situacijos, turėjo būti įdedama daugiau pastangų į prevenciją, nes kaip ir pamatėme šiuo atveju, kad į prevenciją neinvestuojama, stengiamasi daugiau investuoti į pasekmių likvidavimą, tai kas yra: kad būtų gaisrinės mašinos, kvėpavimo aparatai, žmonių perspėjimas ir t.t. Ir tai parodo, kad, kai orientuojamasi daugiau į pasekmių likvidavimą, rezultate, bet kokiu atveju, nukenčia žmogus. O kai būtų orientuotasi į prevenciją, būtų numatyta visi žingsniai: kaip turi elgtis objektų vadovai, kaip turi elgtis gyventojai ir kaip turėtų elgtis, ar turėtų sąveikauti, civilinės saugos pajėgos.

14 priedas

Ekspertinio vertinimo rezultatų lentelė

	Kriterijus	Mato vnt.	Būstas ir pastogė (PA)				Iš viso:	Vid.	Reikšmingumas Q_{PA}
			E	E	E	E			
			GMP1	PGT1	PGT2	RPK1			
1.	Priklausomumas	balai	3	3	4	3	13	3,25	Q_{PA1}= 0,18
2.	Pasiekiamumas	balai	3	3	4	3	13	3,25	Q_{PA2}= 0,18
3.	Rentabilumas (atsiperkamumas)	balai	2	4	5	4	15	3,75	Q_{PA3}= 0,21
4.	Pakankamumas	balai	3	4	5	2	14	3,5	Q_{PA4}= 0,20
5.	Patikimumas (patvarumas)	balai	3	4	5	4	16	4	Q_{PA5}= 0,23
IŠ VISO:							71	17,75	1
	Kriterijus	Mato vnt.	Vanduo (VA)				Iš viso:	Vid.	Reikšmingumas Q_{VA}
			E	E	E	E			
			GMP1	PGT1	PGT2	RPK1			
1.	Priklausomumas	balai	4	5	4	4	17	4,25	Q_{VA1}= 0,21
2.	Pasiekiamumas	balai	5	5	4	4	18	4,5	Q_{VA2}= 0,23
3.	Rentabilumas (atsiperkamumas)	balai	3	5	4	4	16	4	Q_{VA3}= 0,20
4.	Pakankamumas	balai	5	3	2	3	13	3,25	Q_{VA4}= 0,16
5.	Patikimumas (patvarumas)	balai	4	4	3	5	16	4	Q_{VA5}= 0,20
IŠ VISO:							80	20	1
	Kriterijus	Mato vnt.	Maistas (MA)				Iš viso:	Vid.	Reikšmingumas Q_{MA}
			E	E	E	E			
			GMP1	PGT1	PGT2	RPK1			
1.	Priklausomumas	balai	3	2	2	3	10	2,5	Q_{MA1}= 0,21
2.	Pasiekiamumas	balai	3	2	3	3	11	2,75	Q_{MA2}= 0,24
3.	Rentabilumas (atsiperkamumas)	balai	2	1	1	2	6	1,5	Q_{MA3}= 0,13
4.	Pakankamumas	balai	3	2	1	4	10	2,5	Q_{MA4}= 0,21
5.	Patikimumas (patvarumas)	balai	2	2	3	3	10	2,5	Q_{MA5}= 0,21
IŠ VISO:							47	11,75	1

14 priedas

lentelės tęsinys

	Kriterijus	Mato vnt.	Pirmoji medicininė pagalba (PMP)				Iš viso:	Vid.	Reikšmingumas Q_{PMP}
			E	E	E	E			
			GMP1	PGT1	PGT2	RPK1			
1.	Priklausomumas	balai	5	4	4	5	18	4,5	Q_{PMP1}= 0,22
2.	Pasiekiamumas	balai	5	4	4	4	17	4,25	Q_{PMP2}= 0,20
3.	Rentabilumas (atsiperkamumas)	balai	4	3	4	4	15	3,75	Q_{PMP3}= 0,18
4.	Pakankamumas	balai	4	3	3	5	15	3,75	Q_{PMP4}= 0,18
5.	Patikimumas (patvarumas)	balai	5	4	5	4	18	4,5	Q_{PMP5}= 0,22
IŠ VISO:							83	20,75	1
	Kriterijus	Mato vnt.	Evakuacija (EV)				Iš viso:	Vid.	Reikšmingumas Q_{EV}
			E	E	E	E			
			GMP1	PGT1	PGT2	RPK1			
1.	Priklausomumas	balai	3	4	5	4	16	4	Q_{EV1}= 0,205
2.	Pasiekiamumas	balai	5	4	4	3	16	4	Q_{EV2}= 0,205
3.	Rentabilumas (atsiperkamumas)	balai	4	4	4	4	16	4	Q_{EV3}= 0,205
4.	Pakankamumas	balai	4	3	3	4	14	3,5	Q_{EV4}= 0,18
5.	Patikimumas (patvarumas)	balai	4	4	5	3	16	4	Q_{EV5}= 0,205
IŠ VISO:							78	19,5	1
	Kriterijus	Mato vnt.	Gelbėjimas ir paieška (GP)				Iš viso:	Vid.	Reikšmingumas Q_{GP}
			E	E	E	E			
			GMP1	PGT1	PGT2	RPK1			
1.	Priklausomumas	balai	3	5	5	4	17	4,25	Q_{GP1}= 0,215
2.	Pasiekiamumas	balai	3	5	5	4	17	4,25	Q_{GP2}= 0,215
3.	Rentabilumas (atsiperkamumas)	balai	1	5	5	4	15	3,75	Q_{GP3}= 0,19
4.	Pakankamumas	balai	3	4	4	3	14	3,5	Q_{GP4}= 0,18
5.	Patikimumas (patvarumas)	balai	2	5	5	4	16	4	Q_{GP5}= 0,20
IŠ VISO:							79	19,75	1

Sudaryta darbo autorės

15 priedas

Daugiakriterinių duomenų lentelė

Nagrinėjami kriterijai	Reikšmingumas	*	Matavimo vienetai	Nagrinėjamos alternatyvos					
				PA	VA	MA	PMP	EV	GP
Priklausomumas	0,1	-	balai	0,013	0,017	0,013	0,022	0,017	0,017
Pasiekiamumas	0,3	+	balai	0,039	0,065	0,039	0,052	0,052	0,052
Rentabilumas (atsiperkamumas)	0,1	-	balai	0,018	0,018	0,009	0,018	0,018	0,018
Pakankamumas	0,2	+	balai	0,036	0,027	0,027	0,036	0,036	0,036
Patikimumas (patvarumas)	0,3	+	balai	0,05	0,05	0,038	0,063	0,05	0,05
Maksimizuojančių normalizuotų įvertintų rodiklių suma S_{+j}				0,125	0,142	0,104	0,151	0,138	0,138
Minimizuojančių normalizuotų įvertintų rodiklių suma S_{-j}				0,031	0,035	0,022	0,04	0,035	0,035
Reikšmingumas Q_j				0,158	0,17	0,15	0,18	0,171	0,171
Prioritetiškumas				5	4	6	1	2/3	2/3
Naudingumo laipsnis N_j				87,77%	94,44%	83,33%	100%	95%	95%

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____
(parašas) *(vardas, pavardė)*

Studento el. paštas: sonata.grakauskaite@gmail.com, sograkausk@stud.mruni.eu

Tel. nr. +37067780939